

Miskolci Keresztény Szemle

A KÉSZ ökumenikus kulturális folyóirata

36. (IX/4.) szám

2013

SZERZŐK

Balog Zoltán

†Gérecz Attila

Dr. Jakubinyi György

Jeney Edit

Dr. Kiss Endre József

Mail József

Papp András

Dr. Rónay László

Dr. Sárly Pál

Serfőző Simon

†Sík Sándor

Somogyi Botond

Szabó Gyula

Szalkai Zoltán József

Sebastian Tengan

A szerkesztőbizottság:
*Alakszainé dr. Oláh Annamária, Demjén Péter, Gróf Lajos,
Makkai László, Rácsok András, Sasvári István, Zsugyel János,
Várhelyi Krisztina*

Lapalapító: *Gróf Lajos*

Felelős szerkesztő: *Jeney Edit*

Tipográfia: *Keglovics János*

Szerkesztőség (levélcím):
3530 Miskolc, Toronyalja u. 47.
Telefon: (46) 324-429
E-mail: keresztenyszemle@gmail.com

Kiadja a Keresztény Értelmiségek Szövetsége
miskolci csoportja,
az Eszmék és Értékek Alapítvány támogatásával
Felelős kiadó: *Alakszainé dr. Oláh Annamária*

Te Deum

Téged Isten dicsérlek
és hálát adok mindenért.

Hogy megvolt mindig a mindennapim
és nem gyűjtöttem másnapra valót,
hála legyen.

Hogy mindig jutott két garasom adni
és magamnak nem kellett kéregetnem,
hála legyen.

Hogy értenem adatott másokat
s nem kellett sírnom, hogy megértsenek,
hála legyen.

Hogy a sírókkal sírni jól esett
és nem nevettem minden nevetővel,
hála legyen.

Hogy megmutattál mindent, ami szép
és megmutattál mindent, ami rút,
hála legyen.

Hogy boldoggá tett minden, ami szép
és ami rút, nem tett boldogtalanná,
hála legyen.

Hogy sohasem féltem a szeretettől
és szerethettem, akik nem szerettek,
hála legyen.

Hogy akik szerettek, szépen szerettek
és hogy nem kellett nem szépen szeretnem,
hála legyen.

Hogy amim nem volt, nem kívántam,
és sohasem volt elég aki voltam,
hála legyen.

Hogy ember lehettem akkor is,
mikor az emberek nem akartak emberek lenni,
hála legyen.

Hogy megtarthattam a hitet
és megfuthattam a kicsik futását
és futva futhatok az Érkező elé
s tán nem kell a városba mennem
a lámpásomba olajért,
hála legyen!

Hogy tegnap azt mondhattam: úgy legyen!
és ma is kiálthatom: úgy legyen!
és holnap és holnapután és azután is
akarom énekelni: úgy legyen! -
hála legyen, Uram!
hála legyen!

Az acélember

(Ének a sürgönypóznáról)

Áll, egyenesen, egymagán
Az acélember a hegy homlokán.
Széttárva karcsú, hosszú karjai,
A kábelek kígyóit tartani.
Nem görnyedez és nem erőlködik:
Áll és feszül és hordja terheit.
De hűvös feje túl a drótokon
Hosszan elnéz a nyúlós utakon.
Lát, embereket és országokat,
Bolond és keserű látásokat:
Az éhes ember néma ráncait,
Dokkok penészes árusáncait,
Országhatárok inga-táncait,
És hall, hazug és gyilkos hangokat:
Borhősöket, barátokat, bankokat,
És népgyűléseket és tankokat.
Az eszme önmagára-lázadását,
A forradalmak bárgyú körfutását,
Az örülések örök újulását.
A földgömb reng és ég a szemhatár.
Az acélember néz és konstatál.

Áll és szóvalán ég felé feszül:
Hordja a kábelt rendületlenül.
S ha olykor egy-egy holdas éjszakán
Ráül terhével a szörnyű magány,
S a látomások emlékeitől
Dereka már-már megroppanni dől:
Ilyenkor elég egy szempillantás:
A szomszéd hegyen másik óriás,
A harmadik ormon a harmadik
Hordoza látomása titkait.
Egy pillanat, egy közös rezzenés:
A három acélember összenéz.
Testvér – mondja az acélpillanat –
Tudom: gyengének lenni nem szabad.
Tudom, a mi törvényünk állani:
Mi vagyunk a Vezeték várai.
Nem tudjuk honnan, nem tudjuk kinek,
De rajtunk megyen át az Üzenet.
Az ismeretlen Igét hordja vállunk.
Bennünket ideállítottak. Állunk.

(Sík Sándor 50 éve, 1963. szeptember 28-án hunyt el)

• ÜNNEPEK – ALKALMAK •

GÉRE CZ ATTILA

Karácsonyi ének a börtönben

Szürke falakon túl, messze, gyertyák gyúlnak,
Ünnepi harangok imára kondulnak.
Komor szájunk szélén keserű vonások
– Hallod, Názáreti?
Súlyosak a láncok.

Lüktető városok élete csendesül,
Millió gyűlölet könnyekké szelidül.
Kiégett szívünkön már nem csordul bánat.
– Hallod, Názáreti?
Megtörték a vágyak.

Kacagó kicsinyek ámuló szemekkel,
Derűs emberpárok zsolozsmás lélekkel.
Hajlott hátunk bűnös alázatra görnyed.
– Hallod, Názáreti?
Vedd el életünket!

Fia képe előtt leboruló asszony,
Drága vonásain torzul a fájdalom.
Könnybefúlt hangjában mély kínok zihálnak.
– Hallod, Názáreti?
Segítsd az anyánkat!

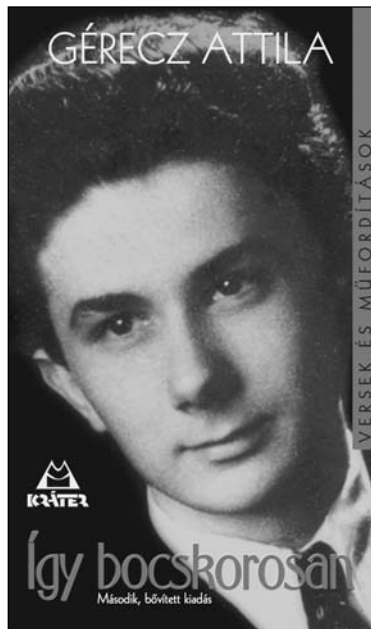
Nedves zárkák alján összeroskadt árnyak.
Fásult, néma vággyal szent csodára várnak.
Vasrácsokon átal halvány fényre néznek.
– Hallod, Názáreti?
Peregnek az évek...

Tágult pupillákon tébolyult kín lángja.
Négy zokogva készül a mártírhalálra.
Torkához kap, s felsír álmában a gyermek:
– Hallod, Názáreti?
„Apámat ne engedd!”

Megtiport országon dühöng szilaj átok.
Neved, rohadt dühvel ócsárló pofájok
Káromolva töri csendjét a szent éjnek.
– Hallod, Názáreti?
Megbocsátunk... – Érted!

Túl a szitok zaján felcsendül az ének.
Zúg, dagad, hömpölyög, felujjong a lélek.
Megrendül a börtön, recsegnek a záruk,
Rab torkok harsogják szerzte a világnak:
Dicsőség Istennek, békesség a népnek
– Hallod, Názáreti?
Hozzád száll az ének.

(Márianosztra, 1955. dec.)

(A zseniális ifjú költő, '56 Petőfije, 27 életéből közel két évet hadifogságban, hét évet pedig a Rákosi-diktatúra börtöneiben töltött. Az 1956-os forradalom kitörését követően október 30-án szabadult ki a fogságból, november 7-én két orosz tankot kilőtt, a harmadikból halálos lövés érte...)

Miskolci Nemzeti Estély

Kilencdszer rendezte meg a Miskolci Nemzeti Estélyt a Keresztény Értelmiségiek Szövetségének idén húsz éves miskolci csoportja október 15-én a Művészetek Házában.

Egyszerre emlékeztek az október 23-i forradalmunkra és szabadságharcunkra, a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége (KÉSZ) miskolci csoportjának 20 éves jubileumára, és átadták – a hagyományoknak megfelelően – a Kartal–Veczán-díjat is.

Mint elhangzott, a KÉSZ miskolci csoportja idén hivatalosan 20 éves, azonban közéleti tevékenységét már jóval a rendszerváltás előtt megkezdte azon miskolci keresztény értelmiségiek csoportja, akik később a helyi szervezetet megalakították. Az esemény elején *Alakszainé dr. Oláh Annamária*, a KÉSZ miskolci elnöke és *Galgóczy Gábor* alelnök adott át elismeréseket a miskolci szervezet elmúlt húsz évét meghatározó személyeknek.

Az eseményen *dr. Osztie Zoltán*, a Keresztény Értelmiségiek Szövetségének országos elnöke mondott ünnepi beszédet, aki az 1956-os forradalom és szabadságharc emléké-ről, örökségéről beszélt.

– Mindszenty József tudta pontosan, hogy semmilyen diktatúrával nem szabad kompromisszumot kötni, és a történelem később a bíborost igazolta. Egy tévedése azonban mégis volt, ő még bízott a Nyugat segítségében. Ma már látjuk, sajnálatos módon tévedett. A mi életünk tanulsága az, hogy ha a magyar magának nem híve, akkor nincs jövője – hangsúlyozta Osztie Zoltán.

A KÉSZ elnöke leszögezte, a magyar nemzetnek különleges küldetése és feladata van a világban, s ez nem más, mint megőrizni egy nemzetet Európa számára, mert olyan lelki gazdaság a miénk, mely példa lehet az egész kontinens számára. – Magyar-nak lenni egy büszke feladat, küldetés, melyhez egy sajátos szabadságérzet társul. Ez a sajátosság abban rejlik, hogy függetlenek kívánunk lenni minden diktatúrától, de egyúttal elkötelezetek is vagyunk nemzeti, keresztény értékeink iránt – emelte ki Osztie Zoltán.

A miskolci csoport húsz éves évfordulója kapcsán elmondta, bár a KÉSZ országos szervezet, mindig a helyi csoportjaiban élt igazán, azok működése adott életet, erőt a szövetségnek. Kiemelte, a KÉSZ helyi csoportjai hiánypótló munkát végeznek, hiszen a mai világban felértékelődnek a hiteles szeretetközösségek, és a szövetség ilyeneket hozott létre az ország több mint hetven pontján.

Dr. Osztie Zoltán

– Voltak évtizedek, mikor azokat, akik ezeket a csoportokat létrehozták, vagyis a keresztény értelmiséget üldözték, hadjáratot viseltek ellenünk, aminek következménye az lett, hogy a társadalmunk elvesztette bizalmát. Nekünk keresztény értelmiségieknek, most az a küldetésünk, hogy ezt a bizalmat helyreállítsuk, ezáltal kialakuljon egy nemzeti egység, mert csak így lehet jövőnk nekünk, magyaroknak – zárta gondolatait Osztie Zoltán.

Sasvári István

A beszédet követően *Sasvári István* okleveles villamosmérnöknek, illetve *dr. Kocziszky György* egyetemi tanárnak adták át a 2013-as Kartal–Veczán-díjakat. A díjat – mint ismeretes – alapítása óta olyan a mértékadó miskolci polgároknak adják, akik nemzeti keresztény elkötelezettségüket megjelenítik mind hivatásuk során, mind pedig közéleti szerepvállalásukkal Miskolc városában.

Sasvári István megtiszteltetésnek nevezte a rangos kitüntetést, hangsúlyozta, a KÉSZ miskolci csoportjának alapító tagjaként számára a legrangosabb elismerés a Kartal–Veczán-díj, amit egyben a társaság legnagyobb elismerésének nevezett.

Kocziszky György úgy fogalmazott, már önmagában az megtiszteltetés számára, hogy a KÉSZ tagja lehet, a helyi csoportért dolgozhat. – Az pedig külön öröm, és megható megtiszteltetés számomra, hogy megkaptam ezt a díjat, amely két olyan ember nevét viseli, akiknek életútja mindenki számára értéket és mértéket kell, hogy adjon – hangsúlyozta Kocziszky György.

Az idei Miskolci Nemzeti Estélyen fellépett a Lévy József Református Gimnázium Kösöntyű néptáncgyűttese, az Éltető Lélek Irodalmi Kör, és – hazatérése óta miskolci színpadon először – Horváth Ádám operaénekes, a Miskolci Szimfonikus Zenekar és a Miskolci Kulturális Központ vezetője, aki ezúttal Szakcsi Lakatos Bélával közösen teremtett fantasztikus hangulatot a Művészetek Házában.

Dr. Kocziszky György

SOMOGYI BOTOND

Az egyházi média sajátosságai

Nekem adatott minden hatalom mennyen és földön. Elmenvén azért tegyetek tanítványokká minden népeket, megkeresztelvén őket az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek nevébe, tanítván őket, hogy megtartsák mindazt, amit én parancsoltam néktek: és ime én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig – mondja Jézus a tanítványoknak a Mt 28-ban. Vannak, akik megkérdézik, mi szükség van a kommunikációra az egyházban, vagy egyszerűen megkérdőjelezik az információ-áramoltatást, közlést az egyházban.

„Ott van a templom: aki akar, menjen oda, a lelkipásztor ott aztán elmondja, amit akar”. Ehhez a gondolkodásmóddhoz tartozik az is, amikor valaki azt állítja, hogy a pap prédikáljon, s ne politizáljon. Egy jó értelemben vett politizálást mindenképpen kell végeznie a lelkipásztornak, az egyháznak: jelen kell lenni a társadalomban, annak minden területén. Az egyháznak hallatnia

Somogyi Botond

kell a hangját minden fórumon. Példát és útmutatást kell adnia a híveknek. Elöl kell járnia abban, hogy megmutassa: mi a jó, mi a helyes az evangélium szellemében – Isten országának építése érdekében.

Mindezeket hogyan tudja elérni az egyház? Jó kommunikáció által.

Az igeverset éppen ezért olvastam fel: Jézus feltámadása után elküldi a tanítványokat, hogy közöljék a hírt, vigyék az evangéliumot, azaz a jó hírt továbbítsák. Az egyház megalakulása a hírtovábbítással kezdődött tehát. Az egyház maga tehát kommunikáció. Isten kommunikál velünk az ő igéje által, a lelkész (beszélget, társalog) a gyülekezeti tagokkal, természetesen ezt teszik a tagok egymás között, minden hívő pedig kommunikál Istennel imádság útján Szentlélek ereje által.

Megfigyelhető egy kettősség: az evangélium, az örömhír vízszintes irányban terjed, hasonlóképpen az információ is, de az evangéliumnak függőleges összetevője is van, hiszen az evangélium kijelentésből származik, Istentől. Ezt a kettősséget – ha keresztyén sajtóról beszélünk – sohasem szabad elfelejtenünk.

Mielőtt azonban az egyházi média sajátosságairól beszélnék, szükségszerűnek tar-

tom azt, hogy visszamenjek az időben és néhány 20. századi egyházi sajtótörténeti vonatkozást tárgyaljak.

A 20. század a magyar társadalom számára, ha nem is végzetes, de katasztrófális volt. Többségi helyzetből – sok helyen – kisebbségi sorsba jutottunk, ma pedig már a szórványosodás jelei mutatkoznak ott is, ahol néhány évtizeddel ezelőtt számottevő magyarság volt. A 20. század világháborúkat, kiszolgáltatottságot, megaláztatást, meghurcoltatást, államosítást, lágereket, megfélemlítést. Ebben a helyzetben igen nagy szerep hárult az egyházakra (és hárul ma is). A sok nehézség között a magyar társadalomnak megmaradt egyetlen sziklaszál, az Isten – ahogy Reményik Sándor fogalmazott.

Itt az anyaországban (bár tegyem hozzá, hogy a 2004. december 5-i népszavazás után több erdélyi ezt a szót már nem használja, vagy mostohaországot emlegetnek inkább) az egyházat ugyanúgy elnyomták, mint bármilyen más kommunista országban. Sőt, az agyimosás, az egyházellenesség vagy az egyház iránt való közömbösség itt talán még erőteljesebb volt, mint máshol. Ennek pedig komoly következményei voltak és vannak mind a mai napig. (Számomra rendkívül meglepő volt néhány évvel ezelőtt egy felmérést látni, amelyben az szerepelt, hogy a felnőtt lakosság jelentős része megkereszteletlen.)

Az egyház szerepe különösképpen megnőtt, s ezzel együtt az egyházi és vallásos sajtóé is. Azt sem szabad szem elől tévesztenünk, hogy az elmúlt évszázadban a társadalom három rendszerváltáson ment keresztül. Így az egyházi sajtóra megkülönböztett szerep és felelősség hárult.

1. Az első rendszerváltás az első világháborút követően volt, hiszen a monarchiát új állami berendezkedés váltotta fel.
2. A második a kommunista uralom a második világháború után.
3. A harmadik rendszerváltás pedig a '89-es. Ez utóbbi rendszerváltás nemcsak azért volt megrendítő, mert a diktatúrából a demokráciába, a szocialista gazdaságból a vad kapitalizmusba, az ateizmusból a vallásszabadságba léptünk, hanem egyúttal egy olyan világba is, amely máshol (nyugaton) évek óta rohanó léptekkel halad a szekularizáció, globalizáció felé.

1. Az első világháborút követően ébredési mozgalom indult el az egyházban. A vallásos lapok számaránya szinte megegyezett a politikai napi- és hetilapokéval. Minden egyházi rétegnek megvolt a jólmeghatározott érdeklődési köre, igény-szintje, s ennek megfelelően rendkívül gazdag volt az egyházi kiadványok skálája: teológiai, nőszövetségi, szórvány, gyermek, ifjúsági, család lap stb.

2. A második időszakról röviden csak annyit, hogy szinte minden lapot beszüntettek, a cenzúra pedig mindenre rányomta bélyegét.

3. A '89-es változások után a Kárpát-medencében újból fellendült az egyházi sajtó. Az embereknek évekig meg volt tiltva az írás és olvasás, így elemi erővel tört felszínre az a vágy, hogy minél több lap induljon. Az írott sajtó mellett megjelent az egyházi sugárzott sajtó is, a tévé és rádióadók egyházi műsorokat is sugároznak.

Rövid egyházi sajtótörténeti elemzés után térjünk vissza a bevezetőben említett gondolatokhoz: az információközléshez és az evangéliumhoz, és jelentsük ki: az egy-

ház sajtótevékenysége nem öncélú információközlés, hanem következetes és céltudatos *igeszolgálat*. Ez az első és legfontosabb sajátossága az egyházi médiának.

Feltétlenül jellemzője kell, hogy legyen az egyházi médiának az *élénk és kíváncsi érdeklődés tanúsítása* a legkülönbébb csatornákon érkező hírek iránt. Minden olyan információ, hír, esemény, történet fontos az egyházi sajtó számára, amely a hívek életét akár lelkiileg, akár szellemileg, akár anyagilag befolyásolja. Ezért élénken kell figyelni a politika irányából érkező gondolatokra is. Miért? Hogy az egyház (és vele együtt a sajtó) *állást foglaljon*, ha kell, *nyilatkozzon*, vagy ha kell, *tiltakozzon*. Íme, újabb sajátossága az egyházi médiának.

Biblikus válasz megfogalmazása etikai és társadalmi kérdésekre

Az egyház nem maradhat passzív bizonyos kihívásokkal szemben. Például egyne-műek házassága, alkoholizmus, drogfogyasztás, eutanázia, pornográfia, szektásodás – mind olyan problémák, amelyekre az egyháznak figyelnie kell, reagálnia kell, megoldást keresnie és találnia. Mindennek pedig tükröződnie kell a médiában. Tisztán és konkrétan, dogmatikailag megalapozva, hogy a hívőket (de nem csak) *tájékoztassa, felvilágosítsa* és (ha kell) *figyelmeztesse*. Rövidebben: az egyháznak gyakorolnia kell a prófétai kritikát a sajtón keresztül (is).

Másik sajátossága kell, hogy legyen az egyházi médiának a *szelekció*. Nyilván minden sajtóorgánumnál van hírszelekció, de a mi esetünkben ki kell válogatni és fel kell használni a ránk zúduló hírözönből mindazt, ami az evangélium szolgálatát erősíti. Azaz válogatni kell a hírek között – „az evangélium szellemében”. Szórákoztatás, közönségnövelés, hallgatottság céljából rengeteg szennyet, pletykát bemondanak, bemutatnak a világi sajtóban. *Legyen az egyházi sajtónak annyi tartása, hogy ezeket* (erkölcsi-szellemi fertőnek nevezném) *ne közölje, ne vegye át!* Inkább más jellegű, érdekes híreket közöljön. Például:

A hívők ezentúl nemcsak készpénzzel, de hitelkártyával is befizethetik adományait az egyháznak. A pap ezentúl nemcsak készpénzben, de hitelkártyával befizetett adományokat is elfogad. Vagy: nemcsak kórházlelkész, tábortéri vagy börtönlelkész létezik, hanem ipari lelkész az üzemi kápolnában, reptéri lelkész, vagy éppen cirkuszi lelképásztor is, aki követi mozgó gyülekezetét. Gyászoló bohócokat ugyanúgy vigasztal, mint betegeket, támogatja a premier előtt állókat, vallásoktatást tart kis cirkuszi növendékeknek, a manézs-családok gyermekeinek.

Persze, a másik végletbe sem szabad esni. Gondolok itt arra a felfogásra, hogy ami nem ige, azt ki kell seperni a lapból. Szó sem lehet ilyesmiről. Hiszen teológiai nyelven, teológiai megközelítésben lehet beszélni bankban elkövetett tömegmészárlásról, a Pepsi Szigetről, kirándulásról, zenéről. Vagy éppen arról, hogy miért van annyi csalás a sportban (bundázások, tiltott ajzószer használata), vagy akár arról, miért válnak egyre agesszivebbé a világsztárok. És kell beszélni az egyházi médiában a '48-as forradalomról, '56-ról, augusztus 20-ról, Európai Unióról stb. Az indok egyszerű: az egyházban élő tagok egyúttal a társadalomnak is tagjai, s ami a társadalmat érinti, az érdekli az egyháztagokat is.

Fontos szempont a *hitelesség* is. No, nem a híreké, hiszen az minden sajtóorgánium esetében elvárt tény. Hanem az egyházi médiában dolgozó személyeké. Mert beszélhet-e a családi élet szépségeiről olyan személy, aki részeges, veri a feleségét, vagy éppen negyedik feleségét/férjét „fogyasztja”. Más példa: ha tegnap az ATV-nél dolgozott valaki (és esetleg éppen a vidám vasárnap közvetítésén fáradozott), vagy bármilyen más szennycsatornánál, akkor már nehogy az egyház sajtóreferensi állására pályázzon másnap.

Másik jellemző vonása az egyházi médiának az *állhatatosság*. A Biblia ezt így fejezi ki: alkalmas és alkalmatlan időben, azaz mindenkor kell hirdetni az evangéliumot. A világi sajtó csak ideig-óráig foglalkozik bizonyos hírekkel. Utána azok már unalmassá válnak és a sorban hátra kerülnek. Évekkel ezelőtt az afganisztáni háború minden híradóban az első helyet foglalta el. Ma már szinte senki nem beszél róla, pedig a helyzet ott továbbra is kilátástalan (érvényes ez bármilyen új bombasztikus hírre).

A hírek tehát elavulnak, aktualitásukat veszítik. Helyüket újabb és újabb történetek, események, hírek veszik át. Az örömhír azonban, az evangélium, sohasem veszti el aktualitását. Jézus Krisztust az Atya küldte el testben mihozzánk, kereszthalálával minden emberért meghalt, hogy minket megváltson a bűn hatalmából. Ígérete szerint pedig velünk van minden napon a világ végezetéig. Ezt a hírt akár naponta el lehet ismételni, hiszen az ember hajlamos arra, hogy erről megfeledkezzék. Sokszor azon vesszük észre magunkat, hogy csak abban az esetben imádkozunk, ha kétségbe esünk, ha szomorúak vagyunk, vagy ha valami nyomorúság tör ránk vagy családunkra. A jólétben elfeledjük Istent, nem gondolunk arra, hogy ha jó fizetésünk van, egészséges a családunk, karrierünk éppen felfelé ível, azt megköszönjük a Mindenhatónak.

Korábban említettem a cenzúrákat. Nos, az egyházi média egyik jellemzője a fokozott (ön)cenzúra. Ritkán hallunk ugyanis egyházi médiában olyan hírről, eseményről, amely rossz színben tüntetné fel az egyházat, a papokat, az aktuális egyházi vezetést, stb.

Bár eredetileg az előadásban nem szerepelt, utolsó pillanatban mégis beékeltem ide egy jellemzőt, amely – úgy érzem – az egyház írott sajtójának mindennapos velejárója: a gyenge terjesztés. A lapok rendkívül lassan és körülményesen jutnak el a megrendelőhöz. Ha nem egyházi úton juttatjuk el a kiadványokat, akkor sokat kell fizetni, drága a terjesztés. Ha egyházmegyéken és egyházközségeken keresztül, akkor pedig szembesülni kell a lelkipásztorok közömbösségével, nemtörődömségével. Nem egyszer hallja az ember, hogy az újságok irodák sarkában vagy íróasztalok fiókaiban pihennek. Csak két szélsőséges példát említek: egyik lelkipásztor kollégám régi kiadványokat kér a püspökségtől, azokat családlátogatás alkalmával ingyen osztogatja, így szerez újabb és újabb előfizetőket. Másik kollégámat csak az érdekli, hogy az állatok legyenek megetetve. Az, hogy milyen egyházi kiadványok léteznek, azokban mi olvasható, az másodlagos vagy harmadlagos.

Lassúság – újabb jellemzője az írott egyházi sajtónak. A hírek nehezen vagy egyáltalán nem jutnak el a szerkesztőségbe. A szerkesztők néha a világi sajtóból értesülnek arról, mi történt néhány mérfölddel odébb egy gyülekezet életében. A lassúság másik

oka: az egyházi kiadványok kéthetente, havonta vagy még ritkábban jelennek meg. Így a hírek is – az írott sajtó csatornáján – későn jutnak el a hívekhez.

Rádió

Tekintettel arra, hogy a Kelet-Magyarországon hallható Európa Rádió központja éppen Miskolcra nőtte ki magát, néhány szót ejtek a rádiózásról is.

A rádió próbálja megszólítani a különböző kategóriákat: hívőket és nem hívőket, felnőtteket és gyerekeket, munkásokat, értelmiségieket. Hangsúlyozom: próbálja. Ugyanis nem biztos, hogy eléri, mert a rádiózás ma már nem olyan, mint amilyen volt évtizedekkel ezelőtt. Sajtószociológusok szerint a rádiózás ma már reklámokat, rövid, tömönatokban elhadart híreket jelent és főleg háttérzenét. A 80-as évektől, nálunk a 90-es évektől megjelenő kábeltelevízió, a világháló, annyira átértékelte mind az újságok, mind pedig a rádió funkcióját, hogy az emberek a rádiót többnyire nem azért hallgatják, mert kíváncsiak mély elemzésekre, hosszú riportokra, interjúkra, szövegre-szövegre-szövegre, hanem szórakozás céljából. Zenét akarnak hallgatni, interaktív játékokat, rövid híreket, információkat, ezt is leginkább a pletykák világából (amelyek többnyire rendkívül alacsony színvonalúak, sokszor primitívek). Autóban, munkahelyen, főzés közben halk háttérzene.

Ilyen körülmények között még nehezebb rászoktatni, visszazoktatni a hallgatókat. Arra, hogy tartalmas műsorokat hallgassanak meg, hallgassanak végig. Pedig muszáj, hiszen ilyen eszköz az egyházak kezében eddig még nem volt. Ugyanis a sajtó, ezen belül a rádió a szószék meghosszabbított „keze”. A sugárzott média (rádió, tv) különösen fontos szerepet tölt be a sajtóban, hiszen míg az újságot csak azok olvassák, akik előfizetnek vagy megveszik (elsősorban a hívek), addig a rádiót mindenki hallja.

Kihez szóljon a rádió? Elsősorban a hívőkhöz. Azokhoz, akik *mélyebb hitéletet* élnek, de azokhoz is, akik *kevésbé*. Kell szólnia az *ünnepi keresztyénekhez*. Azokhoz, akik egyháztagok, de csak ünnepek alkalmával, vagy csak nagyon ritkán mennek templomba. De kell szólnia azokhoz is, akik *egyházon kívüliek*, s azokhoz is, akik *más felekezetűek*. Íme, még több kategória, amely más és más jellegű műsort, nyelvezetet igényelne. A következtetés azonban egyszerű: rendkívül fontos jellemzője az egyházi médiának: *a misszió*. Terjeszteni az evangéliumot azok között is, akik azt még nem hallották.

Világháló

Ennek az egyik legújabb, legmodernebb módja a világháló. Ma már nem létezik olyan cég, amelyik ne lenne fent a világhálón. Az egyházak is igyekeznek tartani a lépést. Ne feledjük, Pál apostolt és utódait a jól kiépített római infrastruktúra segítette abban, hogy a keresztyén misszió hamar kibontakozzzék. A reformáció gyors terjedését egyrészt az akkori csúcstechnológia, a nyomda biztosította (hiszen az emberek kezébe került a Biblia, ráadásul anyanyelven, nem beszélve ugye a kátéről (idén éppen a Heidelbergi Káté 450. születésnapját ünnepeljük). A 21. század elején kézenfekvő, hogy az elkötelezett keresztyén nemcsak a szószékből, hanem a rádió, a tévé vagy éppen a

világháló segítségével halássza ki a számára mentő gondolatokat, a problémáira megoldást kínáló gondolatokat.

Aki ismeri a nyugati társadalmak szekularizációjának hatását, az nem csodálkozik azon, amin én csodálkoztam néhány évvel ezelőtt az Európai Egyházak Internet Konferenciáján (ECIC). Olyan projekteket mutattak be svéd és finn szakemberek, amelyek a világhálón képek vagy éppen videó segítségével egy virtuális templomba kalauzolják a látogatókat. A templomok ugyanis, a valódiak, ki vannak ürülve. A virtuális világban egy hang elmagyarázza, hogy mi a keresztelés, mi a szószék, vagy éppen oltár. Ilyen alapvető dolgokat kell elmondani, megértetni, mert az emberek nincsenek tisztában vele – mondták a szakemberek.

De szükség van rá, mert az emberek – sajnos – egyre inkább csak a világháló világában élnek. Tavaly Rómában az ECIC-konferencián alkalmam volt beszélni a Szentszék egyik sajtótanácsosával, Antonio Spadaróval. Elmondása szerint az 56 millió lelket számláló országban 27 millióan használják otthon a világhálót, 20 millió személynek van táblagépe, de 34 millióan már az okostelefonjukon keresztül kapcsolódnak az internetre. A 226 egyházmegyében 25 ezer gyülekezet van, ebből 5 ezer saját honlappal rendelkezik, összesen azonban 15 ezer katolikus honlapot tartanak számon. Megdöbbentő adatok.

A római konferencián is több tervet mutattak be. A svéd evangélikus egyház egyik programja web-tv működését támogatja: különböző vallásos műsorokat készítenek, és azokat teszik elérhetővé az interneten. Ugyancsak az északi országban fejlesztettek ki olyan speciális programokat, amelyek külön kicsi képernyőn használhatóak (a felhasználó telefonján megjelennek napi igék, imák, a következő vasárnapi prédikáció témája vagy akár vallásos videók). A bajor evangélikus egyház egyik projektje arról szól, hogy havonta filmkészítési versenyt rendeznek, a legjobbakat pedig iPhone-ról egyenesen a Youtube-ra vagy az egyház hivatalos honlapjára lehet feltölteni. Több egyházban – Svájcban már tíz éve – létezik on-line pasztoráció. Skype-on, vagy különböző videochat programokon non-stop lehet felkeresni lelkipásztorokat, pszichológusokat, lelki vagy hasonló jellegű problémákkal.

Az egyházak tehát jelen vannak a világhálón, hogy elérjék nemcsak azokat a hívveket, akik nem járnak templomba, hanem azokat a személyeket is, akik közömbösek az egyház iránt. Az egyház évezredekig úgy működött, hogy egy-egy ember prédikált a tömegnek. A világháló használatával azonban ez megváltozott, mert most már a tömeg akar diktálni (chatprogramok, alternatív játékok stb.). Az irány már nem az egytől a sok fele, az új helyzetben ugyanis mindenki tud mindenkivel kommunikálni. Ebben az új helyzetben is kell az egyháznak lépnie. A sok ötlet kivitelezése, a sok szerkesztés, tartalomgyártás (cikkektől a filmekig bármi) mellett rendkívül vigyázni kell a *moderálásra*. Nyilván sok internetfelületen van bizonyos fokú moderálás, ebben az esetben azonban a keresztyén értékrend szerinti moderálásra kell nagyon odafigyelni.

Eddig elsősorban az egyházi média sajátosságait szem előtt tartva beszéltem a sajtóról. Az előadás végén egy általánosabb jellegű, rendkívül szomorú tendenciára sze-

retném felhívni a figyelmet röviden: papírhalál. A Newspaper Death Watch (újságok halálát figyelő) portál már több mint 500 eltűnt lapot tart számon (2007 óta). Néhány példa: 2012-ben megszűnt a Frankfurter Rundschau, Franciaországban eltűnt a France Soir és a La Tribune. A jelenség okai: elterjedt az ingyenes internetes hírközlés. Az tűnne logikusnak, hogy az újságokat át kell „telepíteni” az internetre. Az olvasó azonban nem hajlandó fizetni az internetes tartalomért, mert az, ami érdeklí, valahol csak megtalálható ingyenesen is. Zsugorodik az olvasótábor, esik a példányszám, vagy egyszerűen megszűnik a lap.

Miért probléma ez? Mert a kiadók elbocsátják a lapok újságíróit, egyre kevesebben írnak egyre többet. Ennek következményei: az anyagok gyenge minősége, a sokasodó hibák, az egyértelmű kölcsönzések (sőt akár a nyílt plagizálás). Mert csökken a megjelenő tartalmak közszolgálatossága, nő a bulvár agresszivitása. Eltűnik az oknyomozó újságírás, az újságíróknak nem marad idejük a mélyebb tartalmak megírására, az oknyomozásra.

Ez pedig fontos, hiszen a sajtónak egyedülálló társadalmi szerepe van. Nem véletlen, hogy az újságírói szakmát minden hibája ellenére már több, mint kétszáz éve a negyedik hatalmi ágának nevezik. S akkor feltehetjük a kérdést: milyen a demokrácia véleményformáló sajtó nélkül? Ki veszi át az őrsem szerepét, aki a hatalom kezére figyel és lármát csap, ha korrupciót szimatol? Mind olyan kérdések, amelyekre a választ egyelőre nem lehet tudni, azt csak a jövő adja meg.

Ha az előbbieket is mind szem előtt tartjuk, akkor az egyházi médiának egy különös szerepére hívnám fel a figyelmet: visszavezetni, visszazoktatni az embereket a tartalmas olvasmányokhoz.

Azt hiszem, mindnyájan tudjuk, látjuk, tapasztaljuk, mennyire fontos a mai világban a média. Sokszor túl nagy fontosságot tulajdonítunk neki. Hangsúlyozni kell azonban: az egyház nem azért él és szolgál, hogy maga is információs bázis legyen, hanem azért, hogy az örömhír továbbítója legyen ebben a világban, amelyben minden látszat ellenére nem a pénz, a tőke és a média az úr, hanem a Megváltó Jézus Krisztus.

*(A február 26-án, a református egyházkerületi székház nagytermében
elhangzott előadás szerkesztett változata)*

Gazdálkodj okosan az egyházmegyében

Az Európai Püspöki Konferenciák (róm. kat.) médiafelelősei 2012-ben tartottak egy összefüggést, aminek a közleményében a következőket mondták ki: *„Napjaink társadalma, amely a fogyasztói kultúrát helyezi a középpontba, az átláthatóság kritériumát a hitelesség alapelvevé tette, beleértve a pénzügy területét is. Az egyház tudatában van ennek az új kihívásnak, megérti, hogy az új evangelizáció útja a pénzkezelés hitelességéről való tájékoztatásról áll és vezet”* – áll a közleményben.

Az átláthatóság, a hitelesség alapelve, és az evangelizációnak a pillére. A pénzügyekről való átlátható tájékoztatás minden egyházi intézmény kötelessége a plébániáktól a társulásokig, a katolikus mozgalmakig és az iskolákig. Az egyháznak nincs semmi rejtegetnivalója, még a pénzügyek kezelése terén sem. Ami néha homályosnak tűnhet, az valójában kommunikációs nehézségre vezethető vissza, hiszen az egyháznak nem egyetlen gazdasági mérlege van, hanem struktúrák és intézmények sokaságával rendelkezik.

Máshogy történik az elszámolás egy egyházmegyében, máshogy egy plébánián és egy egyesületben. Sokféleképpen könyvelünk, sokféleképp kell elszámolni, de az a plébános, aki a legalapvetőbb dolgot kihagyja, nem tájékoztatja a híveit a plébánia anyagi helyzetéről, az a legnagyobb hibát követi el. Legalább egyszer egy esztendőben, szilveszterkor tájékoztatni kell erről a híveket.

A jelenlegi társadalmi-gazdasági kultúra az átláthatóságot a hitelesség rangjára emelte fel, az átláthatóság valójában a bizalom árává vált. Az átláthatóság kérdése tehát mindenekelőtt felelősség és hitelesség kérdése az egyház számára is. Ezért minden egyházi intézmény, először is a püspöki konferenciák, a lehető legmegfelelőbb módon mutassák be küldetésüket, beleértve gazdasági helyzetüket is.

Az egyház elismeri, hogy nagyon sokféle tájékoztatás van, az egyház nem vállalkozás, a pénz csupán eszköz arra, hogy megvalósítsa küldetését. Hirdesse Krisztust a történelemben, és anyagilag is támogassa a legszegényebbeket. Ez a pénzügy, a pénzkezelés alapelve, és ez az én hitvallásom is, ami szerint az egyház gazdálkodását illeti.

Most elmondom, milyen bevételeink és kiadásaink vannak, hogyan és mire kell költenünk. Az első kosárba tartoznak azok a bevételek, amelyek saját bevételeink, tehát az egyházmegyénél jelentkező bevételek. Ebből is egyik a személyi nyugdíj. Tudni kell, hogy mi az Országos Nyugdíjintézetben nem vagyunk benne, hanem magánnyugdíj-intézetünk van, minden egyházmegyének külön. Ezt a papok a jövedelmükből támogatják, nálunk ez körülbelül 10 százalék, a megállapított, kötelező fizetések – mert a papok fizetése is több rétegből tevődik össze, az egyik egy alapfizetés, ehhez jönnek a hitoktatási óradíjak és a stóladíjak, és jár étkezési támogatás is –, tehát az alapdíj 10 százalékát fizetik be a nyugdíjalapba, amiből nyugdíjas papjaink megkapják nyugdíjukat. A bevételekhez tartoznak a stóladíjak, minden pap csak egy mise után

kaphat stipendiumot, ezért a második, harmadik mise után felvett összegekből be kell fizetni 400 forintot minden papnak.

Van olyan bevétel, ami adományból, illetve hagyatékból származik, ami ugyan évente változó összeget jelent, de van, amikor elég szépen összejön. Külföldről kapott intenciós bevételeink is vannak, de ez már elakadóban van. Valamikor régen, az Európai Unióba való belépésünk előtt a külföldi egyházak, főleg a német egyház, a Kirche in Not és a Renovabis alapítvány nagyon nagy összegekkel támogatta a magyar egyházat. Ez megszűnt, most már csak kisebb segélyszervezetek támogatnak bennünket. Következnek az ingatlaneszközök hasznosításából történő bevételek. A biztosításból, és a bírósági perköltségekből is vannak bevételeink, ezek az úgynevezett saját bevételeink.

A következő csomagban vannak a támogatások, amelyeket máshonnan kapunk, ebből a legtöbb a központi alapműködési támogatás. Nem kell mondanom, hogy az állam nem ajándékot ad az egyházaknak, amikor pénzt ad, hanem részben járadékot ad a korábban elvett ingatlanok után, ami egy meghatározott összeg kamata, ezt a Vatikáni szerződés rögzíti. Kapunk támogatást a közszolgálati munkánkért, az oktatási és szociális munkánkért és megkapjuk az egy százalékot, amit az emberek a saját adójukból átutalnak az egyháznak. Ezen kívül ajándékba semmiféle pénzt az államtól nem kapunk. Az alapműködési támogatás jelentős összeg, amely megalapozza minden évben a költségvetésünket.

A másik nagyobb összeg a hitoktatási támogatás, az Antall-kormány vezette ezt be, a Horn-kormány megszüntette, az Orbán-kormány ismét visszaadta, és a mai napig kapjuk.

Központi adómentes jövedelempótlék a következő. Az első Orbán-kormány vezette be ezt a jövedelempótlékot, ami azt jelenti, hogy minden ötezer fő alatti falu kap pénzt a hitélet előmozdítására, fenntartására. Ezt megkaphatják papok, de civilek is. Ez egy keretösszeg, amit az állam meghatároz, hogy egy-egy egyházmegye egy személynek mennyit adhat belőle. Egy településen csak egy személy kaphat, adómentes, tehát nem számít be semmilyen jövedelembé, de nem is kap utána senki semmit. Vannak ilyen jövedelmei az egyháznak. Például a hitéleti bevételből kifizetett hitéleti kiadások, amelyek egyházi személyeknek járnak, papoknak, sekrestyéseknek, kántoroknak, irodistáknak. Ezek is adómentes jövedelmek akkor, ha van elég hitéleti bevétel egy plébániának, ami az egyházi adó és a perselypénz. Itt ki lehet fizetni ezeket a béreket, de nem számítanak bele semmibe, tehát például nyugdíjat sem fizetnek utána.

A központi közgyűjteményi támogatás a következő. Az állam támogatja a közgyűjteményeket, a levéltárakat (nyilvános levéltárunk van, kutatható), támogatja a könyvtárainkat, múzeumainkat.

Van központi nyugdíj-kiegészítés, amit azok a papok kapnak, akik már elérték a nyugdíj korhatárt, de még aktívak. Például plébánosok valahol, ők kapnak havonta egy bizonyos összeget.

Az oktatási intézményekre is kapunk kiegészítő támogatást. A fejkvótán túl jár ez a támogatás, állami törvényekben meghatározott módon. Ezeket el lehet költeni egyet-

len célra, és szét lehet osztani az összes iskola között is. Egy keretösszeget kapunk, amit mi osztjuk szét. A fejkvótából járó összeget és a kiegészítő támogatást is egy az egyben leutaljuk az iskoláknak.

Van úgynevezett bérkompenzáció, 2011-ben kaptuk 2012-re. Vannak továbbítandó kötelező gyűjtéseink, például az iskoláknak, van gyűjtés a szentföldi emlékhelyekre, amelyeket a katolikus világegyház tart fenn. Ezekhez hozzájárul a magyar egyház is. A Péter-fillérek gyűjtése a Vatikán fenntartásához való hozzájárulás, tulajdonképp egy adóforma az egyházon belül. Van missziós és karitászyűjtés is. Ezeket továbbküldjük a megfelelő helyre. Van térítésjellegű bevételünk. A Szent Ferenc Papi Otthona gondozottjainak a térítése, ők az állami nyugdíjuk 80 százalékát fizetik be ellátás címén. Amíg az állami otthonokban és a mi hévízi otthonunkban a teljes nyugdíj 80 százalékát be kell fizetni a gondozottaknak, nálunk csak az állami nyugdíj 80 százalékát, ami az össznyugdíjnak körülbelül a fele, a másik fele egyházi nyugdíj. Ez nem sok, mert körülbelül 50–60 ezer forint körül van az állami öregségi nyugdíj is és az egyházi nyugdíj is.

Egyéb bevételeink közé tartozik még a kamat is, a kölcsönök visszafizetése, van előző évi pénzmaradvány is.

A kiadási oldal következik. A plébániák támogatása és a kistérségi pénzek utalása. A plébániák gazdálkodása nagyjából ugyanolyan, mint az előbb említett oldal, vannak hasonló bevételek és kiadások, mint az egyházmegyénél. A plébániáknak továbbküldjük a járadékból azt a részt, ami létszám szerint nekik jár. Például megállapítjuk, hogy mennyit kapnak a városi plébániák, a káplános plébániák, a filiák, az oldallagos plébániák és a főplébániák. Ez mind külön kategória, mert más az, ha valaki egy plébániát oldallagosan lát el, mondjuk egy városból egy plébános ellát egy másik város plébániáját, de nem lakik ott, tehát ez utóbbi helyen nyilván kevesebb a kiadás, személyi kiadás nem merül fel. Az adómentes jövedelempótlékot egy az egyben átutaljuk, mert azt nem is lehet visszatartani.

Vissza lehet tartani pénzeket például a fenntartási támogatásból, de a jövedelempótlékot nem, azzal minden januárban el kell számolnunk. Építési és javítási támogatást is adunk, minden évben március közepéig be kell küldeni azokat a kérelmeket, amelyek az építéssel kapcsolatos támogatásra vonatkozik. Ez 80 millió forint szokott lenni, ebből 20–30 helyet tudunk támogatni.

A következő csomag az oktatási-nevelési intézmények támogatása, itt a működési támogatás nagyon nagy összeg. Van oktatási étkezési utalvány, amit a pedagógusaink kapnak, most ez 12 ezer forint. Építési-felújítási támogatást szintén kapnak az iskoláink és kap az érseki Hittudományi Főiskola is támogatást, és amikor átveszünk iskolákat, vagy tornacsarnokot (2012-ben a veszprémi tornacsarnokot vettük át), ez is ebbe a csomagba kerül be.

Következő csomag a karitatív tevékenység támogatása, van egy rehabilitációs otthonunk Bakonyszücsön, aztán a karitás alapítványon keresztül kapnak a plébániai karitászcsoportok támogatást, pályázni kell erre a pénzre, és egy bizottság állapítja meg, mennyit kapnak. Az egyházmegyei karitásztevékenységet is támogatjuk.

Következnek a hitéleti szociális tevékenységek kiadásai, a hitoktatási célokra szánt támogatások, ifjúsági célra elszámolt központi kiadások, papnövendékek részére elszámolt költségtérítések, családpassztorációs célra elszámolt központi kiadások, kántornapra elszámolt kiadás, lelkigyakorlatra, a főegyházmegyei gyűjtemények támogatására, a Szaléziánium működési támogatása, az érseki számvevőszék támogatása, Szent Lukács idősek hévízi otthona támogatása és a Bódi Mária Magdolna boldoggáavatási eljáráshoz is beillesztettünk a költségvetésbe egy összeget, amit 2012-ben nem használtunk fel.

Központi intézmények fenntartására szánt összegek következnek, az érseki könyvtár, az érseki levéltár, a Szent Ferenc Papi Otthon, a székesegyház, a ferences templom, és itt a várban van még több épületünk, és az érseki bíróság számára elszámolt kiadások.

Az érsekség központi kiadásai következnek, 50 dolgozója van körülbelül az érsekségnek, a varrodával, az ostyasütővel és a központi hivatalokkal együtt, van egy összeg nagy értékű eszközök beszerzésére, nyugdíjkiegészítésre és vannak kiemelt felújítások, például az érseki palota restaurálása, felújítása. Körülbelül ezek a bevételek és kiadások, és a költségvetésben mindig a bevételhez kell igazítani a kiadásokat, és általában amennyi bevételünk van, annyit ki is adunk. Így aztán nem deficites a működése az érsekségnek, és szigorúan kell fogni a pénzügyi vonalat, mert az emberek elvinnék a Dárius kincsét is, ha lehetne, és van, amikor azt kell mondani, hogy elfogyott, nincs több, legfeljebb majd jövőre.

A papok lelkipásztori munkáját támogatjuk még autóvásárlási segéllyel kétféle módon, ha valaki saját gépkocsit akar venni, 500 ezer forint támogatást kap minden öt évben, ha pedig valaki egyházmegyei gépkocsit kér – mindkettőnek más az elszámolása az Apeh felé –, akkor az egyházmegye vesz olyan gépkocsit, ami a célnak megfelel.

Az egyes tételeket, amelyeket felsoroltam, egy külön részletes tanulmány alapján tesszük be a költségvetésbe, így az oktatási intézményeknek is van egy külön költségvetése és az építési segélyeknek is egy külön sorrendje, amit a gazdasági bizottság megtárgyal a döntés előtt.

*(Az római katolikus egyházközségi lapok – a sajtóapostolok –
12. országos találkozásán Veszprémben, szeptember 28-án elhangzott
előadás szerkesztett változata)*

JAKUBINYI GYÖRGY

Az ember életkora a Biblia szerint

Már gyermekkoromban hallottam a kifejezést: Ez az öregember is matuzsálemi életkort ért meg.¹ A hittanórán aztán megtanultam, hogy a Szentírásban az ősatyák között *Matuzsálem* érte meg a legmagasabb életkort, 969 évet. De hát ki volt Matuzsálem?

A Ter 5,21–27 adatai szerint Ádámtól kezdve Matuzsálem volt a nyolcadik ősatya, Hénoch fia, Lámecch édesapja és Noé nagyapja. Tehát a vízözön előtti harmadik nemzedékhez tartozik. Matuzsálem szerepel az Úr Jézus Szent Lukács féle nemzetségtáblájában is, amely visszafelé sorolja fel az ősokeket Ádámgig (Lk 3,37). Természetes, hogy a név írása az eredeti héberben, a görög és a latin fordításban eltér: A héber maszoréta szövegben (TM): *mtušlħ* (Mötuselách), a görög Hetvenes fordításban (LXX): Mathusala (Mátuszálá) és a latin Vulgata fordításban (Vg): Mathusala. A név jelentése héber alapon bizonytalan: jelentheti Selách pogány isten emberét vagy a lándzsa emberét.² A magyarországi egyházaknak még nem sikerült ökumenikus szentírásfordítást szerkeszteni. Ennek megfelelően a nevek átírása is eltér, nem egységes. Siska Ágota *Bibliái névtára* szerint³ Matuzsálem nevének magyar átírása a következő: Károli-fordítás: *Methuselah*, Új protestáns fordítás: *Metúselah*, Új katolikus fordítás: *Metuselach*, Neovulgata-fordítás: *Matuzsálem*, Héber–magyar Biblia: *Metúselach*.

Gondolom, ennyi elég volt a nyelvészkedésből. Forduljunk most már a szorosabb Szentírás-magyarázathoz. A Tóra szerkesztéstörténetében napjainkban nincs már egység az elméletek között. Már a klasszikus négy-forrás-elméletnek is rengeteg változata

Jakubinyi György

Gondolom, ennyi elég volt a nyelvészkedésből. Forduljunk most már a szorosabb Szentírás-magyarázathoz. A Tóra szerkesztéstörténetében napjainkban nincs már egység az elméletek között. Már a klasszikus négy-forrás-elméletnek is rengeteg változata

¹ Csizmadia Károly, *Bibliái eredetű szállóigék, szólásmondások, közmondások*, Győr 21990,17–18. Csizmadia 570 bibliái eredetű mondást sorol fel a Szentírás sorrendjében. A 23. szállóige: *Matuzsálemi életkor*.

² O. Odelain et R. Séguineau, *Dictionnaire des Noms Propres de la Bible*, Paris 1978,246–247.

³ Kiadja a Magyar Bibliatársulat megbízásából a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója Budapest 2010,428.

van. Emellett újabb és újabb elméletek tűnnek fel a tudományosság színterén.⁴ Abban azonban mind megegyeznek, hogy a Ter I–II egységes tömböt alkot. Östörténetnek nevezik. A világ teremtésétől Ábrahámig vezeti le az emberiség történetét. A klasszikus négy-forrás-elmélet szerint a Ter I–II anyagát a Jahvista és az Elohista forrásból a Papi Kódex állította össze, a Kr. e. VI. században.⁵

Minket közelebről témánk szempontjából a nemzetségtáblák érdekelnek. A továbbiakban a tudós einsiedelni bencés atya, Theodor Schwegler tanulmányára támaszkodom.⁶

A két nemzetségtábla: Ter 5 és Ter II,10–32 magas életkor

A Ter I–II-ben két jelentős ős-lajstrom vagy nemzetségtábla szerepel: Ádám vonala vagy Szet leszármazottai (szetiták Ter 5, és Szem leszármazottai vagy Szemiták nemzetségtáblája Ter II,10–32. A két nemzetségtábla között Noé a határ, vagyis a vízözön. A szetiták Ádámtól Noéig, míg a szemiták Noétól Ábrahámig vezetik a vonalat. Mindegyik ős-atyánál megadja a szent szöveg az ős-anya életkorát, amikor utódát nemzette, utána a hátralevő éveket, míg az Ádám-lista megjelöli az összeletkort is. A vízözön előtt az ős-anyak átlagéletkora kb. 770 és 970 között mozog, míg a vízözön után 200 és 400 év között. Valóban „patriarkális” életkor! Igaz, Schwegler atya is arra utal, hogy az első tíz legendás babiloni királynak olyan magas uralkodási kort tulajdonítanak (6–20-szor 3600 éves periódusokat), amely mellett a bibliai 900 éves életkor eltörpül!

Már az elején tisztáznunk kell, hogy az ős-anyak magas életkora, az évek számai nem képezik a hit tárgyát, vagyis nem hittételek (dogmák)! Ezért katolikus hívő is bátran vitathatja a kérdést, és válogathat a feltevések között. Amint a Szentírás nem természettudományos könyv, úgy az időszámításnak sem tévedhetetlen tanítómestere. Schwegler atya idézi Szent Ágostont: „Nem azt olvassuk az evangéliumban, hogy az Úr mondta: »Elküldöm nektek a Vigasztalót«, hogy kioktasson titeket a nap és a hold forgásáról. Keresztényekké akart titeket tenni, nem pedig matematikusokká!”⁷

Elhíhető az ős-anyak magas életkora? Próbálták már sokféleképpen magyarázni, de egyik sem meggyőző.

a) Egyesek arra hivatkoznak, hogy a szent szerző csak forrását idézi, de a sugalmazottság csak az idézet helyességét, nem pedig tartalmát biztosítja! A Ter-ben többször is látszik, hogy a szentíró valamilyen történelemkönyvet idéz, amelynek

⁴ Jean-Louis Ska SJ, *The Pentateuch*, in: *The International Bible Commentary*, ed. William R. Farmer, Bangalore, 2004,392.

⁵ R. J. Clifford SJ – R. E. Murphy OCD, *Teremtés könyve*, in: *Az Ószövetség könyveinek magyarázata*, Jeromos Bibliakommentár I., Budapest 2002, 49–51.

⁶ Dr. P. Theodor Schwegler OSB, *Biblische Zeitrechnung*. (Biblische Beiträge der Schweizerischen Katholischen Bibelbewegung SKB, Heft XIII.) Baden 1953,2–23.

⁷ *Contra Felicem Manichaeum*, 1,10. in: M. J. Rouët de Journal S. I., *Enchiridion Patristicum*, Barcinone 1969,569 nr. 1709. Eredetiben: „Non legitur in evangelio Dominum dixisse: Mitto vobis Paracletum qui vos doceat de cursu solis et lunae. Christianos enim facere volebat, non mathematicos.”

a TM-ban *sfr twldwt* (széfer tolódót)⁸ = *történelem könyv* a neve. Erőltetett magyarázat, mert kikerüli magát a kérdést, a magas életkort, de megvédi a Szentírás tévedhetetlenségét.

b) Mások arra gondoltak, hogy egy év helyett egy mai hónapot kell számítani. Ebben az esetben azonban, főleg a nemzés idejére, nevetségesen alacsony életkor jön ki. Pl. Ádám életkora 930 hónap = 77 év, de az első nemzéskor még csak 130 hónapos = 10 éves. Arra is lehet hivatkozni, hogy abban az időben nem a mi mai naptárunkat használták. A kérdést azonban így sem oldjuk meg, mert nem ismerjük a vízözön előtti naptárt! Az ősatyák magas korának kérdésését többen a Zsolt 90(89),4 versére hivatkozva akarták megoldani. Természetesen nem megy, mert ezer évet egy ősatya sem lépett át. Így a feltételezett egyenlet: 1000 év = 1 nap, nem alkalmazható. De lássuk a zsoltárt: „Mert ezer év előtted annyi, mint a tegnapi nap, amely elmúlt. Vagy annyi, mint egy éjjeli órallás.” (Zsolt 90/89/,4.) A római időszámítás szerint a rómaiak a napot éjszakai és nappali 4–4 órás őr váltásra (vigília) osztották⁹. Az ókori Keleten azonban három éjszakai őr váltást számítottak.

Gianfranco Ravasi¹⁰ összefoglalja a legfontosabb magyarázatokat: „Az ember számára ezer év monumentális időszak, Isten szemében azonban annyi, mint egy szempillantás (Zsolt 84,11): »Szeretteim, főképp egy dolog ne kerülje el figyelmeteket, az, hogy egy nap az Úr előtt annyi, mint ezer év, ezer év pedig annyi, mint egy nap.« (2Pét 3,8) Gunkel a *Bhagavadgita* szövegét idézi: »Akik tudják, hogy Brahma számára egy nap ezer évtizedet tart és egy éjszaka ezer évtized után telik el, azok azok az emberek, akik tudják, mit jelent egy nap és egy éjszaka.« (VIII,17) ... Vagy olyan, mintha egy éjszakai óra volna, vagy egyike a három éjszakai őr váltásnak, amelyekre a régiek az éjszakát beosztották (Zsolt 63,7; Bír 7,19; I Sám 11,11; Siralm 2,19)... Az »idő-örökkévalóság« szembesítése sok kultúrában klasszikus motívum, negatív alakban is, ahogy Sirák fia a Seolról beszél: »Úr adta sorsa ez minden élőnek, miért ócsárolnád a Magasságbeli végzését, hogy ezer év vagy száz, vagy talán csak tíz? Nincs az alvilágban panasz az életért.« (Sir 41,4; vö. azonban Sir 18,8–9 és Zsolt 102,25). Maga a Korán is (XXII. szúra, 47. áját) idézi versünket: »Azt kérik tőled, hogy siettesd a büntetést. Allah azonban nem fogja megszegni ígéretét. Allahnál egy nap annyi, mint ezer esztendő abból, amit ti számoltok.«¹¹ Jeromos így kommentálta: »Aeternitati comparata, brevis est omnium temporum longitudo.«¹² Különös arra gondolni, hogy ezt a szöveget

⁸ széfer tolódót = szó szerint a *születések könyve*, vagyis nemzetségtáblák. A tolódót szót ma is *történelem* értelemben használják.

⁹ *Éveid nem érnek véget. Rövid időszámítástan*, összeállította Jakubinyi György, ³Kolozsvár, 2010,7.

¹⁰ Gianfranco Ravasi, *Il libro dei Salmi. Commento e attualizzazione*. Volume II° (51–100), Bologna 1983,884–885.

¹¹ Simon Róbert fordítása, in: *Korán*, Budapest ⁴2001,240.

¹² Magyarul: Az örökkévalósághoz hasonlítva minden idő hosszúsága rövid.

a rabbinikus judaizmus is használta, hogy felfedezzék a messiási idők előjeleit, a népies keresztény hagyomány pedig ezzel akarta meghatározni a »millenarizmus« fogalmát.”

- c) Feltűnő az is, hogy a magas életkor számai jelképeseknek látszanak. De mit jelképeznek? Egyesek az ősatyák életkori adataiban a szent matematika nyomait keresik. Felfedezik benne a 3, 5, 7 stb. számok többszöröseit, kategóriákra bukkannak, de mindezt csak a létező három eltérő szöveghagyomány listáinak módosításával érik el. Ez pedig már erőltetett magyarázat.
- d) Idézem a magyar–zsidó Biblia magyarázatát is: „Maimonidesz szerint csak a kiváló egyéniségek, akiket ez a fejezet megnevez, éltek ilyen hosszú ideig, a többiek csak normális életkort értek el. Az a felfogás, hogy az emberek az ősidőkben rendkívüli magas életkort értek el, a legtöbb régi nép hagyományának közös vonása. Az asszír-babiloni hagyományok még sokkal nagyobb számokról beszélnek.”¹³
- e) Hadd említsem meg itt a szentírási időszámítás kiváló erdélyi kutatóját. Dr. Nagy Károly búzásbesenyői református lelképásztor, tiszteletes úr (sz. Medgyes, 1937) kettős kutatási területe a bibliai időszámítástan és sakk-történet. Több tanulmánya jelent meg a bibliai időszámítástan körében, sőt doktori értekezése is erről szól.¹⁴ A mi témánkkal külön foglalkozik tudományos tanulmányában.¹⁵ Elméletét az ókori és a szentírási számmisztikára alapozza. Bevonja a *piramidológia* elméletét is, amely tudományos szempontból is nagyon vitatott. A piramisokat úgy építették, hogy csillagászati és az időszámítás adatait rejtették a méreteibe. Éppen ezért nem foglalkozom bővebben elméletével. Tanulmánya elején így foglalja össze kutatásai eredményeit: „Arra az eredményre jutottam, hogy a *Szentírásban levő roppant magas életkorok és hihetetlennek tűnő számadatok céltudatosan felnagyított értékrendű naptári idő-körök és értékük értelmezése matematikai*. Ez állapítható meg a Szentírásban lévő számadatoknak matematikai műveletekkel való »megmunkálása«, valamint a korabeli dokumentumok eredeti méreteivel és számadataival való egybevetése alkalmával.”
- f) A magyarázat nehézségét növeli a szövegkritikai áthagyományozás nagy eltérése a héber maszoréta szöveg (TM), a samaritánus szöveg (Szam) és a görög Hetvenes fordítás szövege (LXX) között. Schwegler atya ebből a tényből is arra következtet, hogy az életkor számadatai nem tartoznak a kinyilatkoztatáshoz, mert akkor a Szentlélek sugalmazása megőrizte volna az eredeti számadatokat.

¹³ Mózes öt könyve és a Haftarák. Héber szöveg, magyar fordítás és kommentár. Szerk. Dr. Hertz J. H. a Brit Birodalom főrabja, ford. Dr. Hevesi Simon, Dr. Guttmann Mihály, Dr. Balassa József, Dr. Löwinger Sámuel, Dr. Guttmann Henrik. I. kt., Budapest 2¹⁹⁸⁴, 43.

¹⁴ Nagy Károly, *Az Ószövetség időszámítási rendszere*, Kolozsvár, 1998, németül: Kolozsvár, 2001.

¹⁵ Nagy Károly, *A Szentírás időszámítási rendszere*, in: *Református Szemle* LXXVIII. évf. 1985, 5–6. szám, Kolozsvár, 1985, 418–430.

Az érthetőség kedvéért álljon itt a két lista a háromféle szövegváltozattal:

Az Ádám-lista (Ter 5)

	TM		Szam		LXX	
	Nemzés	Életkor	Nemzés	Életkor	Nemzés	Életkor
1. Ádám	130	930	130	930	230	930
2. Szet	105	912	105	912	205	912
3. Enos	90	905	90	905	190	905
4. Kenán	70	910	70	910	170	910
5. Mahalaleel	65	895	65	895	165	895
6. Járed	162	962	62	847	162	962
7. Hénoch	65	365	65	365	165	365
8. Metuselach	187	969	67	720	167	969
9. Lámech	182	777	53	653	188	753
10. Noé	500	950	500	950	500	950

Szem születéséig összesen

1556

1207

2142

Szem listája (Ter 11,10–32)

	TM		Szam		LXX	
	Nemzés	Életkor	Nemzés	Életkor	Nemzés	Életkor
1. Szem	100	600	100	600	100	600
2. Arpachsád	35	438	135	438	135	565
Kainan	–	–	–	–	130	460
3. Selák	30	433	130	433	130	460
4. Héber	34	464	134	404	134	504
5. Peleg	30	239	130	239	130	339
6. Reu	32	239	132	239	132	339
7. Szerug	30	230	130	230	130	330
8. Nachor	29	148	89	148	79	208
9. Terach	70	205	70	145	70	205

10. Ábrahám születéséig összesen

390

1040

1170

+ Szem születéséig összesen

1556

1207

2142

Ábrahám születése az Ádám vagy világera szerint

1946

2247

3312

A szemléletesség kedvéért álljon itt az ósatyák életkora az Ádám vagy világéra szerint a három szövegváltozat alapján.

	<i>TM</i>	<i>Szam</i>	<i>LXX</i>
Ádám	1–930	1–930	1–930
Szet	130–1042	130–1042	230–1142
Enos	235–1140	235–1140	435–1340
Kenán	325–1235	325–1235	625–1535
Mahalaleel	395–1290	395–1290	795–1690
Járed	460–1422	460–1307	960–1922
Hénoch	622–987	522–887	1122–1487
Metuselach	687–1656	587–1307	1287–2256
Lámech	874–1651	654–1307	1454–2207
Noé	1056–2206	707–1657	1642–2592
Vízözön	1656	1307	2242
Szem	1556–2156	1207–1807	2142–2742
Árpachád	1656–2094	1307–1745	2242–2807
Kainan	–	–	2377–2837
Selák	1691–2124	1442–1875	2507–2967
Héber	1721–2185	1572–1976	2637–3141
Peleg	1755–1994	1706–1945	2771–3110
Reu	1785–2024	1836–2075	2901–3240
Szerug	1817–2047	1968–2198	3033–3363
Nachor	1847–1995	2098–2246	3163–3371
Terach	1876–2081	2177–2322	3242–3447
Ábrahám sz.	1946	2247	3312

Schwegler atya a táblázatba beiktatja Iosephus Flavius adatait is: Lámech 1474–2251, Noé 1656–2066 és a vízözön 2256. Mivel csak a Szentírástra szorítokozom, Iosephus Flaviust kihagyom.

Schwegler atya megjegyzi, hogy az *Ádám-listában* a nemzéskor megadott életkor a *TM*-ban három esetben kisebb, mint a *Szam* szövegben. Összesen 350 év a különbség. A *LXX*-ban hat esetben nagyobb 100 évvel. Így a világéra 1656. évében a Iosephus Flavius féle *LXX* szöveg szerint Noé született, a *TM* szerint 600 éves korában átélte a vízözönt, és a *Szam* szöveg szerint 950 éves korában meghalt. A *Szam* szöveg szerint a vízözön évében 1307-ben halnak meg Járed, Metuselach és Lámech, esetleg éppen a vízözönben.

Szem listájában a *Szam* és a *LXX* egyezik nemzéskor megadott életkorban, hat esetben azonban 100 évvel eltérnek a *Szam* szövegtől, egy esetben pedig 50 évvel nagyobb életkort adnak meg. A *LXX* ezenkívül betold egy ósatyát, Kainant, aki a következő Selák megkettőzésének látszik.

Így alakult ki a következő helyzet: TM szerint Noé (†2006) még 60 évet élt együtt Ábrahámmal (sz. 1946), aki a nemzetségtáblában 11. nemzedék Noé után. A Szam és a LXX szerint azonban csak a 4. nemzedéket éri meg.

A három szövegváltozat eltérései fölött sokat vitatkoznak, magyaráznak, de mai napig nincs egyöntetű magyarázat. Tarthatatlan az a nézet, hogy a héber és a görög ábécé betűinek számértéke van, és elírások alapján alakultak ki az eltérések. Ez a magyarázat azért alaptalan, mert a szent szövegek a számokat sohasem számjegyekkel/betűkkel jelzik, hanem kiírják a számértéket szóként.

Nekem nagyon tetszik Raymond E. Brown szulpiciánus atya megállapítása¹⁶: „Az egyház nem tartja fenn magának az igényt az abszolút tekintélyre a bibliai szerzőség, földrajz, kronológia és a történetiség más kérdéseiben. Ennélfogva az egyház nem tett semmilyen dogmatikai kijelentést ezeken a területeken. Ehhez hasonlóan, amikor a Szentírás tényleges exegéziséhez érünk – ami hit és erkölcs dolga lehet –, a Biblia 99 százalékában az egyház hivatalosan nem kommentálta, mit jelentenek vagy mit nem jelentenek az egyes szakaszok. Ez a feladata a tudományra, intelligenciára és az egzegéták munkájára hárul, akik nem várnak többet, mint az eredmények méltányolását.”

Ter 6,3: az ember életkora 120 év

A klasszikus forráselmélet szerint a Ter 6,3 az Őstörténet része. A verset betoldásnak tekintik, Ter 6,1–3 egységében. Mivel vitatott a besorolás, megegyezés nincs, nem ismertetem a vitát. Íme a szöveg:

„Ekkor az Úr így szólt: »Nem marad éltető lelkem az emberben örökké, mivel test. Életkora csak 120 év legyen.«”

Legegyszerűbb, ha Josef Scharbert kommentárját idézem¹⁷: „Ez az együttlét a »lélekkel« nem tesz jót, így gondolja az áthagyományozó. Ezért a test és a lélek együttlétét 120 évre korlátozza, vagyis ez az ember életkorának empirikusan megállapítható legfelsőbb korlátja. De vannak olyan szentírásmagyarázók is, akik a 120 évet úgy tekintik, hogy a vízözönig fennmaradó türelmi időt jelentik. Eszerint Isten még 120 év türelmi kegyelmi időt enged az emberiségnek. Ez a magyarázat azonban kevésbé hihető. Igaz, a szemiták nemzetségtáblájában Ter 11,15–32 még vannak ősatyák 600 éven felüli életkorral, de gyorsan csökken az életkor, a pátriárkáknál azután 160 átlagig jut, majd 120-ig. A szerkesztő, aki Ter 6,1–4-t befűzte a szövegbe, már elfogadta, hogy az ember földi életének végső határa 120 esztendő.”

Az előző vers az emberiség lezülléséről szól. Ez készteni Istent arra, hogy csökkentse az emberek életkorát. Ezért kellett Mózesnek is 120 éves korában meghalnia, habár „szeme sem tört meg, frissessége megmaradt.” (MTörv 34,7). Utódja, Józsué, Nun fia csak 110 évet élhetett (Józs 24,29).

¹⁶ Raymond E. Brown SS – Sandra M. Schneiders IHM, *Hermeneutika*, in: *Biblikus tanulmányok (Jeromos Bibliakommentár III.)*, SzeJKBT Budapest, 2003,233.

¹⁷ Josef Scharbert, *Genesis 1–11. (Kommentar zum Alten Testament mit der Einheitsübersetzung)*, Echter Verlag Würzburg 21985,81.

A vallásos zsidók ma is így kívánnak boldog születésnapot: „Százhuszig!” *byz hwnd’rř şww’nyg* (Bis hundertzwonzig! – jiddis), *’d m’h w’srym* (ád méá vö-eszrim! – héber).

Az ember mai átlag életkora függ az orvosi ellátástól.¹⁸ Érdekes, hogy a mai orvostudomány szerint is az emberi test 120 éves életkorra van beállítva (beprogramálva), ha nem érné betegség.

Zsolt 90(89),10: Az ember életkora hetven esztendő, ha erőben van, nyolcvan.

Ötszáz évvel később Dávid király, a zsoltáros már csak 70 évről, esetleg 80 évről beszél: Zsolt 90(89),10:

Éveinknek száma legfőljebb *hetven*,
s ha erősek vagyunk, eljutunk *nyolcvanig*.
Ebből is a legtöbb betegség, hiú fáradozás;
gyorsan elszállnak, hamar végük szakad.

Mintha fáradt, életunt, öreg embert hallanánk, olyan szomorú kijelentés. De igaz. A zsoltárvers magyarázatában Gianfranco Ravasi bíboros monumentális zsoltármagyarázata lesz a kalauzom.¹⁹

Zsoltárunk a Zsolt könyvének negyedik gyűjteményét – könyvét (Zsolt 90–106) – nyitja meg. A gyűjtemény a babiloni fogság után állott össze. A zsoltár cím szerint „Mózesnek, az Isten emberének imája.”

Ravasi rengeteg korabeli utalást idéz az ókori irodalomból. Itt csak egyet idézek, a Szentírásból: Ter 47,9 szerint az öreg Jákob így szól a fáraó előtt: „Vándorlásom évei 130-at tesznek ki. Számra nem sok, de életem tele volt szenvedéssel. Nem érik el atyáim életkorát, vándorlásuk éveit.”

Habár nem bibliai, idézem a zsidó Talmudot: legfőljebb száz évre teszi az ember földi életét. A Talmud szerint²⁰ ez a zsidó férfi életpályája:

„5,22. Ugyancsak ő (Ben Hé Hé, mások szerint Jehudá ben Témá) mondotta: Öt-éves korban kezdi a gyerek tanulni a *Bibliát*. Tízéves korban a *Misnát*. Tizenhárom évesen köteles a parancsolatokat betartani (*bár micvá*). Tizenöt évesen a *Talmudban* búvárkodik. Tizennyolc évesen megnősül. Húszévesen meglelt ember. Harmincévesen ereje teljében van, negyvenévesen az értelem embere. Ötvenéves korában már képes okos tanácsot adni. Hatvan az öregedés kora, *hetven az ősz hajé, nyolcvan az aggkoré*. A kilencvenéves görnyedten jár, és a százéves mintha már nem is élne.” A Talmud tulajdonképpen a 70. és 80. életkornál zsoltárversünket idézi: *bn šb’ym lşybh bn*

¹⁸ *élettartam*, in: *Magyar Nagylexikon*, 7. kt. Budapest, 1998, 214–215.

¹⁹ Gianfranco Ravasi, *Il libro dei Salmi. Commento e attualizzazione*. Volume II° (51–100), Bologna 1983, 863–897.

²⁰ *Talmud, Misna, Az Atyák tanításai /Pirké Avot traktátus/ 5,22*, in: *Sámuel imája. Zsidó imakönyv. Új magyar fordítás*, Chábád Lubavics Budapest 1996, 305.
A hagyomány gyöngyei. A Talmud könyvei. Dr. Molnár Ernő, Budapest 1921–1923 (reprint 1989), 445.

šmunym lgbwrh (ben siv'im löszéjvá, ben smonim ligvurá). Abban tér el a zoltártól, hogy a *sybh* (széjvá) jelentése *ősz haj*, végeredményben öregkor, míg a *gbwrh* (gövurá) jelentése *erőtelenség*. Ez már a zoltárvers szava. Érthető, hogy a zsidó környezetben egymásnak a 80. születésnapra azzal gratulálnak, hogy jelzik: megérte az életerő korát! (zoltárunk alapján).

Gianfranco Ravasi összefoglalja²¹: Az élet múlandóságáról szóló 10. vers elmélkedése összeköti az életkort a bűn terjedésével és ezt kifejezi két negatív megfigyelésével. Egyrészt kihangsúlyozza az életkor korlátozottságát. Mintha idézné Jób 14,1–5-t, de a lázadás nélkül. Másrészt a zoltáros megoldást talál: el kell fogadni az élettartam korlátozását, és fogadjuk el életünk éveinek korlátozását, vessük magunkat ISTEN gondviselő kezébe. Cserében Isten örök boldogságot ígér.

RÖVIDÍTÉSEK:

Biblia. *Ószövetségi és újszövetségi Szentírás*, sajtó alá rendezte Rózsa Huba, SzIT Budapest 2005.

LXX = *Septuaginta*, az egyiptomi hellenista zsidók *Hetvenes* görög fordítása. (*SEPTUAGINTA*, edidit Alfred Rahlfs, WBA Stuttgart 1971.)

TM = *Textus Masoreticus* a héber Biblia eredeti *maszoréta* (szöveg áthagyományozó) *szövege*. (*BIBLIA HEBRAICA STUTTGARTENSIA*, ed. W. Rudolph et H. P. Rüger, DBG Stuttgart 1984.)

Vg = *Vulgata* = a Biblia Szent Jeromos féle „*népszerűsített*” latin fordítása. (*BIBLIORUM SACRORUM IUXTA Vulgatum Clementinam nova editio*, curavit Aloisius Gramatica, Typis Polyglottis Vaticanis MCMLI).

NeoVg = NeoVulgata = Szent Jeromos Vulgatájának II. Vatikáni zsinat utáni revideált kiadása.

(*NOVA VULGATA Bibliorum Sacrorum editio ... iussu Pauli PP. VI recognita, auctoritate Ioannis Pauli II. promulgata*, Editio Typica Altera, LEVaticana Città del Vaticano 1998.

(*A szegedi biblikus konferencián augusztus 23-án elhangzott előadás szerkesztett változata*)

---

21 Gianfranco Ravasi, *Il libro dei Salmi. Commento e attualizzazione*. Volume II° (51–100), Bologna 1983,891.

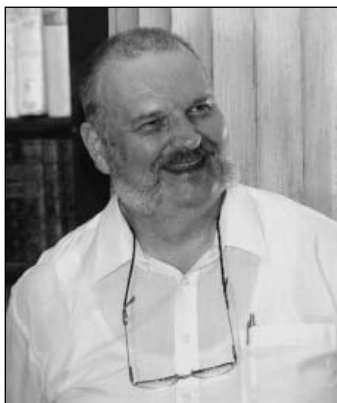
KISS ENDRE JÓZSEF

Bethlen Gábor, a győzedelmes magyar szabadságharc református hitvalló vezére

Október 23-án volt 400 éve annak, hogy Bethlen Gábor az Erdélyi Fejedelemség trónjára lépett (1613). Ebből az alkalomból idézzük fel röviden az életét és munkásságát.

A nagy embereket irigyelni szokták a sorsuk miatt. Bethlen Gábor nagy fejedelem volt, de – amint látni fogjuk – nem volt irigylésre méltó az élete.

Származását 13 évszázad legrégebb, tiszta magyar nemesi családjaihoz vezette vissza, melyek között találunk felvidékieket, tiszántúliakat, temesieket. Ősei között számon tartanak erdélyi vajdát, szörényi bánt. Felmenői nagyúri családok szolgálatában álló köznemesek. Bethlen János I. (Luxemburgi) Zsigmond (1386–1437) királytól kapott nemeslevelet azután, hogy egyetlen nyíllövessel lőtte át két hattyú – más változatban két vadlúd – nyakát. Ezt örököltette meg az iktári Bethlenek címere, akik a török hódoltság magyarországi terjeszkedése kapcsán veszítették el birtokaikat.

Kiss Endre József

Az apa – Bethlen Farkas – az erdélyi fejedelem szolgálatában nyeri el Marosillye birtokát, ahol Bethlen Gábor 1580. november 15-én megszületik. 10 évesen elveszíti apját és édesanyjával – Lázár Drusinával – és István öccsével nagybátyjukhoz a székelyföldi Szárhegy kúriájába költöznek, a protestáns Lázár András csík-gyergyó-háromszéki királybíró ortalma alá. Az árvákat kismimmizik birtokaikból: ettől fogva csak az Úr Istenre és magukra számíthatnak. Bethlen Gábor 13 évesen kezébe veszi a sorsát és rokonaihoz – közöttük Bocskai Istvánhoz – fordul támogatásért. Nem hiába teszi, mert így lehet apród Báthory Zsigmond erdélyi fejedelem udvarában.

Bethlen Gábor Szárhegyen elsősorban katonáskodni tanult. Magasabb iskolát nem végzett, minthogy az ő köreibben erre nemigen volt szükség. Ő azonban szeretett tanulni, és elsajátította az akkori művelődés és egyúttal a diplomácia nyelvét, a latint. Később nem is ment sehová anélkül, hogy egy latin nyelvű Szentírást ne vitt volna magával. Idővel pedig valamennyire német és török nyelven is meg tudta értetni magát.

Az apród – követkísérőként – utazik, világot lát, és nemcsak a gyulafehérvári, hanem a prágai – Habsburg – udvarral is megismerkedik. Szolgálatával hamarosan

visszaszerzi birtokul Marosillye kúriáját, Székely Mózes fejedelem mellett harcol az Erdélyt legázoló német haderővel szemben. Sikeres katonai akciókat hajt végre, de Székely Mózes halála után – többedmagával – kénytelen a török ortalma alá menekülni. Jól kiismeri magát a Porta fényűző világában, s a többféle civilizáció találkozási pontján kivételes eredményességgel hasznosítja a feldolgozott ismereteket.

Már az akkori emigrációjában Erdély fejedelmének jelölik, de elhárítja magától ezt a címet, és Bocskai fejedelemsége mellett kardoskodik. Bocskai megváltása után ő a fejedelem jobbkeze: jelen van az udvarában, de képviselője a török Portánál, és nem kis része van a fejedelem győzelmes szabadságharcának kirobantásában. Hunyad várával gyarapítja birtokát. Feleségül veszi Károlyi Zsuzsannát, s három gyermekük születik – Gábor, Mihály és egy leány –, de mindhárom fiatalon elhal, és ezzel magva szakad ezen az ágon a történelmi nemzetségnek.

Bocskai halálát követően a Báthory Gábort fejedelemmé választók pártját támogatja. Amikor mégis Rákóczi Zsigmondot választják meg, az elkobozza Bethlen birtokait, és őt magát börtönbe csukatja. Szabadulása után Báthory Gáborhoz megy, és jelentős szerepe van abban, hogy az erdélyi rendek fejedelemmé emelik. Bethlen visszakapja birtokait, és a belső tanácsos, Csíkgyergyó és Kászon főkapitánya, hunyadi főispán, török követ címeit és rangjait nyeri el.

Ekkor voltaképpen azt csinálja, amihez legjobban ért, tehetségesen szolgálja a fejedelmet, mégis életének talán legnehezebb éveit éli meg. Báthory fejedelem kül- és belpolitikája ui. egyformán támogathatatlan, amivel magára haragítja egyszerre Bécsset és a Portát, nagyhatalmi hozzájárulás nélkül hadakozik a lengyel koronáért, fellátja egyaránt az erdélyi szászokat és a havasalföldieket. Ráadásul alattvalói magánéletét felettébb megkeseríti erkölcstelenségével. Az Erdély romlása miatt kialakult nézetkülönbség oda fajul, hogy Báthory háromszor ránt kardot Bethlenre, aki egy ízben feleségének a becsületét kényszerül vele szemben megvédeni. Báthory végül el akarja tétetni láb alól, halálra ítelteti, s ő ismét kénytelen bujdosóként a szultánhoz menekülni.

A török diplomácia ekkor azonban úgy látja jónak, ha Erdélyt új fejedelem választására, a magyarországi pasákat Bethlen Gábor támogatására szólítja fel, őt magát pedig

Bethlen Gábor

megerősített kísérettel a fejedelemségbe küldi. Báthoryt saját katonái gyilkolják meg, Bethlen Gábort pedig 33 évesen Erdély fejedelmévé választják.

Az új fejedelem meggyőzi a törököt arról, hogy egyedül is fenn tudja tartani a rendet, ezért török csapatok nem maradnak Erdélyben, s amíg ő fejedelem, idegen katonaság nem teszi a lábát hazája földjére. A kifosztott, lerombolt ország számára – mely több mint egy évtizede a hadak útja – biztosítja a békét. Újra megveti a fejedelmi hatalom gazdasági alapjait; az erdélyi rendeket modern, abszolutisztikus uralkodóként kormányozza; ugyanakkor érvényt szerez az alkotmányos szabadságnak és törvényességnek a társadalom minden rétege számára; egyformán perspektívát nyit a székely földműves, a jobbágy, a városi polgár előtt. A várakat megerősíti; az üres kincstárat feltölti; értékálló pénzt hoz forgalomba; olyan hadsereget szervez, amit egy nagyhatalomnak is figyelembe kell vennie, ha Erdélyre tekint.

Koncepciója szerint azoknak a terveknek az örököse, melyeket a Bocskai-szabadságharc fogalmazott meg, aminek ő is vezető diplomatája volt. Ahhoz tartja magát, hogy amíg a Magyar Szent Koronát idegen uralkodó viseli, addig a magyarság érdekében Erdély függetlenségét minden áron meg kell őrizni. A német és a török nagyhatalom lehetőleg egymással birkózzon, s mindig annak a védelmét kell kérni, amelyik nem tud a magyar belügyekbe avatkozni. A magyar egységet meg kell erősíteni annyira, hogy idővel legalább az egyik nagyhatalmi ellenségétől meg tudjon szabadulni.

Tisztában volt azzal, hogy Erdély autonómiájának a megőrzéséhez nem elég az önvédelem, mint ahogy a magyarság politikai egységének a visszaállításához sem elég a független fejedelemség, hanem ezeket fegyverrel kell kiharcolni. Tudta, hogy nem lehet pusztán a gyengülő török hatalomra támaszkodnia, mert azzal kiszolgáltatottá válik, ezért kötött szövetséget a nyugati protestáns – osztrák, magyar, cseh, morva, német – rendekkel, később pedig az Anglia, Hollandia, Velence, Dánia – részvételével alakított, Habsburg-ellenes európai koalícióval.

A Habsburg-hatalom a törökbarát Bethlennel szemben erdélyi trónkövetelővé építi fel Homonnai Drugeth Györgyöt, aki lengyel segítséggel betör a Felvidékre. Az Erdélyi Országgyűlés elutasítja Homonnai trónigényét, megerősíti fejedelmi tisztében Bethlen Gábort, akinek vitézei kiverik Homonnait Erdélyből. A magyar rendek által királlyá választott II. Ferdinánd elismeri Bethlen Gábor fejedelemségét, és a cseh lázadás leveréséhez kér segítséget. Azonban sem a magyar rendek, sem Bethlen nem küld csapatokat a csehek ellen, sőt, Habsburg-ellenes felkelést robbantanak ki a Felvidéken, az erdélyi haderő pedig II. Ferdinánd ellen vonul fel.

Bethlen Gábort a felföldi magyar rendek Kassán felvidéki főkapitánnyá, a Besztercebányai Országgyűlés magyar fejedelemmé, a Pozsonyi Országgyűlés pedig magyar királlyá választja, felajánlva számára a Szent Koronát. S noha ettől fogva Bethlen leveleit a „*Mi, Bethlen Gábor választott magyar király...*” fejléccel indítja, a koronázást visszautasítja. Teszi ezt annak tudatában, hogy a magyarok ősi szokása szerint csakis azt tekintik valóban királyuknak, akit a Szent Koronával koronáztak meg.

Azt is tudta azonban, hogy amíg a Szent Koronával megkoronázott király él, addig ő a Korona első számú szolgája: követelni lehet tőle, hogy ne szegje meg

koronázási esküjét, lázadni lehet ellene – akár az Aranybulla ellenállási záradéka, akár a zsarnokkal szemben ellenállást hirdető kálvini tanok alapján –, de leváltani nem lehet. Ha Bethlen megkoronáztatja magát, akkor éppen ő, az alkotmányos szabadságjogok őre mutatott volna személyében rossz példát az alkotmányos szabadságjogok megszegésére.

Politikai indoka az volt, hogy a török hozzájárult ugyan ahhoz, hogy magyar király legyen, de azt követelte, hogy ennek fejében mondjon le Erdélyről, hiszen a magyar országrészek egyesítéséhez semmiképpen sem akart hozzájárulni. Ez esetben – ha Bethlen már nem erdélyi fejedelem – mindent lerombolt volna, amit addig fölépített, a török pedig magát Erdélyt is három részre szakította volna.

Vallási oka a döntésének úgy értelmezhető, hogy Bethlen látta, hogy az évtizedes háborúskodások nyomán hogyan alakul a felekezeti egyensúly Európában a protestánsok rovására. A koronázásért ki kellett volna, hogy egyezzen a császárhű magyar katolicizmussal és részben feladnia azt a vallásszabadságot, amiért eddig minden esz-közzel küzdött.

Közben a csehek is tárgyaltak Bethlennel arról, hogy meghívják királyuknak a cseh trónra, és egyeztettek a követendő politikai stratégiáról. Amikor azonban döntésre került sor, figyelmen kívül hagyták a Bethlennel kötött megállapodást, csak úgy, mint kiváló hadvezéri tanácsait, és Pfalzi Frigyeszt hívták meg a cseh trónra, bízva angol királyi rokonának a tehetősebb támogatásában. Bethlen nagy munkával készítette elő a megfelelő diplomáciai, katonai, politikai lépéseket, többször küldött katonai erősítést a csehekhez, Pfalzi Frigyes viszont mégis azokra a német vezéreire hallgatott, akik szerint a törökbarát magyarokkal nem szükséges számolniuk, mert megbízhatatlanok.

Mindennek az eredménye az lett, hogy az időközben császárrá választott, és ezzel időt nyerő és hatalmas katonai kontingenst mozgósító II. Ferdinánd a fehérhegyi csatában (1620) döntő vereséget mért a csehekre, aminek következtében Csehország elveszítve függetlenségét, birodalmi tartománnyá degradálódott és totalitárius vallás-üldözés szenvedő alanyává vált.

Bethlen az itt történeteket fatális baklövések sorozatának értékelte. A hadszíntéren – ahol időközben a török támogatás is elolvadt – egyedül maradt. De Nyugat-Magyarország, sőt Alsó-Ausztria és a Felvidék meghódoltatásával mégis abba a helyzetbe került, hogy a császárral megköthette a nicolsburgi békét az 1621. esztendő utolsó napján. Bethlen eszerint visszaadja a Szent Koronát; személyes birtokaként kapja a sziléziai Oppelnt és Ratibort a birodalmi hercegi címmel; Abaúj, Bereg, Borsod, Szabolcs, Szatmár, Ugocsa, Zemplén vármegyék a fennhatósága alatt maradnak; a Fátrától nyugatra eső terület a császáré, aki vállalja, hogy a magyar végvárak fenntartására évi 50.000.-Ft-ot fizet.

Otthon országgyűlést hív össze Kolozsvárra, majd Besztercére. Betegeskedő felesége elmegy a minden élők útján, és fejedelemasszonyhoz méltó pompával temetik el.

Egy év múltán ismét kitámad Erdélyből. Közben a császártól leánya – Celesztina Renáta – kezét kéri azzal, hogy tegye meg a Magyar Királyság kormányzójává és

bízza rá a török kiűzésének koordinálását. A császár – 3 éves habozás után – mond nemet, és a leánya helyett a császári család másik hölgytagját ajánlja Bethlennek házastársul.

Hadjáratához a magyar rendekből egyre kevesebben csatlakoznak, mert tartanak attól, hogy Bethlen veresége esetén a Magyar Királyság Csehország sorsára jut. Bethlen újabb győzelmes felvonulását követően viszont sor kerül a bécsi béke megkötésére (1624. május 8.), ami lényegében a nicolsburgi béke megerősítése, Oppeln és Ratibor hercegségét azonban elcseréli Ecsed, Nagybánya és Felsőbánya birtokaira. Ugyanakkor ellenzéki lengyel főurak a lengyel trónra hívják, és nem zárkózik el a kérésük elől. Amikor európai protestánsok a lengyelek ellen szólítják hadba, mindannyiszor elutasítja ezt, hivatkozással a két nép szoros barátságára.

Az angol, francia, holland, velencei, dán és erdélyi résztvevőkkel létrehozott Habsburg-ellenes koalíció Hágai Szövetségében Bethlen azért kap helyet, mert Kaszán feleségül veszi Brandenburgi Katalint – György Vilmos választófejedelem húgát – és így családi kötelékek kapcsolják II. Gusztáv Adolf svéd és IV. Keresztély dán királyhoz. De ebből a frigyből nem születik gyermek. Feleségét utódjául rendeli, de azzal a megkötéssel, hogy öccse – Bethlen István – és egy 12 tagú tanács segítségével kormányozzon.

Bethlen 20.000 fős seregével Drégelypalánknál megfutamtítja a híres nyugati hadvezért Wallensteint, és megkötik a pozsonyi békét (1626. december 20.), valamint a téli fegyverszünetet. Utoljára 1628-ban vonul táborba a fejedelem, de már nem kezd hadjáratot. Csaknem egy éven át betegeskedik, miközben a lengyel trónigénye és egy tervezett, orosz szövetség foglalkoztatja. Kiterjedt levelezésével sajátos diplomáciai műfajt teremt. Már nem tud beszélni, amikor halálos ágyán igei bizonytságot tesz, az egyházunk jelmondatává tett verset írva papírra: „*Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk?*” (Róm. 8,31.) *Senki sincsen, bizonyára nincsen.*”

Mondottuk, hogy – bár mélyről indult és magasra jutott – emberileg nem volt irigylésre méltó sorsa. Átéltte, hogy mit jelent árvának, nincstelennek lenni, a harctéren szerzett súlyos sebekből fölépülni, menekülni, halálra ítélt üldözöttnek lenni, felségsértésért börtönt szenvedni, kegyelemkenyéren élni. Tudta, hogy a hazai közvélemény jó része megszólja, jöttmentnek tartja, amiért nem főnemesei családból származik, a külföldiek pedig barbárnak, pogánynak, természetes ellenségüknek minősítik. Nyilván hasonlóképpen megviselte feleségének, gyermekeinek elvesztése, vagy dinasztikus érdekházasságának a kudarca.

Könnyen rá lehetett mondani, hogy tele van ellentmondásokkal az élete, hiszen alapjában béke-párti volt, aki folyamatosan fegyveres küzdelmekbe bonyolódott; a magyar egységért küzdött, aminek maga is az egyik akadálya volt; a keresztyénség ellenségének bélyegezték személyében azt a fejedelmet, akinek minden döntését az evangéliumi eszmény hatotta át; felekezeti háborúkat vívott, miközben korát megelőzően mutatott jó példát a felekezeti türelem gyakorlatára.

Az ő ellentmondásos döntéseit leginkább az Isten iránti engedelmesség magyarázza: nem a saját céljai után futott, hanem mindig Isten akaratát kereste, s pusztán

hasznos eszköz kívánt lenni Isten kezében. Nemcsak vitte magával a Bibliát, hanem 26 alkalommal elejétől végéig elolvasta. Első feleségével együtt az imádkozó, templomozó kegyességet gyakorolták. Ha a fejedelem olyan helyen járt, ahol nem volt protestáns templom, akkor a szállásán tartatott házi istentiszteletet. Szerette az egyházi énekeket, s a gyülekezeti énekgyűjteményt, amit ma „*Öreg Graduál*” néven ismerünk, az ő kívánságára állították össze. Ha táborba vonult – átlagosan 20-25.000 fős sereggel – 10 prédikátor is ment vele, s naponként 28 helyen doboltak, istentiszteletre szólítva a vitézeket. A zászlóira ilyen feliratokat tétetett: „*A remény és türelem jegyében kivetett horgonyt kedveli az Isten.*” Vagy a hugenották harci zsoltárából: „*Fölkel a Seregek Ura és szétszórtnak minden ellenségei, akik gyűlölik őt, eltörlöttek a föld színéről.*” (Zsolt. 68,2.) Feladatának érezte, hogy a boszorkányoktól, bűbájosoktól, varáslóktól, jövendőmondóktól megtisztítsa az országot, ahogy azt Isten Igéje parancsolja.

Ez a kegyesség engedte, hogy Bethlen Gábor a szenvedésének keresztjeit panaszkodás nélkül hordozza, megnyugodva Isten békességében; hogy a sikereiért Istennek adjon hálát, a győzelmeit Isten győzelmeinek lássa; hogy mindennel Isten előtt számoljon el. Hogy tudjon irgalmasságot gyakorolni, másoknak megbocsátani és bűnbánattal készüljön Isten elé, s a végrendeletét is a hitvalló bizonyosságtétel szolgálatába állítsa.

Küldetéses ember volt, hitte, hogy az Úr Isten őt rendelte nemzete szolgálatára. Hitéből fakadt az a korát meghazudtoló munkabírása, amivel a környezetében mindenkin túltett. Országos bűnbánat ébresztésével próbált elébe menni népe hitbeli megújulásának, erkölcsi erősödésének, mert saját felelősségének érezte, hogy szent népet állítson Isten elé.

Az egyház támogatásával egy lélegzetre érvényesítette művelődéspolitikáját: itáliai, török, habán mesterek iparművészete, a fejedelmi berendezések, a meghonosított zenekultúra nyomán az udvari műveltség az akkori szellemi élet központját jelentette. Az épített örökség – bár napjainkra sok elpusztult belőle – a keze nyomát mutatja pl. Alvinc, Balázsfalva, Déva, Fogaras, Gyulafehérvár, Nagyvárad, Radnót, Vajdahunyad településein. Nyomdákat indított Gyulafehérváron és Brassóban, s 59 nyomtatvány megjelentetését támogatta. 40 ösztöndíj állt rendelkezésére a szegény, de tehetséges diákoknak. 30–40 alumnusának külföldi egyetemjárását finanszírozta egyidejűleg. Református akadémiákat alapított Gyulafehérváron, Kolozsváron, Nagyszombatban, neves tanárokat hívott meg külföldről – Opitz, Piscator, Alstedt, Bisterfeld –, hogy a peregrinációt egy létesítendő magyar egyetemi intézménnyel váltsa ki. Támogatását élvezték Debrecen, Dés, Gyulafehérvár, Kassa, Marosvásárhely, Nagybánya, Nagycsed, Nagyenyed, Nagyvárad, Szatmárnémeti iskolái.

Az ő idejében Erdély közéletét a Kápolnai Unió (1437), a három nemzet – magyar, székely és szász – uniója határozta meg. A négy bevett felekezet – római katolikus, evangélikus, református, unitárius – egyenjogúságot élvezett. A fejedelem környezetében, a tisztségviselői között mind a négy felekezethez tartozókat megtaláljuk. Senkit sem lehetett a vallásával összegegyeztetetlen cselekedetekre kényszeríteni. A vallás-szabadság megsértéséért a nemeseket is megbüntették, ha vétkesek voltak. Bethlen

tiltotta, hogy a felekezetek egymást ócsárolják. A vallásszabadság gyakorlatának ellenőrzésére hitvédőket rendelt, az elmérgesedett felekezeti viták eldöntésére bizottságokat küldött ki. A Magyar Királyságból már kitiltott jezsuitákat beengedte Erdélybe, s az első magyar nyelvű, római katolikus bibliafordítás (Káldy György) megjelentetését jelentős adománnyal támogatta.

Nem üldözte a nem bevett felekezeteket (az anabaptista habánokat, a zsidózó szombatosokat, a görög katolikus románokat) sem. A románság sem társadalmi fejlettségében, sem lélekszámában nem volt ekkor számottevő tényező Erdélyben. A fejedelem azonban román nyelvre fordíttatta számukra a Bibliát, és tervbe vette, hogy protestánsnak katekizáltatja őket.

A lelkipásztorokat kiemelte a jobbágysorból, a bántalmazásokkal szemben védelmezte őket. A csehek fehérhegyi vereségét követően 42 menekült morva prédikátort tartott el. Valamennyi magyar kálvinista lelkipásztornak nemeslevelet adományozott „*Arte et marte dimicandum*” – *Tudománnyal és fegyverrel kell küzdeni* – felirattal. A fejedelem az igazán komoly terveit csupán udvari prédikátoraival osztotta meg.

Személyében a magyarságot nemzeti uralkodó vezette, aki a független Erdély megőrzésével és megerősítésével tehetett legtöbbet a nemzetéért. A magyarság egyik legnagyobb államférfiját tisztelhetjük benne, aki naponként feláldozta magát a haza oltárán. Élete egészen azonosult a nemzeti léttel, és bár fő célját, a teljes nemzetegyesítést nem érthette el, azt mondhatjuk, hogy a vallásszabadság kiharcolásával – mai fogalmaink szerint – az alapvető emberi jogok európai élharcosává emelkedett. Az Erdélyi Fejedelemséget az európai politikai színtér jelentős tényezővé építette. A magyar alkotmány és államiság megmentésével a modern magyar állam előképét rajzolta meg. A rá való emlékezés ezért – amellett, hogy mindannyiunkat erősít – mindannyiunk adóssága.

Ezért is elgondolkodtató, hogy nemzeti emlékezéseink rendszerint győzelmes forradalmakról, de legázolt szabadságharcokról szólnak. Ebben a régióban emlékezünk a Rákóczi-szabadságharcról, azután énekeljük, hogy „*nagymajtényi sikon letörött a zászló*”. Március idusán és október 6-án emlékezünk 1848 legázolt szabadságharcának vértanúira, csak úgy, mint 1956 kapcsán november 4-én szent forradalmunk vérbe fojtására. Ezek töltik ki nemzeti ünnepeinket. És a győzelmes szabadságharcainkat elfelejtjük? Bocskai, Bethlen, I. Rákóczi György (Bocskai István – bécsi béke 1606. június 23.; Bethlen Gábor – nicolsburgi béke 1622. január 6.; I. Rákóczi György – linzi béke 1645. december 16.) egyaránt a legnemesebb szabadságért bontottak zászlót és győztek. Egész Európa tisztelheti bennük az alapvető emberi szabadságjogok bajnokait. Kinek használ az, hogy a győzelmeiket elfelejtjük? Miért nem lehet nemzeti ünnep legalább az egyik győzelmes szabadságharcunk évfordulója?

A történészek erre azt mondják, hogy nem alakult még ki végleges értékelés Bethlen Gáborról. Ha erre 400 év sem volt elég: vajon mikor fog kialakulni? Nagy kár elvenni a nemzettől a győztes szabadságharcok sikerélményét. Akárhogy is, mi kálvinisták, mondjuk ki, hogy nekünk Bocskai, Bethlen, I. Rákóczi György (mindhárman

reformátusok is voltak) győzelmes szabadságharcai nemzeti ünnep! Győztes szabadságharcaink az egész nemzetünk drága öröksége: tisztelnünk kell azért a történelem Urát, aki hitvalló eleink győztes szabadságharcaival is akar bennünket és utódainkat erősíteni! Az ünneplésünk akkor igazán méltó, ha e győztes szabadságharcokról is a nemzeti ünnepeink sorában emlékezhetünk meg.

(A 2013. október 27-én, Miskolcon a református egyházkerület székházában elhangzott előadás szerkesztett változata.)

A FELHASZNÁLT IRODALOMBÓL:

- BARCZA JÓZSEF: Bethlen Gábor a református fejedelem. Bp. 1980.
- BARTÓK GYÖRGY: Bethlen Gábor szelleme. = Protestáns Szemle 1929/38. 657–663.
- BENDA KÁLMÁN: Emlékezés Bethlen Gáborra. = Confessio 1980/2. 27–34.
- BETHLEN GÁBOR – Levelek. Bukarest, 1980.
- Bethlen Gábor állama és kora. Bp. 1980.
- ENYEDY ANDOR: Bethlen Gábor a Szentírás tükrében. = Magyar Protestánsok Lapja 1942/4. 1–2.
- MAKKAI ERNŐ: Bethlen Gábor országalkotó politikája. Bp. 1929.
- MAKKAI LÁSZLÓ: Bethlen Gábor emlékezete. In: Bethlen Gábor emlékezete. Bp. 1980.
- MAKKAI LÁSZLÓ: Bethlen Gábor és az európai művelődés. Bp. 1981.
- MAKKAI SÁNDOR: Egyedül. Bethlen Gábor lelki arca. Bp. É.n.
- MIKLÓS ÖDÖN: Bethlen Gábor. = Református Figyelő 1929/2. 414–415.
- MURAKÖZY GULA: Bethlen Gábor és a magyar sors. = Református Figyelő 1929. 549–551.
- NAGY LÁSZLÓ: Bethlen Gábor a független Magyarországért. Bp. 1969.
- NAGY LÁSZLÓ: Bethlen Gábor a nagy fejedelem. Bp. 1964.
- RAVASZ LÁSZLÓ: Bethlen Gábor nagysága. = Református Figyelő 1929. 547–548.
- RÉVÉSZ IMRE: Bethlen Gábor a kálvinista fejedelem. = Protestáns Szemle 1914/26. 338–358.
- SEBESTYÉN MIHÁLY: A levélíró fejedelem. In: Bethlen Gábor – Levelek. Bukarest, 1980. 5–26.
- SZEGFŰ GYULA: Bethlen Gábor. Bp. 1983.
- SZILÁGYI SÁNDOR: Bethlen Gábor életrajza. Pozsony – Bp. 1885.
- TAVASZY SÁNDOR: Bethlen Gábor üzenetei. = Kálvinista Világ 1929/21–22. 153–155.
- TÖRKÉS ISTVÁN: Bethlen Gábor reformációi arca. = Református Szemle 1980/73. 353–361.

PAPP ANDRÁS

Keleti Egyház – 80 évvel ezelőtt

1934 januárjában, nyolcvan évvel ezelőtt jelent meg Miskolcon a Miskolci Apostoli Exarchátus, nevezetesen Papp Antal érsek támogatásával a *Keleti Egyház* című kiadvány, mely 4. számától címlapján hivatalosan hirdeti, hogy tudományos és egyházpolitikai folyóirat.

Schirilla Szólon Andor, a Miskolc(-Belvárosi) Görög Katolikus Egyházközség első parókusa a trianoni megrázkódtatás után országos terjesztésre tervezett 16 oldalas, kéthavonként megjelenő lapot adott ki 1921 áprilisában *Gör. Kath. Tudósító* címmel, mely azonban nem lépte át az első évfolyam küszöbét. Az alap gondolat, a kezdeményezés mustármagja azonban tényleg fává terebélyesedett. S a lap neve is tovább élhetett. A MAGOSZ, azaz a Magyar Görögkatolikusok Országos Szövetsége 1921 októberében megindította a havonta kétszer megjelenő hivatalos közlönyét, s a lap címe: *Görögkatholikus Tudósító* lett. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Nyíregyháza, Bercsényi u. 4., a felelős szerkesztő Kozma János nyírcsászári parókus. Schirilla Andor a MAGOSZ igazgatósági tagja volt. Biztos vagyok benne, hogy neki is köszönhető az immár igazán országos terjesztésű lap, a címe legalábbis mindenképp. További sajtótermék volt később a *Görögkatholikus Szemle*, *Görögkatholikus Lelkipásztor* (ugyancsak Kozma János szerkesztésében), *Máriapócsi Virágoskert*. Ezek mellett óriási vállalkozás és munka volt egy tudományos folyóirat megindítása.

I. évfolyam. Miskolcz, 1921 április hó. I. szám.

GÖR. KATH. TUDÓSÍTÓ

Megjelenik kéthavonként.	Szerkesztő: SCHIRILLA SZ. ANDOR, apertvárdobozos.	Előfizetési díj egy évre 20 K. Egyes szám ára 4 koe.
--------------------------	---	---

Üdvözlünk, testvér!

Legelső szavunk, mellyel a kis lapocskákat önnek indítjuk, hála, a feltámadt Krisztus-Isten erőt adó, akaratot edző kegyelme miatti végtelen hála szava, amit érzünk mi, az uttó munkára meghívottak akkor, mikor gyarló erőink e szerény eredményét: a „Gör. Kath. Tudósító” első számát előt helyezük, testvér.

Törletlen uton indul mez vállalkozásunk.

A lap alapító főszerkesztője dr. Szántay-Szémán István általános helynök volt. Ennek a nagy tudású, több nyelvet beszélő, kiterjedt kapcsolatokkal rendelkező papnak – aki később a Szent István Akadémia tagja, a Miskolc-

KELETI EGYHÁZ

SZERKESZTI:
SZÉMÁN ISTVÁN dr.

MEGJELNIK HAVONTA
A NYARI SZÍNET KIVÉTELELV.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KI-
ADÓHVATAL: MISKOLC,
NYUGAT-UTCA 3. SZÁM

ELŐFIZETÉSI ÁR ÉVI 6 AR
P. KÖLFÖLDRE 8 AR P.

POSTATAKARÉPÉNYZÁR
CSEKKSZÁMA: 4894 SZ.

CÍMKÉK:
Dr. Balázs Andor: Emlék-Nyerg.
Kisvárosi János: A hajléktalansági egyház-
ügyről.
Dr. Balázs Andor: Az egyháztalálkozó
kérdéséről.
Dr. Tóthmér Ferenc: Válogatás a keleti-
katholikusok történelméről. Az első szám-
ból.
Dr. Balázs Ferenc: Szászok és Római
Katolikusok.
Egyháztalálkozó Kérdésfeltevése. A Gyergyó-
széki és vidéki egyházak.
Közlemények. A keleti egyházak és
keleti katolikusok.
MISKOLC.
Dr. László László: A keleti egyházak.
Közlemények.
NYÍREGYHÁZA.
György István.
Dr. László László: A keleti egyházak és
keleti katolikusok.
KELETI LELKIPÁSZTOR.
Dr. László László: A keleti egyházak és
keleti katolikusok.
Dr. László László: A keleti egyházak és
keleti katolikusok.

I. ÉVFOLYAM I. SZ.
1934. JANUÁR HÓ.

A CHRYSOSTOMOS-
TARSULAT KIADÁSA

con felállított állami Közoktatásügyi Tanács elnöke lett – eme munkájában volt egy igazi jobb keze. Mégpedig az előbb említett Kozma János. Ő nyírcsászári parókusi működése után 1932-től Miskolcon hittanár lett, majd 1943-ban a Miskolc-Belvárosi Egyházközség második parókusa. Élete céljának a görög katolikus magyarság és az egyházi unió szolgálatát tekintette. Írásaival, fordításaival (nemzetközileg ismert eszperantista is volt), előadásaival egyrészt a keleti szertartás megismertetését, másrészt papjaink és híveink lelki életének fejlődését, szellemi felemelkedését akarta elősegíteni.

Az első szám bevezető cikkében a főszerkesztő így fogalmaz: *„A keleti papságnak és híveiknek nem volt alkalmuk, hogy a keleti egyház tradícióit mélyebben megismerjék és ápolják, mert megfelelő intézményeik nem voltak, s a Keletre húzódó latin szertartású papság nagyrésze pedig minden nyelvi és keleti teológiai előkészület nélkül fogott munkához közöttük, így az előtte értelmetlen keleti sajátosságokat sokszor kevésre becsülte és arra törekedett, hogy azok elnyomásával új hagyományokat ültessen át keleti híveinek lelkébe. – Érdemes volna itt elmélkedni afölött is, hogy a tatár-török pusztítások után mily nagy előnyben volt Nyugat Kelet fölött s szinte nem is csoda, hogy a keleti katolikusok egyrésze szinte felsőbb kultúrát látott a nyugati kultúrában és szolgálailag utánozta azt. Most már látjuk, hogy a keresztény népek lelki egyesülésére irányuló munkában végzetes hiba volna tovább is figyelmen kívül hagyni vagy elnyomni a keleti népek régi keresztény kultúráját még akkor is, ha magasabb, de előttük ismeretlen, vagy nekik idegen kultúrát akarnánk helyébe ültetni. Ezért kívánják korunk nagy pápái, hogy az Anyaszentegyház keleti munkatereén dolgozók alaposan ismerjék meg Keletet: annak életét, kultúráját, történelmét, teológiáját, amelyeknek ismerete Nyugaton elhomályosult...”*

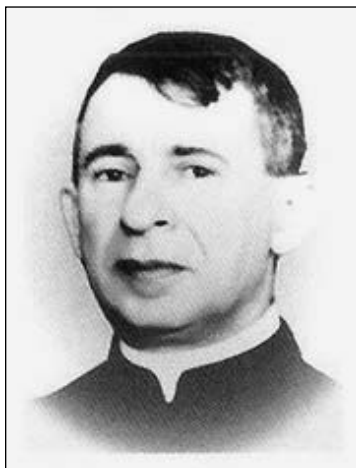
A *Keleti Egyház* folyóirat a keleti lelkiséget, gazdagságot mutatta be a teológia, egyháztörténet, patrológia, egyházjog, egyházművészet területein. Fordításban közölte a keleti kereszténységről írt, idegen nyelven megjelent tanulmányokat, ismertetéseket közölt az ilyen jellegű kiadványokról. Beszámolt a hazai és külföldi görög katolikusok életének minden nevezetesebb eseményéről. A lap mindvégig az unió szolgálatában állt, az egyház egységéért fáradozott. A világ szinte minden tájára eljutott, s mindenütt nagy elismeréssel fogadták. A Keleti Kongregáció is többször kifejezésre juttatta elismerését. A folyóirat a maga idejében úttörő munkásságot végzett a keleti kereszténység megismertetésében, a róla kialakított téves nézetek eloszlásában. S bizonyosága annak, milyen igényes, teológiailag és nyelvekben művelt papság működött az Exarchátusban, akik tollat fogtak, gazdagítani akarták mások tudását! 1944-ig jelent meg a *Keleti Egyház*. Az első évfolyamokban nyári szünetet tartva tíz számot jelentettek meg, az

Szántay-Szémán István

utolsó években ritkább lett a megjelenés. Pontos példányszámot nem ismerünk, de Kozma János egyik levelében megemlíti, hogy 300 római katolikus pap előfizetője van a lapnak.

A lapszámok, a cikkek és tanulmányok nem kordokumentumok csupán. Érdemes lenne, s talán a közeljövőben erre lehetőség is nyílik, többet újra elővenni és át tanulmányozni tanítást jelentő forrásmunkaként. A szerkesztői és kiadói munka azonban nem merült ki csak a lapszámok megjelentetésében. Három jelentős eseményt emelek ki ezek közül. – Az első a *Dicsérjétek az Úr nevét!* című, csaknem 1200 oldalas zsolozsmáskönyv kiadása 1938-ban. A magyar nép 1938-ban ünnepelte Szent István királyunk halálának 900. évfordulóját. A Keleti Egyház szerkesztősége e kiadvánnyal ünnepelte és örökítette meg az emlékévet. A

Kozma János, miskolci parókus

Hajdúdorogi Egyházmegye felállításakor (1912) a hívek számos magyar ima- és énekeskönyvvel rendelkeztek, olyan könyv azonban nem volt, melyből a papság a papi zsolozsmát magyar nyelven végezhetné volna. Az egyházmegye első papi nemzedéke még jól ismerte az ósláv nyelvet, imádkozott is ezen a nyelven, s mindegyiknek volt ósláv zsolozsmáskönyve. A következő papi generáció már papi imakönyv nélkül maradt. Ez a kiadvány tartalmazza a zsolozsma állandó részeit, a nyolchangú énekár és a változó ünnepek szertartásait. A zsolozsmáskönyvhöz tizenkét külön füzetecskét mellékeltek, melyek az állandó ünnepek énekeit és a napi szentek rövid élettörténetét tartalmazzák. A mai papi nemzedék pedig ennek újranyomatott változatát tartja kézben, használja a szertartások végzésekor kezében. – A második az Eucharisztikus kongresszus szervezésében való részvétel. Budapesten rendezték a 34. Eucharisztikus kongresszust 1938. május 24–28. között. Szántay-Szémán István, a főszerkesztő mindent elkövetett annak érdekében, hogy e kongresszus keretében keleti egyházunk olyan reprezentatív szerephez jusson, mely a keleti és a nyugati szertartások egyenjogúságát az egész világ színe előtt, bizonyító erővel demonstrálja. Törekvése sikerrel járt. A kongresszus rendező bizottságának liturgikus szakosztálya keleti albizottságot szervezett, elnöke Szántay lett. Munkájuk eredményeként külföldről számos kiemelkedő görög katolikus személyiség jelent meg és tartott előadást a kongresszuson. A görög nyelvű Szent Liturgiát május 27-én a Szent István-bazilikában Georgiosz Kalavasszy athéni püspök vezette. – A harmadik a SZEMISZ létrejötte. Szántay-Szémán István alapító főszerkesztő és Kozma János későbbi szerkesztő kezdeményezésére Budapesten 1939. május 19-én megalakult a Szent Miklós Magyarországi Unió Szövetség (SZEMISZ). A szövetség céljai a következők voltak: intenzív ima-apostolkodás és munkálkodás a keresztény egyházak egyesítése érdekében, a nagy keleti egyházszakadás megszüntetésének értelmi és érzelmi, tudományos és lelki előkészítése. A SZEMISZ terveinek maradéktalan megvalósítását

a II. világháború kitörése lehetetlenné tette. Működése azonban felhívta a magyar katolikus közvéleményt a keleti szertartás létre, felkeltette az érdeklődést az unió iránt.

MAGOSZ – 1921. október 1-jén Máriapócson 70 egyházközség 370 képviselője és mintegy tizenötezer hívó nagygyűlést tartott, melyen Miklósy István püspök elnökölt. A kongresszuson megalakult a Magyar Görög Katolikusok Országos Szövetsége. A kongresszus összeállította a szövetség alapszabályát, megválasztotta a vezetőséget és a tisztkart. Védnöke Miklósy István megyésfőpásztor, világi elnöke dr. Illés József egyetemi tanár, országgyűlési képviselő, egyházi elnöke Papp János hajdúdorogi parókus lett. Négy szakosztályt hoztak létre: hitbuzgalmi, kulturális, gazdasági és sajtószakosztályt. A MAGOSZ a görög katolikus magyarság egységének megvalósítását, öntudatának ébrentartását és intézményeinek kifejlesztését tekintette legfőbb feladatának. A szövetség székhelye Máriapócs lett. A nagy távolság és a rendkívül nehéz közlekedési viszonyok miatt Borsod, Abaúj és Zemplén megyékből a máriapócsi alakuló kongresszusra csak kevesen jutottak el. Ezért 1922. január 10-én Miskolcon e megyékben lévő görög katolikus egyházközségek küldötteinek részvételével nagygyűlést tartottak és bejelentették a szövetséghez csatlakozásukat. A gyűlésen Hodobay Sándor miskolci. h. polgármester elnökölt, a MAGOSZ megalakulását Fedák Miklós ügyvezető igazgató, hitéleti programját Melles Géza kanonok, kulturális terveit dr. Hodinka Antal egyetemi tanár, közgazdasági terveit dr. Újhelyi Andor ismertette.

SZÁNTAY-SZÉMÁN ISTVÁN – Abaújszántón született 1880. július 5-én, Miskolcon halt meg 1960. december 22-én. Sírja a Mindszenti temetőben található. Görög katolikus lelkész, általános helynök. Eperjesen érettségizett, Budapesten tanárképzőt, Eperjesen jogakadémiát és teológiát végzett. 1903. szeptember 20-án Vályi János eperjesi püspök szentelte pappá. Sósújfalun, majd Eperjesen segédlelkész, ugyanott egyben a görög katolikus tanítóképző tanára. 1905: az eperjesi főgimnázium hittanára, 1907: egyházmegyei tanfelügyelő, 1911: szentszéki tanácsos, az I. világháborúban tábori főlelkész, 1916: főtanfelügyelő, 1920: tb. kanonok. A trianoni béke aláírása után Magyarországra jött. 1920: előbb a Nemzetiségi Minisztériumba, 1922-ben a Vallás- és Közoktatási Minisztériumba került. 1925: a Miskolci Apostoli Exarchátus (Kormányzóság) általános helynöke és főtanfelügyelője, 1927: pápai prelátus, 1938: archipresbiter, 1939: a miskolci tankerület közoktatási tanácsának elnöke, 1939: a Szent Miklós Magyarországi Unió Szövetség ügyvezető elnöke.

KOZMA JÁNOS – Mezőzomboron született 1884. október 19-én, elhunyt Miskolcon 1958. január 3-án. Ugyancsak a Mindszenti temetőben nyugszik. A teológiát Egerben, Eperjesen és Ungváron végezte. Nyíregyházán 1915. október 14-én Miklósy István hajdúdorogi megyéspüspök szentelte pappá. 1916: hitoktató Sárospatakon; 1917: Petén, 1920: Csegöldön, 1921: Nyírcsászáriban lelkész. 1932: hittanár, 1934: parókus Miskolcon. 1938: a Miskolci Apostoli Exarchátus, 1939: a Hajdúdorogi Egyházmegye püspöki tanácsosa. 1943: kerületi esperes, 1951: tb. kanonok. A Szent Miklós Magyarországi Unió Szövetség főtitkára volt, cenzor a Hajdúdorogi Egyházmegyében, 1953: nyugdíjazták.

41. TOKAJI ÍRÓTÁBOR

Az idén augusztusban 41. alkalommal tartották meg a Tokaji Írótabort. A tavaly, a jubileumi tanácskozáson, *Eltiltva és elfelejtve* címmel a hallgatás és elhallgattatás éveinek témája volt napirenden, az idén e téma taglalását folytatták, az 1945–65 közötti időszak után az 1965–1990 közötti évtizedek történései kerültek a központba. Az itt elhangzottakból Serfőző Simon és Rónay László előadását közöljük.

SERFŐZŐ SIMON

A tokaji írótabor első tizenhét éve

– KEZDETEKTŐL A RENDSZERVÁLTOZÁSIG –

Máig se tisztázódott, kiben vetődött fel először a tokaji írótabor ötlete. Gulyás Mihályban-e, aki akkoriban – 1972-ben – a Miskolcon megjelenő irodalmi lap főszerkesztői posztját töltötte be, vagy Hegyi Imrében, aki a Hazafias Népfront megyei elnöke volt abban az időben. Hegyi Imre váltig állította, hogy az csakis az ő „találmánya”. Ami hihetően hangzott, hiszen annak idején a parasztpárttal neki volt kapcsolata, azon keresztül ismerte meg a népi írókat, Veres Pétert, Sinka Istvánt, Szabó Pált, s a többieket, akik közül többen megfordultak a Tokajhoz közel eső faluban, Tiszaladányban, a helyben élő Somogyi Imre parasztfestő hívására. Darvas József is részt vett ezen az 1942-ben tartott falunapon, akit aztán az ottani parasztemberek bűjtattak a háború alatt.

Serfőző Simon

Valószínű, hogy Darvas József és Hegyi Imre között, találkozva egymással, fel-felvetődhetett Tiszaladány neve, az oda később is ellátogató íróké. S nem elképzelhetetlen, hogy ezen beszélgetések alkalmával kerülhetett szóba, hogy meg kellene emlékezni ezekről a találkozókról. S ebben Darvas József, mint az írószövetség akkori elnöke, minden bizonnyal partnernek mutatkozott.

Azt viszont már Gulyás Mihály tehetné hozzá, hogy ez az összejövétel ne csupán megemlékezés legyen, hanem inkább tanácskozás, azoknak az íróknak a részvé-

telével, akik a megyében élnek (Mezőkövesden Kiss Gyula, Bükkaranyoson Bari Károly, Szalonnán Kalász László), kibővítve a Napjaink szerkesztőivel, aztán a megyéből elszármazottakkal, mint például Fekete Gyulával, Gergely Mihállyal, kiegészülve Bihari Sándorral, Baráth Lajossal, másokkal, mint például a rádiós Tóbiás Áronnal, a Hazafias Népfront egyik lapjának (Olvasó Nép) szerkesztője okán. S az ezeken az összejöveteleken elhangzó előadásokat esetleg a Napjaink is hasznosítani tudná.

Mindez az én feltételezésem, bizonyossá mindez akkor válhatott volna, ha Gulyás Mihály naplója, amely a megyei múzeumban került letétbe, erre a kérdésre választ ad. Azonban átnézve a 70–71–72–73-as évek feljegyzéseit, semmilyen utalást nem találtam erre vonatkozólag. Illetve annyit igen, hogy neki, mármint Gulyás Mihálynak, az író tábor „púp a hátán”. Ez a megjegyzés azt erősíti meg bennem, hogy az író tábor gondolata mégiscsak Hegyi Imrében vetődhetett fel, s nem Gulyás Mihályban, aki pedig ebben a kérdésben sohasem nyilatkozott egyértelműen.

Arról viszont tudunk, hogy a tiszaladányi táborozás gondolata komoly megütközést keltett az akkori hatalom prominenseiben: micsoda? az írók táborba gyülekeznek? Még élesen emlékeztek, némelyek milyen szerepet játszottak az 1956-os forradalomban. Darvas Józsefnek feltehetőleg – hogy feledtesse az ötvenes évekbeli tetteit –, nem kis erőfeszítésbe került, hogy kijárja a táborozás engedélyeztetését. Amit megkapott, hiszen arra csak megyebeli tollforgatókat hívnak meg, azok meg nem számítanak, gondolták az arra illetékesek, lokális esemény lesz csupán.

Hamar kiderült, hogy a több naposra tervezett megemlékezés/tanácskozás lebonyolítására Tiszaladány nem alkalmas hely. A faluban nem oldható meg sem az étkeztetés, még inkább nem a táborlakók elszállásolása. Erre csak Tokaj mutatkozott alkalmasnak. Már amennyire. Hiszen a Tokaji Ferenc Gimnázium akkori diákszállója, amely befogadott bennünket, eléggé lepusztult képet mutatott. Hús-huszonöt ember azonban meg tudott éjszakára húzódni benne, eleinte ennyien gyűltünk össze egy-egy alkalommal, tanácskozásokra pedig eljártunk a város egyik-másik közintézménye megfelelő nagyságú termébe, majd a pártbizottságra. A legmegfelelőbb helyekre! Mindegyik alkalmas helyszín volt a szemmel tartásunkra.

Az író tábor megnyitására minden alkalommal kiutaztunk busszal Tiszaladányba, a helybeliek kedves szavakkal, borral fogadtak bennünket. A legelső találkozón ott volt Darvas József is. Az ezt követő években a település részéről valamelyik tanácselnök, mikor melyik került ebbe a funkcióba, részünkről pedig hol Hegyi Imre, Fekete Gyula, Molnár Zoltán, hol meg, ki tudja már milyen funkciójú országos személyiség mondott beszédet. Szó esett a falulakók hajdani találkozásáról az írókkal, a festő Somogyi Imréről, a hasuraszövésről, a múltról, jelenről, érintőlegesen persze, hiszen hamarosan utaznunk kellett vissza. A ladányiakat ott hagytuk magukra fölbolygatott emlékeikkel, szikkasztó gondolataikkal. Segíteni nem tudtunk, nyilván nem is várták el tőlünk, mégis tele lehetek hiányérzettel, hiszen ők beszélgetni szerettek volna, együtt lenni velünk, amire se idő, se alkalom nem volt. Csak lemondóan integetni tudtak utánunk. Gyalogolhattak hazafelé megetetni a malacokat, megfejni a tehénkét, ak-

korra hazaérkezett a legelőről. Nem is egyszer összetalálkoztunk a csordával, amelyet akkor hajtottak befelé az úton.

Észre kellett vennem hamarosan, hogy ezekkel az – akkoriban még egy hétig tartó – táborozásokkal szemben komoly fenntartásaim vannak. Jó és hasznos dolognak tartottam összetalálkozni azokkal, akikkel csak ritkán adódott alkalom, másokat pedig épp itt ismertem meg, fogtunk kezét egymással. Jó és hasznos dolognak tartottam a megemlékezéssel, koszorúzással egybekötött kirándulásokat Sárospatakra, Széphalomra, Vizsolyba, Borsodszirákra, a hajóutat a Bodrogon. Azzal azonban nem tudtam megbékélni, hogy többségükben mért azok vannak jelen az írótáborban, s milyen alapon, akiknek az írósághoz nem sok közük van? A sleppre gondolok természetesen. Négy-öt év után kitágult ugyan a meghívottak köre a megyehatáron túlra is. S elmaradt annak a kritériuma, hogy az illető a környékről elszármazott legyen. Akkor viszont milyen akadálya lehet – tettem föl a kérdést magamban, amit másokkal, s a tábor szervezőivel is megosztottam –, hogy változoz az összetétel?

Ha változott is, mert egyszer csak megjelent Gál Sándor, Utassy József, fel-feltűnt Ratkó József, Rózsa Endre, Czine Mihály, Nagy Gáspár, Hubay Miklós, Varga Domokos, Mezey Katalin a férjével, Oláh Jánossal, és Ágh István, Tornai József is, jelenlétük mégsem változtatott azon a benyomásomon, hogy befolyásuk nincs a tanácskozások menetére. Pedig nem fogható rájuk, hogy a közélet eseményeire érzéketlenek lettek volna. Ezt azért tartom fontosnak megjegyezni, mert a tokaji írótábor – szavakban legalábbis – elejétől fogva az irodalom mellett a társadalom aktuális kérdéseit igyekezett megválaszolni. Nem azt tette, hiszen ezek a Hazafias Népfront által választott témájú és jobbára általa irányított tanácskozások voltak. S inkább a félrevezetésünkre és a félrebeszélésre lettek számunkra feltáralva. Ha voltak is közöttük komoly vitára alkalmasak, többségükben a kor elvárásainak kívántak megfelelni. Néhány példa csak: A munkásosztály ábrázolása az irodalomban (1973), Az ifjúság helyzete – munkásművelődés (1974), Szocialista kultúra – szocialista ember (1977), Szocialista demokrácia – szocialista közélet (1978), A család a szocializmusban (1983). Kitűnik ebből a felsorolásból, mért lett az írótáborból ivótábor.

Olyan érzésem volt sokszor, fejtágításon veszek részt. Megértettem, nem kellett sok ész hozzá, a tanácskozásokról miért szalíngózunk széjjel a kocsmákba. Miért keressük inkább egymás társaságát. Ha jelen voltak is néhányan, akikre fölnéztünk, de sosem volt itt – mondjuk – Sánta Ferenc, Galgóczi Erzsébet, Csoóri Sándor, Illyés Gyula. S ha már a társadalom vizsgálatát hirdette céljának az írótábor, fontos lett volna meghívni a Magyarország felfedezése könyvsorozat szerzői közül, például Zám Tibort, vagy Albert Gábort. Arra azonban nem került sor. Az ő látéletükkel nem kívántak szembesülni a tanácskozások szervezői. Viszont évek hosszú során át az írók közé tartozónak gondolta magát Mód Aladárné. Ő jelen volt. S jelen voltak a helyi megyei tanács és pártbizottság funkcionáriusai. S a többiek, az íróféleségek közül olyanok, akik némelyikéről azóta kiderült, milyen szerepet játszottak, kik is voltak ők valójában. Szőnye Tamás könyvéből fény derült rá.

Fekete Gyula, aki az írótáborok motorja volt, velük, s a hasonszőrűekkel vívta adáz harcait. Fél élete erre ment rá. Ellenfelei soha nem ismerték el tévedésüket. Ahhoz magukba kellett volna nézniük, amire gyávának mutatkoztak.

Mindenesetre az a gond, ami a fenyegető népességfogyást illeti, s amire Fekete Gyula figyelmeztetett évtizedeken át, egyre nyomasztóbban nehezedik ránk. A hatalmaságok nem hittek neki, nevelésének tartották felvetéseit. Pedig az előregedő falvaink előrevetítették, ami mára bekövetkezett: iskolákat zárnak be, kistelepülések tűnnek el a térképről, s Magyarország népességfogyása kritikus mélységekbe süllyed. S aminek még nincs vége. S nincs a következményeinek sem, amit majd ezután tapasztalunk meg: az előregedő országot kik tartják el? S helyettünk kik lakják be?

Arra a kérdésre, hogy mi juttatott ide bennünket, mi az igazi ok, sajnos sem Fekete Gyula, sem Gulyás Mihály, aki szintén látta, s megfogalmazta a bajt – főszerkesztői állásával fizetett érte –, nem tárta fel az igazi okot. Fekete Gyula nem tért ki rá, Gulyás Mihály pedig elfogadta a tézeszekbe terelését a falvak népének. A mezőgazdaság szocialista átszervezését a kor elengedhetetlen követelményének tartotta, csak az erőszakos módszerekkel nem értett egyet, a humánusabb bánásmódot kérte számon. Pedig mindketten tudták, a vidék nem csak élelemmel látta el a városainkat, hanem népességgel is. A természetes fogyást a városok mindig vidékről pótolták. S ha annak népességmegtartó képessége megcsappan, megcsappan az országé is. Hogy ez ne történjen meg, élettér kell. S ezt az életteret szüntették meg, s zúdultak be az emberek tömegesen az ipari központokba. Főleg a közép- és fiatalabb nemzedékek. Akiktől nem elvenni kellett volna a földet, a lehetőséget a helyben maradáshoz, hanem adni kellett volna nekik. De mi fordítva csináltuk, illetve csináltatták velünk.

A tokaji írótábor utána is járt ennek a fordított világnak. Úgy tett legalább is. A táborlakókat egyik alkalommal beirányították Miskolcra, föl az emeletekre, néznék meg, hogyan élnek ott az emberek. Beszéljünk el velük. Győződjünk meg róla, hogy amióta felépült az Avas, a diósgyőri városközpont, mennyivel élhetőbbek a körülmények.

Ritkán éreztem magam olyan kínosan, mint akkor. Kiderült, hogy Hegyi Imre olyan helyekre szervezte be az egyes írócsoportokat, amelyeknek lakói szinte egytől-egyig szakszervezeti vezetők, pártemberek, KISZ-es legények voltak, illetve azok rokonai, hozzátartozói. Akik dicsérték az új lakást, a komfortfokozatot, a környék bolti ellátottságát, a közlekedést. Gyermek persze kivétel nélkül egy vagy kettő volt mindegyik családnál. Pazarul nézett ki minden a lakásokban. Úgy tűnt, gond egy se. Hogy több generáció ezekben a szűk lakásokban nem tud együtt élni, s ezeknek a panelépületeknek a felépítése, fenntartása sokkal többbe kerül, mint az egyedi építésű falusi házaké, nem esett szó. Mint ahogy arról sem, hogy vidéken, a limeseken mi zajlik, s mi lett/lesz az ott rekedt öregeinkkel. Hozzájuk nem vitték el az írókat. Nem úgy azokra a településekre, ahol jól ment a szövetkezetnek, busás állami támogatással persze, ott körbehordoztak bennünket. Arról nem esett szó, a lelkek mélyén mi lakozik. Körül vett bennünket egy művi és látszatvilág. Tele félre- és mellébeszéléssel.

Voltak, akik ha el is jöttek Tokajba, alig vettek részt a hivatalos programokon. Ratkó József is sakkozott, vagy pecázott inkább a Tiszán. A kívül maradást a szócséplő tanácskozásokról nemcsak ő, s a hozzácsapódók választották, akadtak követők rajtuk kívül is, akikért mégis csak érdemes volt évente eljönni ebbe az akkor még poros, lerongyolódott kisvárosba.

Aztán, mintha máról holnapra történt volna valami, megsűrűsödött a levegő. Ez az idő a nyolcvanas évek második felére tehető. Valami megváltozott az ország politikában, kezdett érezhetően engedékenyebbé válni, nyilván nem a maga jószántából. A zavarodottság érződött. Egyre keményebb vélemények fogalmazódtak meg az írótáboron belül is. Emlékezetes felszólalás volt Kunszabó Ferencé, amely éles reakciót váltott ki és viszont: személyeskedő megjegyzések elmenően. A következő évi – 1987-es – írótábor persze nem csak e miatt maradt el. Hanem mert egyre többeket megérintett a változás szele, s az elvtárs-urak kezdtek félni. Mi lesz ebből?

Ami lett, az a lakiteleki sátor, ahol A magyarság esélyei címmel mintha ugyanaz a tanácskozás folytatódott volna, amely az éppen izgalmassá váló korszakában Tokajban megszakadt, csak ott most már politikai mozgalommá szélesedően. Természetesen ott volt Fekete Gyula (Zimonyi Zoltán fel is róttá neki, ha ő kiáll Tokaj mellett, az egy éves kihagyás nem következett volna be), s Lakitelken már ott volt Sánta Ferenc és Csurka István is. Néhány kivételtől eltekintve, az ország népi-nemzeti érdekű szellemi elitjének színe-java.

Ettől az időtől kezdve már a tokaji írótábor sem az volt, mint addig. Nem lehetett állóvíznek tekinteni, sem a Napjaink folyóirat kihelyezett szerkesztőségi ülésének, amint azt valaki szellemesen megjegyezte. Ha például Csurka István nem is jött el Tokajba, a következő esztendőben a hozzánk intézett levele Csengey Dénes által felolvasásra került. Most már egyre többen nyílt, a hatalommal szembehelyezkedő véleményeket fogalmaztak meg.

A lakiteleki összejöveteleknek minden bizonnyal ötletadója volt a tokaji írótábor, s példaadója a debreceni irodalmi napoknak, a nagyváradi és az azóta elszaporodott többi írótáboroknak. Valamiféle hiányt mindenképpen pótol, s pótol ma is, nem véletlenül ért meg negyven évet. S nem csak azért, mert jó találkozni egymással, hanem mert van mit ki- és megbeszélünk, kifejtjen nézeteinket, egyeztetni azokat, történjen az a tanácskozások szünetében, a Tisza-parton, boros asztaloknál, mindegy hol, a tisztálátásunk, s a továbblépés érdekében.

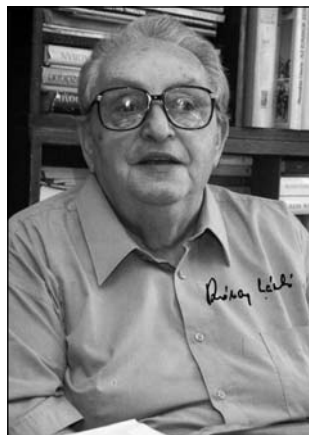
(Elhangzott: augusztus 15-én)

(Az összeállítás a következő oldalon folytatódik.)

RÓNAY LÁSZLÓ
„Két pogány közt”

– A KATOLIKUS IRODALOM SORSA –

Lehet, hogy az egyetemes magyar irodalomban 1948 és 1989 között lényegi változások nyomán cezúrákat tételezhet föl az irodalomtörténet-írás, a katolikus irodalomban nincs ilyen: ez folyamatos nyomás alatt működött már 1945 után is, s ez a nyomás hol erősebben, hol gyengébben akadályozta fejlődését. Nem használt kibontakozásának Mindszenty József hercegprímásnak az a törekvése, hogy minden szellemi törekvésben és intézményben a klerushoz tartozók legyenek túlsúlyban. Tudvalévő, hogy emiatt is konfliktusba került a Demokrata Párt, majd a DNP vezetésével, ők ugyanis nem fogadták el ezt a követelést. Az eleinte színvonalas irodalmi publikációkkal, versekkel, novellákkal, bírálatokkal megjelenő *Új Ember* című hetilap élére Sík Sándort akarta kinevezni, de ő a megbízatást nem vállalta, így a benécs Pénzes Balduint jelölte főszerkesztőnek, azt azonban tudomásul kellett vennie, hogy a papság körében nem volt elegendő írástudó. A *Vigilia* Sík Sándor irányításával indult újra. Először a kultúrtörténész Juhász Vilmos társaságában szerkesztette a folyóiratot, majd emigrációja után a szerkesztőbizottsággal működött együtt (Mihelics Vid, Rónay György, Thurzó Gábor, Wolsky Sándor, az adminisztratív ügyeket Doromby Károly intézte). Pozíciója azért lehetett szilárd, mert testvére, Sík Endre a szovjetek bizalmát élvezte. A szerzetesrendek szétverését azonban a piaristák tartományfőnökeként megszenvedte, a *Vigilia* pedig folyvást kényszerű papírelvonásokkal és munkatársai fenyegetettségével, elhallgattatásával küzdött. Hogy valamiféle képet alkothassunk ekkori – tartósnak mondható – lelkiállapotáról, idézném a „fordulat évében”, 1948-ban írt *A fordított Jónás próféta* című költemény sokat eláruló részletét:

Rónay László

*De megtréfáltál, seregek Ura!
Mi lett belőlem, milyen figura!
Fordított Jónás, fejtetőre billent,
Pedig a Hangnak sose mondtam ellent.*

(...)

*Ha rabságomat megelégeled,
Szólalj meg, Uram, küldj immár jelet,
Bizonyosságul a szavad szomjazónak,
Hogy jobbra hívtál (...)*

*Siess, Uram, ne késlekedj sokat,
Mert halálosan fáj és fojtogat
Ami belőled bennem fül: az ének.
Ó engedj énekelnem Ninivének!*

Ebben a fojtogató légkörben, búra alatt, nem sok esélye volt a keresztény irodalomnak sem. Ha megkíséreljük, hogy irányzatokra vagy nemzedékekre tagoljuk, vázlatos, elnagyolt képét így alkothatjuk meg:

A papköltő triász: Harsányi Lajos, Sík, Mécs László. Harsányi visszavonultan élt, olykor-olykor jelentkezett valamelyik szentről írt, meglehetősen gyenge szonettjével; Mécs Lászlónak rejtelmes okból nevét sem lehetett leírni, nevetségés indokokkal börtönbe zárták.

A második, jórészt civilekből verbuválódott nemzedék: Possonyi László (a *Vigilia* egyik alapítója 1935-ben), Aradi Zsolt, Horváth Béla (aki 1942-ben gyalázatos cikkben támadta meg a zsidó származású írókat, ezért sietve Nyugatra emigrált, majd a kádári kultúrpolitika szégyenére a *Látóhatár* című folyóirattal egyetemben hazahozták, verseskötetét is kiadták – hiteles arcképét rajzolta meg Rónai Mihály András), Balla Borisz, aki a *Korunk Szava* című lap ellenében az *Új Kort* alapította, ő is Nyugatra távozott, és a kitűnő tehetség Ijjas Antal, aki az *Új Embernél* tevékenykedett, s néhány novellája jelent meg a *Vigiliában* is.

A harmadik nemzedék: az idesoroltak katolikus vallású, hívő emberek, de túlnőttek a „katolikus író” beszűkítő jelentésén: Rónay György, Sötér István (hamar kezdett apósa, Jász Dezső ösztönzésére homlokegyenest másfelé tájékozódni és karriert csinálni), Thurzó Gábor (amikor összekülönbözött Sík Sándorral, egykori magyartanárával, elhagyta a *Vigiliát* és a filmgyárban helyezkedett el) és két papköltő, a Móricz Zsigmond által felfedezett leányfalusi plébános, Pusztai Sándor és a ciszterci Ágoston Julián, aki ugyancsak börtönbüntetést szenvedett, s kiszabadulása után Pór Bernát néven szerepelt, főként a *Pest megyei Hírlapban*. Emellett Bián, általános iskolában tanított. Idesorolhatjuk Kunszery Gyulát, a háború előtt a *Magyar Nemzet Szellemi Honvédelem* című rovatának elképesztően bátor publicistáját, majd az *Új Ember* munkatársát. *Napot tükröző üvegcserep* címmel jelentek meg versei, s beírta nevét a József Attilával foglalkozó irodalomba is.

Az újholdasok által megbecsült, de még Pándi Pál által is elismert papköltő, Tűz Tamás 1956 után Kanadában a nyugati magyar emigráció egyik legjobb írója lett, Csanád Béla pedig idehaza mutatkozott a „költőtriász” méltó folytatójának, kiváló szoltárfordításai is emlékeztetnek.

Ahogy a magyar íróársadalmat, a keresztény irodalmat is megtizedelték. Érdekes képet nyújthat az 1946-os és például az 1954-es *Vigilia* és *Új Ember* tartalmának és

terjedelmének összehasonlítása. A hetilapban már csak a régebben a felvidéki magyar irodalom szervezésében kiemelkedő érdemeket szerzett Sinkó Ferenc és a KALOT munkájában fontos szerepet játszott, népi hangvételű novellákat író Magyar Ferenc minősíthető az említettekén kívül ígéretes írónak, ám a folytonos nyomás miatt torukra forrt a szó. Mindkét lapot „az ideológiai támogatást nyújtó” cenzúra kényszerítette karanténba. Ennek áldásos segítségével 1955-től ismerkedhettem meg. Érettségi után az *Új Ember* kiadóhivatalában működtem anyagmozgató szerepkörben, majd gépmesterként. Feladatomból az is, hogy a *Vigilia* tervezett számának anyagát a Pasaréti úton működő ÁEH cenzorához vigyem. A kapuban posztoló ávosokon átjutva járultam a cenzori feladatok ellátásával megbízott hölgy színe elé. Két nagy fadoboz állt íróasztalán, az egyikbe az elfogadott, a másikba a kihagyásra ítélt gépiratokat helyezte. Némi rokonszenvet táplált irántam, velem egykorú fia volt. Így aztán el is magyarázta némelyik írás kihagyásának okát. A kort és közszellemet nem ismerők számára mondanék el egy ilyen epizódot. Olvasás közben egyre mélyebb ráncok barázdálták homlokát, majd a kéziratot „olvassa csak el!” felkiáltással kezembe nyomta. Fekete István novelláját tartottam kezemben. Arról szólt: megellett a tehén, világra segítettek a borját, de már nem lélegzett. Tipikus „feketeistváni” elbeszélés. „Na, mit szól?” – kérdezte szigorúan a hölgy. „Érdekes” – rebegtem riadtan. „Ez? Ez magának érdekes?” – emelte rám vérszomjas tekintetét. Belém fagyott a szusz. – „Ez kérem uszítás!” – Tanácstalan ábrázatomat látva kissé szelídebben, okulásomra hozzátette: „Uszítás a szövetkezetek ellen! Hiszen az derül ki belőle, nem vigyáznak gondosan a szaporulatra!” Így lett Fekete István a cenzúra áldozata, s a Sík Sándor tartományfőnöki szobájában várakozó szerkesztők kereshettek új elbeszélést. (Csak utószóként elmondom: a hölgy a forradalom idején Nyugatra és nem a Szovjetunióba távozott.)

A forradalom után egy ideig a katolikus lapok megjelenését sem engedélyezték, majd változatlan nyomás és „ideológiai támogatás” mellett folytathatták tevékenységüket. A forradalom alatt a *Hazánkat*, a Demokrata Néppárt lapját egyetlen példányban szerkesztő Mihelics Videt börtönbe zárták, majd két hónap múlva kiengedték, amiből sejtetni lehetett, mivel érdemelte ki a gyors szabadulást (soha senkinek sem ártott, viszont rovata, az *Eszmék és tények* felmérhetetlen jelentőségű volt a keresztény értelmiség tájékoztatásában, s ezt a szerepét 1956 után is megőrizte). Az újrainduló *Vigilia* szerkesztésében Sík Sándor egyre kevesebb szerepet vállalt, a munka oroszlánrészét Rónay György vállalta magára, s ez különösen akkor vált kényessé, midőn az ÁEH kezdeményezésére megszervezték a papi békemozgalmat Horváth Richárd, Beresztóczy Miklós, Mag Béla és Várkonyi Imre vezetésével. (Horváth Richárd írástudó pap volt, talán el is hitte, amit csinál, Beresztóczyt alaposan megkínózták az ÁVO börtönében, még láttam leszakított körmei nyomát, Várkonyi Imre, később az Elnöki Tanács tagja, köztük a legcinikusabb, mit sem törődött a pápai kiközösítéssel, vígan éldegélt élettársával fényűző házában, misézett és tolvajolt: halála után az Actio Catholicánál 10 milliós hiánynál befejezték a rovancsolást. Ilyen súlyú közéleti papot mégsem illet nyilvánosan megbélyegezni.)

Az egyházpolitika irányítói felismerték, hogy hiába várnak a vallás elhalására, ezért más módszert választottak: gyenge jellemű, tekintélyesnek vélt papok és civilek közre-

működésével új modellt alakítottak ki a „békés együttműködés” jegyében. Az *Új Embert* is ennek szolgálatába állította az anyagi ügyek bonyolításában egyébiránt zseniális Saád Béla, aki jó érzékkel ismerte föl, milyen tekintélyt ad a lapnak, hogy Pilinszky Jánost a Magvető Kiadótól, ahol lektorként olyan lassan és alaposan működött, hogy infarktussal fenyegette az igazgatókat, jobb híján idehelyezték. Korábban, még az *Életben* megjelent két-három prózai írása, s azt Saád is tudta, verset rendszeresen nem várhat tőle, így kedve és belátása szerint készített próza írására bízta. Mint tudjuk, a költő életművének fontos területét alkotják ezek a Jelenits István által kötetbe rendezett elmélkedések, jegyzetek, cikkek (*A mélypont ünnepélye*). Ám első közlésükkor inkább felháborodást keltettek a konzervatív olvasók táborában. Voltak, akik berontottak a szerkesztőségbe, és eretnekséggel vádolták a riadt költőt, mások dühödt levelekkel ostromolták a szerkesztőket. Saád Béla – és ez dicséretére szolgáljon – kitartott mellette. Pilinszky rendszer jelenléte néhány tehetséges fiataalt is vonzott: említeném a sokáig neveltség tárgyául szolgált Vasadi Pétert, a kitűnő költőt, Pályi Andrást és a Pilinszkyval való kapcsolatát regényben is feldolgozó Saád Katalint. A politika iránt teljesen közömbös Pilinszky Saád Béla átlátható törekvéseinek, a hatalomhoz való közeledésének is ellenpontja volt.

A *Vigilia* keményebb diónak bizonyult. A betegeskedő Sík Sándor apám tanácsára egyetlenegyszer sem vett részt a békepapi gyűléseken. Miklós Imre, az ÁEH későbbi elnöke azzal dicsekedett, hogy a felső- és alsópapság 95 százalékát kézben tartja – lehet, hogy így volt, nem riadtak vissza semmilyen eszköztől, hogy az ellenállókat kiiktassák –, Sík Sándort mégsem sikerült, ezért Rónay György eltávolítását tűzték ki célul, tudván, hogy Sík legfőbb támasza. Előbb néhány gyenge jellemű írójelölttel írtak levelet a tartományfőnök-főszerkesztőnek, azt panaszolva, apám elnyomja őket. Próbálkozásuk sikertelennek bizonyult. Ezután az ÁEH vette kézbe az ügyek intézését, apámat egyszerűen eltávolították, mint Sík „rossz szellemét”. A megtört főszerkesztőt, aki ugyancsak lemondását fontolgatta, azzal fenyegették: rendjét teszik lehetetlenné. Sík engedett, de nagyjából visszavonult, ideje egy részét a Mátrában töltötte, s a „mindenfelől Krisztus” jelenlétét tapasztaló, legszebb verseit író főszerkesztő helyett Saád Béla és Mihelics Vid vitték a lapot. Rónay Györgyöt végképp kiiktatták volna a magyar irodalomból, de e törekvésüket a kultúrpolitika irányítója(!) megakadályozta. Tovább írta *Az olvasó naplóját*, amelyet jobb- és baloldalon egyaránt a korszak legszínvonalasabb irodalomkritikájaként tartottak számon. (Ezekből az írásaiból válogatta *Az olvasó naplója* s részben a *Fordítók és fordítások* című kötetei anyagát.)

1963-ban elhunyt Sík Sándor, Mihelics Videt nevezték ki főszerkesztőnek. Ő saját képére és hasonlatosságára formálta a lapot, s érzék híján alig fordított gondot irodalmi alkotások közlésére. Nem tudta igazán megkülönböztetni a színvonalast és a gyengét. Nehezen fogadta el mások ítéletét. A *Vigilia* hanyatlását a csökkenő példányszám is jelezte, s talán az is jellemző, hogy sem főszerkesztőjét, sem felelős kiadóját nem fejmosás, hanem „egyeztetés” céljából kérték a Hivatalba.

Mihelics Vid váratlan halálát megelőzte a II. vatikáni zsinat, amelyen – micsoda véletlen – Saád Béla mellett ő is tudósított (Saádnak könyve is jelent meg: *A zsinat budapesti szemmel*). A professzor úr – mindnyájan így szólítottuk – megérezte, hogy lapján

is frissítenie kellene, engem, aki akkor bicskei általános iskolai tanárként működtem, arra kért, dolgozzam inkább mellette. Két hét gondolkodási időt kértem, bár tudtam, nemet mondok, engem nem érdekelt a szociológia, amelynek Mihelics professzora volt Egerben, annál inkább az irodalom, amely viszont őt hagyta hidegen. Mielőtt beszéltünk volna, elhunyt. Némi huzavona után apámat nevezték ki utódjának.

Soha ilyen ellentmondásos helyzetet! Az ÁEH-ban tudták, tőle nem remélhetnek együttműködést, viszont nyilvánvaló volt, hogy a színvonalas *Vigilia* külföldön is annak bizonyosága, hogy nyitott a magyar egyházpolitika. A színvonallal nem is lett hiba, 4 ezerről 12 ezerre szökött fel a példányszám, egyszer, a *Ki nekem Jézus?* körkérdésre megjelent válaszok után újra kellett nyomni. Ez igazi szenzáció volt, jeles marxista tudósok és a korszak legnagyobb művészei szerepeltek egymás mellett, a zsinaton is szorgalmazott világnézeti párbeszéd bizonyítékeképp. Hogy csak a kor legnagyobb prózaírójára utaljak: itt jelent meg Ottlik Géza *A Nyugatról* írt vallomása, *Kosztolányi*-ról írt tanulmánya és *Minden megvan* című elbeszélése, és rendszeresen jelentkeztek a Rónay-asztalnál ülő szerzők (például Nemes Nagy Ágnes és Mándy Iván).

A *Nyugat*-évfordulója a Petőfi Irodalmi Múzeum kiállítására rengeteg vallomás érkezett bel- és külföldről is. Ezek közül is közölt a *Vigilia*. Nem kis botrány kerekedett Cs. Szabó László vallomásának közléséből, apámat raportra rendelték az ÁEH-ba. Azzal menekült meg, hogy a kiállítás megnyitásán Aczél György is jelen volt, s nem tette szóvá, hogy az egyik tárlóban ez az írás is olvasható volt. (A pártközpont kiküldött embere mindenképp Ottlik vallomását akarta kivetetni, utasításának azonban ellenálltunk.)

Az egyre olvasottabb *Vigiliát* sasszemmel figyelték, ugyanúgy, mint a Rónay-asztalnál ülőket. A *Népszabadságnál* különleges figyelemben részesítette a lap nemrégiben elhunyt kritikusa, a marxista ideológia elszánt élharcosa. Nehezen tudnám felsorolni, hányszor és milyen közlések miatt kellett édesapámnak védekeznie, magyarázkodnia. Különös figyelemben részesítették a sub rosa püspökké szentelt Belon Gellért írásait, de a leghveesebb ellenállásba a Mécs Lászlót és Prohászka Ottokárt rehabilitáló kísérletek ütköztek. (Messzire vezetne, ha elmondanám, miért nem értek egyet a Prohászkat sommásan antiszemitanak nevező írásokkal, sajnos nincs ma olyan fórum, ahol értelmesen, elfogultságok és gyűlölet nélkül eszmét cserélhetnénk erről, s belehelyezhetnénk a székesfehérvári püspököt kora mentalitástörténetébe, ahogy erre Szabó Ferenc jezsuita atya tett kísérletet monográfiájában és tanulmányaiban.)

Mécs Lászlóról Vas István is „mogorva jegyzetet” írt, s az ellene megmutatkozó indulatokra azzal szolgáltatott okot, amit nem tett meg. Futólag említettem Horváth Béla minősíthetetlen támadását Vajthó László antológiája ellen a *Vigilia* 1942-es évfolyamában, amelyben a zsidó származású írókat „az irodalom alvilágának” nevezte, amivel akkor és ott gyakorlatilag följelentette a zsidó származású magyar írókat és a derék Vajthó Lászlót. A *Vigilia* főszerkesztője akkor a Királyhelmecen plébániai feladatokat ellátó Mécs László, megbízottja pedig Possonyi László volt. Egyikük sem tudta, hogy ez a támadás megjelenik, Possonyi emlékezete szerint Aradi Zsolt és Horváth Béla csempészték be a készülő számba. Természetesen bárhol tartózkodott is Mécs László, még akkor is volt bizonyos felelőssége, ha tudjuk, azért választották

névleges főszerkesztőnek, hogy óriási népszerűségével kelendőbbé tegyék a folyóiratot. Ám ezért kiiktatni az irodalomból a legmerészebb Hitler-ellenes vers szerzőjét igazságtalanság volt. (Ráadásul börtönbüntetésre azért ítélték, mert költői nevét használta, nem a Martoncsik Józsefet.) *A nagy lunatikus* című költeményének utózöngéi Korzenszky Richárd tihanyi perjel írásaiból megismerhetők.

Az ekkori *Vigiliának* nemcsak az volt a küldetése, hogy a zsinati szellemet honosítsa meg, de talán azért kellett a konzervativizmussal a legkeményebben megküzdenie. Ma már nevetséges, hogy ezért küzdeni kellett. Ám az itthoni egyház visszahúzó erőivel valóban harcba kellett szállni. A hangulatot jól jellemzi apám *Zsoltár Zsinat után* című költeménye: ebből is érzékelhető, hogy a *Vigilia* kettős szorításban tevékenykedett.

*Veled való találkozásaink
útját, Uram, kis uraid elállják,
s keserítik a maga-gyilkolásig
néped színe-virágát.*

*Szomjú szarvasod tiszta vizet ábít,
melynek tükrén békéd árnya ring;
de talpig taláros vadászaink
ittában levadásszák.*

*Csontját tipornák, bőrét kicsereznek.
Koncát lesik ájtatos agarak.
Türelmes Tűrő, meddig szenveded még,
hogy tieidben megalázzanak?*

Küldetést jelentett a nyugati és tengerentúli irodalommal való kapcsolat felvétele is. Kétarcú folyamatnak bizonyult. Egyrészt a hazai olvasók megismerkedtek ennek értékes alkotásaival, másrészt, bár már nem tilalmazták, minden alkalommal komor kommentárok kísérték. Az ÁEH és egyéb állami szervek egyházügyekkel foglalkozó, olykor egymás ellen dolgozó részlegei osztatlan felháborodással fogadták, s a főszerkesztőt jelentésselre kötelezték, amikor Márai Sándor egyik naplójáról hosszú bírálatot írt. Kevesebb ellenérzést keltettek Fáy Ferenc és Tűz Tamás költeményei, Békés Gellért, Rómában élő bencés szerzetes (a *Katolikus Szemle* főszerkesztője) írásai. Sokat köszönhetett a lap a Vatikáni Rádió magyar adása főszerkesztője, Szabó Ferenc jezsuita atya információinak, beküldött, becsempészett könyvajándékainak. (A rádióban jelentős hazai íróknak teret, megszólalási lehetőséget adott, s rendszeresen szemlélte a honi művészeti-irodalmi történéseket.) Hasonlóan fontosak voltak a *Mérleg* Bór János által kitűnően szerkesztett évnegyedes számai, amelyekben az igazi, hamisítatlan zsinati szellem keltett nagy hatást. Ezt a szellemiséget képviselték Nyiri Tamás tanulmányai a *Vigiliában*. Egyikét-másikát hevesvérű ellenfelei eretneknek bélyegezték, akadt, aki a püspöki karból emelt óvást.

Az *Új Ember* komoly veszteségeként könyvelhette el Pilinszky János írásainak megrikulását. A költő sorozatos külföldi útjairól egyre ritkábban küldött cikkeket. A Saád

Béla helyébe lépett felelős szerkesztő, Magyar Ferenc, egy alkalommal értekezletet is összehívott „Pilinszky megrendszabályozására”, ami nem nélkülözte a humort sem, a költő és a döntnökök között akkora volt a fajsúlykülönbség. A szerkesztők lengyelországi útját követően eltávolították a hazai helyzetről nyilatkozó Sinkó Ferencet is. Magyar különben – amint ezt Kaiser László vele készített beszélgetéséből is tudjuk – kitűnő kapcsolatot ápolt Miklós Imrével, így nem kellett a cenzúráról vagy egyéb megtorlástól tartania, elébe ment a kívánságoknak. Kényelmes, komótos ember lévén, a lap sem hozott újdonságokat, inkább beérte az idősebb nemzedékek igényeinek kiszolgálásával.

Magyarországon a Vatikán keleti politikájának köszönhetően a hetvenes években néhány területen engedékenyebbnek bizonyult az egyházpolitika. Lehetőség nyílt, ha nem is korlátlan, de szigorúan megválogatott könyvek kiadására. Ebben a kiadók között munkamegosztást lehetett megfigyelni: a nagy hagyományokra visszatekintő Szent István Társulat jórészt neves magyar teológusok (Gál Ferenc, Szennay András) műveit adta ki, az Ecclesia spektruma jóval szélesebb volt. Ez a kiadó kapott engedélyt a katolikus költőtriasz válogatott műveinek kiadására. 1969-ben megjelentette Harsányi Lajos (*Toronyzene*) és Sík Sándor (*Kettős végtelen*) műveinek válogatását, mindkettőt Rónay György bevezető tanulmányával. Már ekkor felmerült egy alapos Mécs-válogatás kiadásának terve, erre azonban még várni kellett, a „Mécs-kérdés” még nem jutott nyugópontjára. Ennek története, mint csepp a tengerből, pontosan mutatja a hazai katolikus irodalom alakulásának nehézségeit. Az 1971-ben Pannonhalmára költözött poéta talán nem is érzékelte a személye és lírája körül dúló viharokat. Ezek a felvidéki magyar írók kezdeményezésére robbantak ki, itthon ugyanis Mécs nevét sem lehetett leírni a hatvanas évek közepéig.

„Mécs Lászlót újra kézbe kell vennünk!” – írta a pozsonyi *Irodalmi Szemle* 1966. évi 2. számában (*Mécs László lírája*). Ebben az elismerő és alapos írásban számot vetett a premontrei lírikus pozitívumaival és negatívumaival, nem úgy, mint a tanulmány megállapításaival perlekedő e-l az *Élet és Irodalomban*; ő Mécs költészetét demagógnak és zavarosnak nevezte, szerkesztői tevékenységét pedig antiszemitanak. Erre a türelmetlen, érvek nélküli, politikai megfontolásból született támadásra válaszolt Fábry Zoltán, a stószai remete (*Vigyázzatok a nappalokra! Irodalmi Szemle* 1966. 7. szám), túlzónak és türelmetlennek nevezve az *Élet és Irodalom* glosszáját. Mécs védelmében idehaza még ekkor sem lehetett megszólalni, sőt Kanadában kiadott kétnyelvű kötete után írta Vas István említett *Mogorva jegyzeteit* (*Kortárs* 1969. 7. szám). Különösen Paul Valéry Mécsről alkotott pozitív véleménye bősztette föl, annyi pozitívuma mégis volt, hogy megtörte a költőt övező csöndet. (Egyébként az elhallgatott Mécs népszerűségét mutatta, hogy Vas István megnyilatkozását sokan felhőborítónak vélték.) Ha hangfogóval is, de már írni lehetett róla, sőt néhány versét közölhette a *Vigilia*. Végre 1971-ben ugyancsak Rónay György tanulmányával megjelenhetett az *Aranygyapjú* című válogatása, majd a *Vissza a rendbe* Torontóban. (Az *Aranygyapjú* második, bővített kiadása 1987-ben került az olvasókhoz a premontrei Fényi Ottó kommentárjaival.)

Jellemző történet: külföldön már rég folyt a költő rehabilitációja, amelyre itthon csak évekkel később kerülhetett sor. A visszahúzódo Mécs László egyetlen elégtétele az lehetett, hogy az *Aranygyapjú* összeállításában még részt vehetett.

Halála előtt két évvel Rónay György a következőket mondta Makay Miklósnak (*Reformátusok Lapja* 1976. december 19.): „A hívő ember a hit éléséről és élményéről le akarja dobni a külsőségeket. Tanúságot tenni csak szeretettel és megértéssel lehet.” Sokatmondó vallomás egy szeretetlen korban.

1978 után egy évig Doromby Károly szerkesztésében jelent meg a *Vigilia*, amelyben egyre kevesebbszer publikáltak a magyar szellemi élet nagyjai, nem volt szükség cenzúrázásra. Még kevésbé avatkoztak be a *Vigiliába* Hegyi Béla főszerkesztősége idején, annál nagyobb felháborodást keltett *egyházi* körökben Nagy Kázmér egyik tanulmánya, amely eretnokséget tartalmazott. Lékai László, a püspöki kar elnöke Miklós Imrével szembeszállva ragaszkodott Hegyi távozásához. A folyóirat élére Lukács László piarista szerzetest nevezte ki.

Az új főszerkesztő természetesen arra törekedett, hogy abban a szellemben szerkessze a lapot, amelyet Sík Sándor és Rónay György működése fémjelzett. Felismerte, hogy a katolikus egyházra és a hívekre gyakorolt nyomás enyhült, de azt is érezte, hogy az egyház integráló ereje csökkent, és a kultúra szerepe, az ember életében betöltött ereje az egész nyugati világban, így nálunk is megváltozott, megkezdődött az „amerikanizálódás”, a szórakoztatás került előtérbe. Idézem egyik szerkesztői visszatekintéséből:

„3. *Kultúra és szórakozás.* A kultúra mára mintha elszakadt volna éltető gyökereitől. *Fő célja többé nem a természet és az ember művelése nemesítése. Az ünnep emelkedettségét felejteti a szabadidő eltöltésére szakosodott szórakoztatóipar.* A »kiművelt emberfő« hajdani eszményét a múzeumok lomtárába űzi a fitness és a wellness csalogatása. A »light being« felszínes világa nem igényli a valódi értékeket s egyre tovább rombolja az emberi méltóságot. *A »magas kultúra« a kevesek passziójává lett a szubkultúrák burjánzása közepett. Eltűnőben van a társas együttélés és kommunikáció kultúrája is, a társadalmi szolidaritás, a megbízhatóság és a bizalom, és egyáltalán azok az erények és értékek, amelyek nélkül aligha lehet emberhez méltó életet élni.* Talán a politikai diktatúrák propagandagépezete sem tudta ennyire átgyúrni az emberi tudatot.”

Nyomatékosította azt a vágyát, hogy a *Vigilia* kirekesztés nélkül legyen az értékmentés és -őrzés párbeszédés fóruma:

„Valaha híres volt a »Vigilia-kör«, Rónay György és Sík Sándor kávéházbeli beszélgetései. Merész álom volna, hogy a *Vigilia* létrehozson egy ilyen »kerekasztalt«? Hogy a lap hasábjain fórumot nyisson mindazoknak, akik igaz szót kívánnak váltani egymással, akik igaz szándékkal akarnak párbeszédet kezdeni nemcsak az azonos módon gondolkozókkal, hanem a más nézetet vallókkal is? Hogy a lapban megjelent írások valódi értelmiségi attitűddel próbáljanak választ keresni érték- és irányvesztett világunk legfontosabb kérdéseire? Közérthető nyelven, mégis tudományos igénnyel megírt esszékre gondolunk, amelyek vállalják a személyes hangot, személyeskedés nélkül, amelyek őszintén keresik az igazságot, azt az Igazságot is, amely egyetemes, mert korok is idők fölött áll és a szeretetben teljesedik ki.”

Ezt a programot hirdette meg a II. vatikáni zsinat, amikor az ökumené folytonosságának fontos voltát hangsúlyozta, azaz a különféle világnézetű és meggyőződésű embereket közös asztalhoz ültette volna.

Ez az igény valósult meg a megújított *Vigilia-könyvek* sorozatban, amelyeket már nem az ÁEH, hanem a Tájékoztatási Hivatal megbízásából Rádics József „lektorált”.

Az 1990-ig, tehát a most tárgyalt korszak lezárásáig három kötete jelent meg. Elsőnek a nagysikerű, második kiadást is megért versantológia, az *Innen és túl* (20. századi lírikusok istenes versei), majd 1985-ben, a *Vigilia* megjelenésének félszázados évfordulójára a *Virrasztók*, válogatás fél évszázad műveiből, egy évvel később pedig az *Örök-tűz*, istenkereső írók novelláinak gyűjteménye.

Ez a három antológia a *Vigilia*, a keresztény szellemű művészet valódi értékeinek összefoglalásául készült. A lap története a *Virrasztók*-ból tárult fel, a másik két antológia arra világított rá, milyen gazdag volt a 20. század vallásos, Isten felé törekvő irodalma. Az *Innen és túl* külön érdekessége Sötér István bevezető tanulmánya. Ekkor már visszatért fiatalága világnézetéhez, a legnagyobb hatást Karl Rahner munkássága tette rá. Jelenléte támadhatatlanná tette az antológiát, amelyben 160 költő „isten-kereső” művei szerepelnek, köztük jó néhányan olyanok, akik valóban „keresők”, tehát szorosan véve nem vallásos lírikusok, s a közvélemény sem így tartotta számon őket. Pontosan ez magyarázta a felfokozott érdeklődést.

A *Hiszek hitetlenül* ciklus (ezeket Lukács László koncipiálta) élére nem véletlenül került Zelk Zoltán már 1956-ban a szellemi áttörést jelentő verse: a *Felelj, ha vagy!* (Az *Irodalmi Újságnak* azt a számát szétkapkodták.)

Szélfűtta levél a világ.

De hol az ág? de ki az ág?

Az antológia egyszerre jelezte a világból való kitörés vágyát, reményét s azt is bizonyította, hogy jó néhány költő belekapaszkodott már a biztonságos ágba. Sötér finom megfogalmazása szerint „A lét-költészet (...) több fokozaton keresztül alakul át morális költészetté, a szeretet vagy a fájdalom vallomásává. Mindez az új magyar költészetben összefüggő rendszert alkot, mely a keresés nyugtalanságától indítatva akár Isten-versekhez vezet, akár materialista misztikához, miközben mindig a hazavágyás, az apára, az otthonra találás hangsúlyával a szeretet példázatát idézi.” Emlékeim szerint a lektornak egyetlen kívánsága volt: bővítsük az anyagot Hidas Antal versével. Nem volt könnyű feladat, végül kettőt, sok küzdelem árán sikerült betuszkolnunk.

Az idők változását jelezte, hogy ugyanakkor a Béládi Miklós, Pomogáts Béla és jómagam által írt, a nyugati és tengerentúli magyar irodalommal foglalkozó irodalomtörténet körül véres harc dúlt, az *Innen és túl* minden különösebb ellenkezés nélkül megjelenhetett, benne 9 nyugati költővel, s benne jó néhány kisebbségi magyar író műveivel. Mintha nagyjából érdektelen lett volna, hogyan teremt kapcsolatot a hazai katolikus kultúra a hasonló nyugati törekvésekkel.

Még csak annyi zárásul: a *Virrasztók* válogatásánál az volt a fő probléma, mit mellőzünk a hatalmas, értékes anyagból, amely a legnehezebb időkben is az emberség és a hit érzületét sugározta. Az a tény, hogy a mai, gyűlölködő világban ezekről a maradandó értékekről alig vagy egyáltalán nem esik szó az irodalomtörténetekben, fájdalmas hiányérzetet kelt. Ezt a gyakorlatot bizvást öncsonkításnak nevezném.

(Elhangzott: augusztus 15-én)

„Felvirrad még Magyarországra!”

OLÁH MIKLÓS – ÉLT 21 ÉVET

A Lévay József Közművelődési Egyesület, fennállásának 90. évében, Oláh Miklós miskolci 56-os mártír emlékére a napokban egy kötetet jelentetett meg. „*Felvirrad még Magyarországra!*” – ez volt a 21 éves fiatalembernek a kivégzése előtti utolsó monda. S ez lett az emlékkönyv címe is.

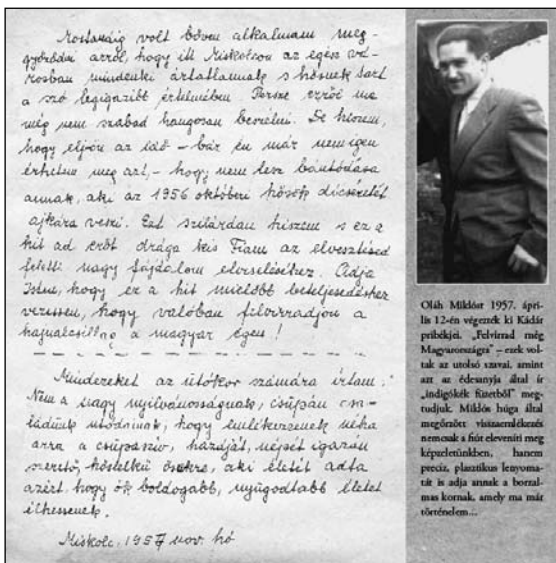
Oláh Miklós egészséges, sportszerető, jókedvű, az életet, a természetet nagyon szerető fiatalember, országos híró, első osztályú természetjáró és barlangász sportoló volt, aki már kisdíák korában megmen-
tette egy társának az életét.

De mint is csinált a forradalom idején, mi volt az ő „vétké”? Beállt nemzetőrnek, október 27-én társaival együtt megakadályozta, hogy a tanásháza előtti téren megverjenek egy olyan személyt, akit a tömeg ávosnak nevezett. A munkahelyén beválasztották a munkástanácsba.

December 10-én részt vett a Tizeshonvéd utcai laktanya előtti tüntetésen. Bejutott az udvarra, ahol megpróbált tárgyalni Oprendek Sándor parancsnokkal. Az őrnagyot, miközben a tömeget tárgyalás helyett fegyverrel kiszorította, egy golyó halálosan megsebesítette.

A hatalom példát akart statuálni, s ráadásul olyanra kellett ráfogni az őrnagy lelövését, akit sokan ismertek, mert így nagyobb lehetett a megfélemlítés. S erre éppen „jó alany” volt Oláh Miklós, aki nagy ismeretségi körrel rendelkezett, vezéregyéniség volt, akit sokan szerettek, kedveltek. Így 1957. január 16-án letartóztatták, az ügyét gyorsított eljárással tárgyalták, ráfogták Oprendek meggyilkolását, és már 1957. április 12-én ki is végezték.

Oláh Miklós édesanyja így írt fia kivégzése után hét hónappal: „*Mostanáig volt bőven alkalmam meggyőződni arról, hogy itt Miskolcon az egész városban mindenki ártatlannak s hősnek tart a szó legigazibb értelmében.*”

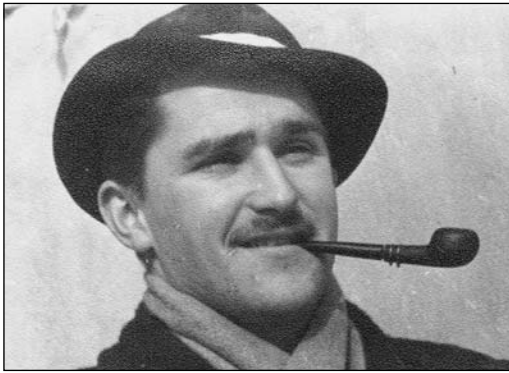

Oláh Miklós 1957. április 12-én vigeték ki Kádár pörfékli. „Felvirrad még Magyarországra” – ezek voltak az utolsó szavai, amint azt az édesanyja által írt „indigóktól fűzéből” megőrzött visszaemlékezés nemcsak a fűt eleveníti meg képzelenként, hanem precíz, plasztikus lenyomat is adja annak a borzalmas korszak, amely ma már történelem...

A kötet hátlapja

Mindenkivel az időtlen számára éltem. Itt a nagy nyitvatartásomat, csipőm mindenki előtt, hogy elültekemek, utána arra a csipőre, hányját, utolsó igazán mentő, hősökre, aki élési afa azét, hogy az boldogabb, nyugodtabb lételet élhesselek.

Miskolc, 1957. november hó

Árad belőle az életszeretet...

szág, ez a kis elnyomott nép legyen az, aki ezt a szörnyű rendszert megbuktatja. Mert megbukott az orosz és kommunista rendszer 1956 október–novemberében. Még egy ideig az erőszak s a túlerő fölntartja, de az egész művelt világ elismeri, hogy a magyar nép az, aki megbuktatta...” – olvassuk benne a váteszi gondolatokat.

S még egy idézet a füzetből, melyből szinte kicsordul az anyai fájdalom: *„Hogy nemcsak az anyai szeretet láttatja velem lelked, egyéniséged ragyogó szépségeit, annak igazolására idézek néhány sort hosszú – a cenzúra által ugyancsak megnyirbált – búcsúleveledből. Egész éjszaka róttad a sorokat kicsi Fiam, egészen reggel 5 óráig. S 6-kor már nem éltél.”* S a fiának a cenzúra által vastagon (írhatnám: aljasul és pofátlanul) meghúzott búcsúleveléből a következő sorokat idézi az édesanya: *„Nehéz a búcsú és fájdalmas! Az élet rövid, a halál még rövidebb, de az örökélet hosszú. Hiszek Istenben s így hiszek a túlvilágban is. Halálom Isten rendelése, s Isten akarátában mindnyájunknak meg kell nyugodnunk...”*

A most közkinccsé tett magándokumentumot Miklós húga őrizte meg, rejtegette évtizedeken át. A vele való beszélgetésből megtudjuk, hogy a bátyjával a kivégzése előtti estét együtt tölthette a tetemvári református gyülekezet akkori lelkipásztora: *„A lelkéssel való együttlét segített neki felkészülni a halálra. Lélekben úgy megerősödött, hogy estétől reggel 5 óráig búcsúleveleket írt.”* Szinte drámai erővel ismerteti Miklós temetését dr. Takács Tiborné Oláh Judit. *„Az egy néma tüntetés volt...”*

Szabó Sándor református lelkipásztor, a kötet felelős kiadója a könyvben megjelentetett összegző elemzését így zárja: *„Éljünk úgy, hogy Oláh Miklós hű örökösei lehessünk, és életünk munkálja tovább egykori kívánságát: Felvirrad még Magyarországra!”*

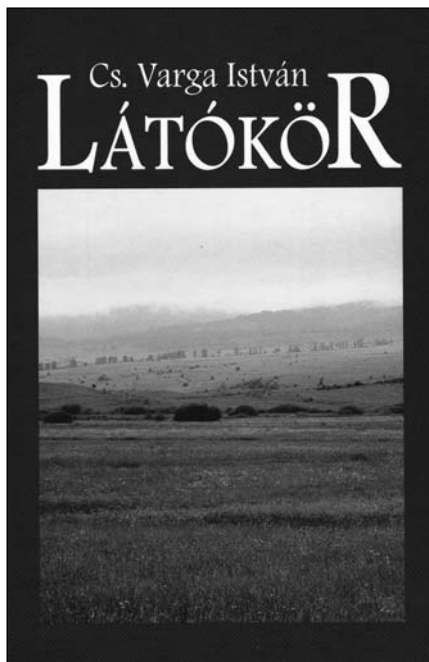
Jeney Edit

Cs. Varga István új könyvének gondolatvilága

Az Egerben élő és az ELTE bölcsészkarán oktató Cs. Varga István irodalomtörténész neve jól ismert a *Miskolci Keresztény Szemle* olvasói számára, hiszen a közelmúltban Toldy Ferenc-díjjal kitüntetett professzor több írásával is gazdagította már e folyóirat szellemi kincsestárát.¹ A konzervatív, keresztény értékrendhez rendületlenül ragaszkodó szerző – aki az elmúlt évtizedek során Jeszenyin költészetének, Németh László szellemi örökségének és a szent művészet (*ars sacra*) mély összefüggéseinek kutatása terén kimagasló eredményeket ért el² – 2012-ben újabb, rendkívül színes, gondolatgazdag kötetet jelentetett meg *Látókör* címmel, a Hungarovox Kiadó gondozásában. A hat ciklusból álló, vegyes műfajú kötet irodalmi esszék, cikkek, tanulmányok, műelemzések tarka csokrát nyújtja az olvasók számára.

Az első tartalmi egység („*Doleo, ergo sum*” – „*Fájok, tebát vagyok*”) neves költők, írók szenvedéstörténetét, Ady Endre: *Kocsi-út az éjszakában*, illetve Nagy László: *Ki viszi át a Szerelmet* című versét, Varga Éva Lillafüreden felállított József Attila-sobrát és Radnóti passióját elemzi. A második ciklus („*Szerettem az igazságot...*”) Németh László életművével, Jókai Anna: *Napok* című regényével, Nagy Gáspár költészetével és Sarkadi Sándor két könyvével foglalkozik. A következő tartalmi egység („*Jézus tanítványa voltam...*”) Benedek Elek küldetésének, a csángó Lakatos Demeter és Iancu Laura költői világának, Gál Elemér: *Héthavas* című regényének és Hajdó István szentbeszédeinek mélyreható elemzését nyújtja. A negyedik ciklus („*A testvérműzsák igézetében*”) Molnár Edit, Fejér István és Molnár István Géza fo-

A kötet címlapja

¹ Lásd e folyóirat 4., 5., 7., 11., 14., 20., 25., 28. és 34. számát.

² Lásd Cs. Varga István: *Jeszenyin világa*. Európa Kiadó, Budapest, 1986; uő.: *Tanújelek. Tanulmányok Németh Lászlóról*. Magvető Kiadó, Budapest, 1987; uő. (szerk.): *Szent művészet. Tanulmányok az ars sacra köréből*. Xénia Kiadó, Budapest, 1994; uő.: *Szent művészet II. Tanulmányok költészetünk szakrális vonulatából*. Xénia Kiadó, Budapest, 2000.

tóművészek alkotásait, Nagy Ernő festményeit, valamint Bazsonyi Arany többoldalú (festői és költői) művészetét értelmezi és értékeli. Az ötödik egység („*Kiknél a szerelem képekbe szőtt...*”) az OGPU (a KGB egyik elődszervezete) által 1925-ben meggyilkolt Szergej Jeszenyin költészetéről és annak magyar fogadtatásáról szól. A kötet záró ciklusa („*Tanáraim, mestereim, példaképeim*”) méltó emléket állít Nádasi Tibor Alfonz bencés tanárnak, bemutatja Korzenszky Miklós Richárd bencés perjel eszmevilágát és szűkebb pátriáját, Kapuvárt (mely egyben a kötet szerzőjének is szülővárosa), elismeréssel méltatja Rónay László munkásságát és végül két interjú közöl: az egyiket a szerző készítette a csángó ügy apostolával, Jáki Sándor Teodóz bencés atyával, a másikat pedig Laczkó András a szerzővel (itt olvashatunk a szerző iskoláiról, pályájának alakulásáról, családjáról, tanári hitvallásáról, keresztény hitéről és értékrendjéről).

Az egész kötetet áthatja a szakrális értékek iránti mély tisztelet. Cs. Varga professzor gondolatait követve – bárhonnan is induljunk – mindig Istenhez, az értékek végső forrásához jutunk el. A szerző újból és újból rámutat arra, hogy a szép, a jó és az igaz közös forrása a szent (22., 297. o.). Elgondolkodtató, amit a szerző a művészet lényegéről mond: a művészet „*nemcsak gyönyörködtet, hanem önismeretben és valóságismeretben is gazdagít bennünket, valamit sejtetni enged a teremtés titkából*” (206. o.); „*a titkok titkával tart kapcsolatot a költészet létrendje, a költői metaforák a kimondhatatlant engedik sejtetni*” (51. o.); „*egy alkotás attól lesz remekmű, ha szépsége mélyről sugárzik, ha a teremtés titkával tart rokonságot*” (225. o.). Mindez Simone Weil gondolatait juttatja eszünkbe: „*a művészet törekvés arra, hogy az ember által megformált anyag véges mennyiségébe belevigye a teljes univerzum végtelen szépségének mását. (...) Azok a művészi alkotások, amelyek nem igaz és tiszta tükrei a világ szépségének, vagy nem nyílnak közvetlenül rá, a szónak valódi értelmében nem szépek... Az igazi művészek mindegyikének valóságos, egyenes, közvetlen kapcsolata volt a világ szépségével, olyan kapcsolata, mely a szentséggel azonos. Minden elsörendű művészi alkotást Isten inspirált, még ha tárgya ezerszer profán is...*”³

Kiemelést érdemel a szerző társadalomkritikája, mely az Ady-vers elemzésekor a legerőteljesebb. Helyesen mutat rá arra, hogy „*az egységes vallási világkép a felvilágosodás óta megrendült. Darabokra hullt a »Minden Egész«, az emberi lélekből hitből fakadó bizonyosság. A metafizikai távlatok nélkül maradt ember abszolutizált valláspótlékai többé már nem tölthetik ki az űrt*” (30. o.). Az érték- és irányvesztett világunkban eltűnt a harmónia. Minden szétesett: „*összetört a hit, hogy az egyéni életnek, az emberi történelemnek célja és értelme van. A hitehagyás következtében megszűnt a hiten alapuló szolidaritás, az együttérzés*” (27. o.).

Ez az erkölcsi válság érthetően mély fájdalommal tölti el mindazokat, akik felelősen gondolkodnak hazájuk sorsáról. Sok neves költőnk, írónk érezte át ezt a fájdalmat: nem csoda, hogy művészeink közül mindig is sokan szenvedtek valamilyen súlyos

³ Simone Weil: Ahol elrejlük az Isten (Reisinger János ford.). In: *Ami személyes, és ami szent*. Vigilia Kiadó, Budapest, 1983, 138–139.

betegségben. Németh László kiemelte Lang egyik nagyon fontos felismerését: „*a környezet, az élet nyomása az, ami a betegséget létrehozza*” (16. o.). Az értékek pusztulása miatti aggodalmat Nagy László: *Ki viszi át a Szerelmet* című verse fejezi ki a legmegindítóbb, drámai erővel.

Mit kell tennünk e szellemi-erkölcsi válság megállítása érdekében? Először is vissza kell találnunk Istenhez. Az embert az emeli ki a teremtmények világából, hogy „*képes kapcsolatra lépni a teremtőjével, képes befogadni a Mindenek Urát*” (96. o.). A lelkiismeretünk szavára kell hallgatnunk: Viktor E. Frankl szerint ugyanis „*a lelkiismeret olyan maradvány a pszichében, mint a testen a köldök: Valakivel való kapcsolat maradványa*” (85. o.).

Vissza kell találnunk Jézus Krisztushoz, mert csak ő lehet az erkölcsi mérce számunkra. Ha erről elfeledkezünk, nincs többé abszolút viszonyítási alapunk, ez pedig teljes káoszhoz vezet. Ahogy Mécs László mesterien megfogalmazta: „*Ki a betyár? Ki a szent? / Magyarhonban ki a szent? / Ha a mérték tönkrement, / Senki, semmi meg nem ment!*” (324. o.). Fel kell ismernünk, hogy az Isten helyett nem lehet az ember a mérce, mert „*ez tisztességtelen*”, ahogyan ezt Jókai Anna főhőse, Oláh Viktor is felismeri (122. o.).

Meg kell ismernünk múltunkat és értékeinket: „*múltunkat, értékeinket ismernünk és értenünk kell, hogy jelenünk feladatait megérthessük és önmagunkért, utódainkért munkálkodhassunk*” (32. o.). Ahogy Sütő András is tanította: „*És bár élnünk előre a jövőnek kell, az életet csak visszafelé a múltba nézve tudjuk megérteni. Minden múltidézés kegyelmi kérvény a jelenhez*” (170. o.). Korzenszky Richárd szintén kiemeli a gyökereink jelentőségét: „*a szél kihívásaira a fa gyökereivel válaszol*” (300. o.).

Cs. Varga számos helyen hangsúlyozza az igaz hazaszeretetet szükségességét. Amint Németh László írja, „*ép lelki élet nincs szülőföld nélkül*” (160. o.). A szülőföld szeretete elválaszthatatlan anyanyelvünk szeretetétől és a magyarság iránti szeretetétől, ami a határainkon túl élő magyarok irányában is meg kell, hogy mutakozzon.⁴

A szerző rámutat a család fontosságára: arra, hogy mekkora érték a gyermek. Ez az értékrend tükröződik József Attila *Ódájában* is: „*orcádon nyíljon ki a szerelem / s méhednek áldott gyümölcse legyen*” (47. o.). A legnagyobb tisztelet illeti az anyákat, hiszen az édesanya – ahogy Cs. Varga gyönyörűen megfogalmazza – „*a Teremtő társa, segítője, az élet titkának hordozója*” (305. o.). A gyermekeket pedig elsősorban a szeretetre kell nevelni, hiszen „*szeretet nélkül semminek sincs értelme*” (326. o.). Példakép lehet számunkra Benedek Elek, akinek a hivatását így fogalmazza meg sírfelirata: „*Jézus tanítványa voltam: / Gyermekekhez lehajoltam, / A szívemhez felemeltem, / Szeretetre úgy neveltem*” (149. o.).

A győri gimnáziumi évek alatt magába szívott bencés lelkületet (az „*ora et labora*” szellemét) hűségesen képviselő szerző az imádság fontosságának hangsúlyozása mellett számos helyen int a komoly, kitartó munkára. Mint írja, „*csak a szívbeli*

⁴ Az erdélyi magyarság és a moldvai csángók világa, kultúrája iránt érdeklődők számára alpműként ajánlható Cs. Varga István: *Rokonföldön. Szellemi utazás Erdélyben és Csángóföldön*. Xénia Kiadó, Budapest, 2004.

imádság és a hittel végzett munka hozhat igazi boldogulást” (216. o.). Széchenyi szellemét idézi: „*nekünk élnünk kell (nem meghalni) szülőföldünkért; dicséretet nem várva, fáradságot nem ismerve, csendesen dolgozni éveken, egy egész életen át*” (131. o.). A munkánkat pedig igényesen kell végeznünk: e téren a mércénk Németh László etikumra épített minőségszámja kell hogy legyen, ami „*a létrend gyémánttengelye*” (108., 116. o.).

Mind az igényes munkavégzés, mind a gyermeknevelés áldozatot követel. S ez az, amitől korunk liberális társadalma a leginkább irtózik. Pedig „*a szenvedésből születik az igazi érték*” (69. o.), s – ahogy Frankl írja – az önmegvalósítás legmagasabb rendű formája „*az értelemmel telített szenvedés*” (77. o.). Tudomásul kell vennünk, hogy „*ami szép, az nehéz*”, amint ezt – többek között – Babits is megállapítja (224. o.). Cs. Varga hangsúlyozza, hogy „*a szeretet törvénye a kereszt törvénye*” (89. o.), s a *Napok* című regényt elemezve rámutat arra, hogy „*Jókai Anna tudja: az élet és a kultúra alapja egy paradoxon: az áldozat, a szenvedés, a türelem, a látszólagos »veszteség«, vagyis az áldozatvállalás viszi előbbre. Röviden: a kultúra áldozat. Ezért nem értenek semmit a világból, sem a kultúrából a ma divatos önzés prófétái*” (119–120. o.).

Még sok fontos gondolatot ki lehetne emelni Cs. Varga professzor új kötetéből, de úgy gondolom, ennyi is elegendő ahhoz, hogy megállapítsuk: a szerző azok közé az őrzők közé tartozik, akik – Ady intését megfogadva – vigyáznak a strázsán, akik – Imréhez és Áronhoz, Tompa László: *Lófűrösztés* című versének két szereplőjéhez hasonlóan – rendületlenül állják a sarat a sodrással szemben, akik megalkuvás nélkül védik a szakrális értékeket és akik a sötétben – Sík Sándorhoz hasonlóan – szentjánosbogaraként világítanak, mutatva számunkra a helyes irányt.

SZALKAI ZOLTÁN JÓZSEF

A hit átadásának lehetőségei a plébánián, az iskolában és a családban

HITOKTATÁS, MINT A HIT ÁTADÁSÁNAK LEHETŐSÉGE

A hitoktatást, illetve a hitátadást, mint egyik legfontosabb lelkipásztori feladatot különösen aktualizálja a Hit éve és ünnepünk, Urunk mennybemenetele, hisz Jézus utolsó szavai az apostolok felé szorosán összeköthető a mennybe menetel ünnepével. *„Menjete el az egész világra, és hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek. Aki hisz és megkeresztelkedik, üdvözülni fog, aki nem hisz, az elkárhozik” (Mk 16,15).*

A felületes szemlélőt meglepészheti, hogy „csak” az apostoloknak, az apostolotódoknak és a papoknak a feladata a hitoktatás, a hitátadás. Az tény, hogy nekik kiemelkedő feladatuk van, de nem felejtendő el a család, a szülők, a nagyszülők és hitoktatók tevékenysége sem.

A lelkipásztoroknak a hitoktatással kapcsolatos feladatait az egyházi törvénykönyv is szabályozza gondolnunk kell a 773¹ és a 774² kánonra. A kánonok hallatán joggal tehetnénk fel a kérdést, hogy a negyven év alatt hitoktatásban nem részesültek, akik mára nagyszülőkké váltak, hogyan tudták átadni gyermekeiknek, hogyan tudják átadni unokáiknak a hitet, a hit alapvető kérdéseire mennyire tudnak megfelelni, illetve a hétköznapi életben mennyire tudnak a hit átadásában útjelzővé válni. Szerencsére minden plébánián több olyan családot találunk, akik igyekeznek, ezen kötelességüknek megfelelni.

Mielőtt tovább lépnénk a téma kibontásában, meg kell említenünk a mai kor sajátosságait. Hisz nem egyszerűen csak azzal állunk szemben, hogy az elmúlt negyven év alatt nem volt kielégítő lehetősége az egyháznak a kellő hitoktatásra, ezt még megfejeleli a rendszerváltással Magyarországra betörő, a társadalmat, a közgondolkodást formáló, átformáló szellemi irányzatok, eszmék. Ehhez párosul a kieleződő elvilágiasodás, és talán első helyen kell megemlítenünk a média óriási átformáló hatását.

¹ 773. kán. – Különösen a lelkipásztoroknak sajátos és súlyos feladata a keresztény nép hitoktatásáról való gondoskodás, hogy a hívők hite a tanítás oktatása és a keresztény élet gyakorlata által elevenné, világossá és tevékenyebbé váljék. (Egyházi Törvénykönyv III könyv I. cím. A hitoktatás.)

² 774. kán. – 1. §. A hitoktatás gondja a törvényes egyházi hatóság irányítása alatt az egyház minden tagjára tartozik, kire-kire a maga területén. 2. §. Leginkább a szülők kötelessége, hogy szóval és példával neveljék gyermekeiket a hitre és a keresztény élet gyakorlatára. Hasonló a kötelességük azoknak, akik a szülőket helyettesítik, valamint a keresztszülőknek.

Megállapíthatjuk, hogy a jelenlegi helyzet ideálisnak nem mondható, azonban fontos látni, hogy nem egyedi, az egyháztörténelem során több hasonló helyzet volt. A teljesség igénye nélkül felidézhetjük az 1611-es *nagyszombati tartományi zsinat rendelkezését*:

„Ünnepnapok délelőttjén a gyermekeket megadott órára rendeljék a templomba, és tanítsák őket a keresztény hitre. Legyen névsor a tanítványokról, hívjanak segítségül tekintélyesebb férfiakat, akik rá tudják venni a szülőket, hogy gyermekeiket elküldjék, maga a plébános figyelmeztesse a szülőket felelősségükre. A lányokat öregasszonyok kísérjék a hitoktatásra. Aki nem engedi gyermekét hittanra, egyházi büntetéssel kell kényszeríteni. Az idősebbeket, ha kiderül tudatlanságuk, rá kell venni, hogy pótolják, amit mulasztottak. Legalább a Miatyánkot, Üdvözlégyet, az apostoli hitvallást és a tízparancsolatot mindenkinek tudnia kell. A főesperes ellenőrizze és lelkesítse erre a munkára a plébánosokat, mert ez fontosabb, mint hiszik. A plébános (amíg rendszerré nem válik e hitoktatás) havonta számoljon be a püspöknek a hitoktatás eredményéről.”³

Mint a kis szemelvényből is látjuk, minden kornak megvolt, meglesz a kihívása, minden kornak megvan, meglesznek a nehézségei, de egy dolgot soha nem téveszthetünk szem elől: a feltámadt Jézus Krisztus küldöttei vagyunk, az aratás Ura választott ki minket, hogy munkásai legyünk. De a történelem Ura nem „csak kiválasztott” minket, hanem nagyon jól tudja, milyen korban milyen kihívásokkal kell szembe néznünk az Ő ügyéért, és bízhatunk segítségében, útmutatásában.

Tanulmányaim során megismertem *Kiszeli Sándor Pasztorális tervezés és programozás* című kéziratát, amiben több olyan meglátás található, amely átültethető, konvertálható a hitátadás területére. Ráadásul egy plébánia pasztorális tervének szerves része a hitoktatás, hitátadás.

A pasztorális tervezés gyakorlatát a mai kor társadalmának fejlődése hozta magával, melynek kezdetét az iparosodás megindulásának kezdetére tehetjük, hisz a történelemben az iparosodás egy addig nem észlelhető fejlődési folyamatot indított el, ami napjainkig érezteti hatását, de nem csak érezteti, hanem a töretlenül folyó fejlődés komoly befolyással bír napjainkra is.

Az iparosodás kezdete előtt az egyházon belüli feladatok végzésében a múlt tapasztalataira lehetett támaszkodni, sokszor elég volt a régi gyakorlat rutinszerű elvégzése, esetleg néha szükség volt bizonyos módosításokra.⁴ Kijelenthetjük, hogy egy statikusnak mondható társadalmi és egyházi rendszerben ez kielégítő volt. Az évszázadokat felölelő statikus társadalmi rendszer szerkezete az iparosodás elindulásával folyamatos változást élt meg. Az iparosodás előtt az emberek beleszületettek egy társadalmi osztályba, egy adott földrajzi helyre születtek, ahol leélték életüket. Ezzel szemben az iparosodással elindult fejlődés magával hozta a társadalmi mobilitást, amely vertikálisan és horizontálisan mutatkozott meg. Vertikális mobilitásnak tekintjük a társadalmi hierarchiában történő mozgást, míg a horizontális mobilitáson a földrajzi értelemben vett népvándorlást értjük. Mindkét mobilitási forma

³ <http://lexikon.katolikus.hu/H/hitoktat%C3%A1s.html>

⁴ Vö. KESZELI *Pasztorális tervezés és programozás* kézirat Szeged 2001. 3.

azóta is fennáll. Az ipari fejlődés hozta magával a jelenlegi társadalmi kapcsolatok kuszaságát, hisz a robbanásszerű fejlődés után sokkal összetettebb a társadalmi helyzet. A társadalmi élet tágabb keretek között mozog, mert sokféle hovatartozásban él az ember (család, munkahely, szabadidő, egyházi közösség stb.). Mindez állandóan módosul, és nem ritka, hogy egy falu vagy városrész arculata, a népesség karaktere öt-tíz-tizenöt év alatt jelentősen megváltozik.⁵

A pasztorális terv egy konkrét út körvonalazása, felvázolása, amelyet egy nemzeti egyház, egyházmegye, pasztorális körzet vagy plébánia be akar futni egy öt-tíz éves időtartamban, hogy „itt és most” az üdvösség eszköze és jele legyen.⁶

A pasztorális terv megfogalmazása a pasztorális programozás feladata, elkészülte után hasonló egy *megrajzolt térképhez, amin egyértelműen látszik a cél, a cél eléréséhez szükséges feltételek.*

A pasztorális tervezés első lépése a meglévő helyzet felmérése, annak tisztázását jelöli meg három fő területen: a szocio-kulturális, a vallásszociológia, és a lelkipásztori tevékenységre vonatkozó adatokat.

Mint említettem már a pasztorális terv szerves része a hitoktatás, hitátadás, a későbbiekben a tanulmány által említett adatok vizsgálatát már csak a hitátadás kérdéskörben nézzük, illetve azt javaslom, hogy nevezzük hitátadás-, hitoktatási tervnek a későbbiekben. Tervezésünk során a hitátadás nagyobb hatékonysága érdekében és más szempontok érdekében érdemes szétválasztani a leendő csoportjainkat.

Plébániai hitoktatás

1. Szentségi felkészítő hittan
  - a) Gyermek részére (katolikus iskolások aránya, esetleg külön csoport)
  - b) Felnőttek részére
2. Kisiskolás hittan (elsőáldozásban részesültek, bérállkozásra készülők)
3. Ifjúsági hittan
4. Ifjúházas hittan
5. Felnőtt hittan
6. Szépkorúak katekézise
7. Roma hittan
8. Kismama hittan – Baba-mama klub

Iskolai hitoktatás

1. Katolikus iskola
2. Más felekezeti iskola (református, evangélikus)
3. Állami, esetleg alapítványi iskola

---

⁵ Vö. KESZELI 3.

⁶ KESZELI 5.

Családok hitoktatása

1. Jegyesoktatás
2. Ifjúházas családos hittan
3. Családos hittan
4. Idősek, „szépkorúak” katekézise
5. Keresztségre felkészítő „elbeszélgetés”
6. Temetési ügyintézés, temetés.

A felsorolt hittancsoportokban érdemes külön megvizsgálni a már említett szempontokat, és a kapott információk értékelése után meghatározni a hitoktatási tervünk célját, és a cél eléréséhez szükséges feltételeket.

Abban az esetben, ha 2013 októberében nyitotta volna meg a Szentatya a Hit évét, a fő célkitőzés mellé hitoktatási terv céljaként választhatnánk a személyes hit elmélyítését a plébánia életében.

A konkrét megvalósításban gondolkodhatunk minden hónapra meghatározott témában, amit lehet tanévre, egyházi évre, illetve naptári évre kibontani.

TANÉVRE KIBONTVA, EGY LEHETSÉGES ELKÉPZELÉS

Október: a Hit évének megnyitása: Az október hónap fő témája Hiszek egy Istenben imádság hitigazságainak magyarázata. A szentmisék végén, áldás előtt imádkozzuk el hangosan a „Krisztus lelke szentelj meg...” imádságot.⁷

November: „Az Isten nem a holtaké, hanem az élőké, hiszen mindenki neki él.” (Lk 20,38). Halottak napja és Mindenszentek ünnepéhez kapcsolva: mi lesz az emberrel halála után? Vagy/és: a hit és a szeretet kapcsolata Árpád-házi Szent Erzsébet életében.

December: Adventi várakozás: *Íme, a Szűz fogan, fiút szül, és Immánuelnek nevezi el* (Iz 7,14). Isten ígéretinek megvalósulása.

Pásztorjáték – pásztorok hite. Betlehemi láng.

Január: A hit példaképei, a XX. század hitvalói. Plébánián közösségi házban kiállítás. Pl. hitvalló képének elhelyezése a templomban ünnepélyesen. Boldog Apor Vilmos.

Február: amikor az Emberfia eljön, talál-e hitet a földön? (Lk 18,8). Mivel erősíthetjük a hitünket – mik gyengíthetik hitünket?

Március: Nagyböjt. A szenvedés és a hit viszonya.

Április: előadás: hiszem a feltámadást. A feltámadt Jézus köztünk maradt, köztünk van (Oltáriszentségben, szentségekben).

Május: Boldog vagy, mert hittél (Lk 1,45). Mária hite és a legősibb Mária-imádság: Oltalmad alá futunk.

⁷ Erdő Péter bíboros a hit évére elrendelte, hogy a szentmisék végén, áldás előtt imádkozzuk el hangosan a „Krisztus lelke szentelj meg...” imádságot
<http://jezusszive.jezsuita.hu/index.php/78-hirek/181-hit-evenek-kozos-imaja> 2013.05.01.

Június: Az úrnapi készüllet. Előadás: Az Oltáriszentségbe vetett hitről. Szent Péter és Pál hitének bemutatása.

Július: Családi nap. Egésznapos program a plébánia minden tagjának. Személyes vallomások megtérésről és a hit erejéről.

Augusztus: Előadás a *Krisztus lelke szentelj meg... imádságról*, jezsuita atya előadásában.

Szeptember: A hit napja. Hálaadás a hitért.

A tanulmány egy lezárt időszak kiértékelését javasolja. A kiértékelés célja, hogy tanulva a múltból, a jövőben még eredményesebben, Isten terveihez még nagyobb hűséggel tudjuk közösen építeni Isten országát.

A pasztorális program végrehajtása során elkerülhetetlenül szembetalálkozunk a terv korlátaival: nem minden úgy sikerült, ahogyan azt szeretttük volna, előre nem sejtett események befolyásolták a programokat, új lehetőségek bukkantak fel menet közben, stb.

Összefoglalás:

I. Az idők jeleinek olvasása.

II. Egyházközség feltérképezése:

Szociokulturális, vallásszociológiai és lelkipásztori tevékenységre vonatkozó

I. terv: megrajzolt térkép, egyértelmű cél, a cél eléréséhez szükséges feltételek.

II. Kiértékelés, konklúzió.

Záró gondolatok:

A tanulmány által javasolt programozást, tervezést többféle módon meg lehet ítélni, de érdemes szemünk előtt tartani két mondatot Szent Lukács evangéliumából:

Aki tornyot akar építeni, nem ül-e le előbb, hogy kiszámítsa a költségeket, vajon futja-e pénzből, hogy fel is építse?

Vagy melyik király nem ül le, mielőtt hadba vonulna egy másik király ellen, számot vetni, vajon a maga tízezernyi katonájával szembe tud-e szállni azzal, aki húszezerrel jön ellene? (Lk 14,28 és Lk 14,31).

(A Miskolci Esperesi Kerület /róm. kat./ gyűlésén tartott előadás szerkesztett változata)

Miskolc város felajánlása Magyarok Nagyasszonyának

Október 12-én a miskolci minorita-templomban mutatott be szentmisét dr. Ternyák Csaba egri érsek. A város római katolikus papságának meghívására, javaslatára a Hit éve alkalmából felajánlotta Miskolc városát, vezetőit és minden lakosát a város védőszentje, Szent István király példája nyomán a Boldogságos Szűzanyának, a Magyarok Nagyasszonyának.

– Talán napra pontosan egy éve annak, hogy néhányan a Hit éve Miskolc városi programjára elkezdtünk tervet készíteni – mondta szentmisét bevezető köszöntőjében Szarvas Péter kerületi esperes, a Szent Anna-templom plébánosa. – Sok szép rendezvényen igyekeztünk megszólítani hónapról hónapra a város híveit, lakóit. Egész évi ünnepünk legjelentősebb eseményéhez érkeztünk ma. Szent István király, emberi erejét gyengének érezve halála előtt, égi pártfogót keresett nemzetünk számára. Hitének megnyilvánulása volt az az esemény, amikor a Szűzanyának felajánlotta népünket, nemzetünket. Mi ma hitünket nyitjuk meg az égiek előtt, és kérjük Magyarok Nagyasszonyának pártfogó segítségét. Köszönöm érsek atyának, hogy erre az ünnepi alkalomra elfogadta meghívásunkat, megtisztelt bennünket jelenlétével. Külön köszönöm, hogy elfogadta a felajánlás megtételét is, hogy városunk vezetőiért, képviselőiért, az itt élő hívekért, lelkipásztorokért közösen tudjunk felajánlást tenni. Kérem érsek atyát, hogy az ünnepi szentmisét erre a szándékra ajánlja fel, és közvetítse felajánlásunkat égi édesanyánk felé.

– Nagy örömmel fogadtam az előbb említett kezdeményezést – mondta válaszában

dr. Ternyák Csaba érsek –, azért hogy együtt ünnepeljünk a Hit éve alkalmából a miskolci hívekkel, hogy a várost, az itt élő vezetőket, pedagógusokat, iskolákat, családokat, híveket, plébániákat felajánljuk a Boldogságos Szűzanyának, ahogy azt első szent királyunk tette, hogy felajánlásunkat ő vigye tovább az Úristennek. Ezen a szentmisén imádkozunk városunkért, min-

den lakójáért, hogy meg tudjuk újítani lelkesedésünkkel, meggyőződésünkkel, mély hitünkkel ennek a városnak az arculatát. Tudjuk, nem az számít, hányan vagyunk. Az Isten szemében az Őszövetségben sem az számított, amikor tíz igazért megmen-tett volna egy várost, hanem hogy legyenek olyanok, akik valóban az Istent tekintik életük középpontjának. A mai napon erről szeretnénk tanúságot tenni, hogy mi, akik itt vagyunk, és a mi családunk mindent megtesz az Istenért, mindenre képes az Iste-nért. Egészen biztos, hogy ezt a mi felajánlásunkat és áldozatunkat elfogadja, nem-csak miérettünk, hanem az egész városért is. Mindenkiért imádkozunk tehát ebben a szentmisében.

„A Szűzanyának fontos szerepe van hitünkben – mondta szentbeszédében az érsek. – Olyannyira, hogy még az Apostoli Hitvallásban is szerepel. Már az első apostoli atyák is kihangsúlyozták a Boldogságos Szűzanya szerepét. Úgy imádkozzuk a Hiszekegyben: született Szűz Máriától. Ez a mondat Jézus Krisztusról szól, hiszen az Ő születésére utal. Ugyanakkor azonban megemlíti Szűz Máriát, hogy Jézus tőle született. A Hit évében fontos a hit egyes tételeit jobban elmélyíteni. Alkalmunk volt már az év során más igaz-ságokról is elmélkedni, most hozzuk közelebb, mit is jelent a Boldogságos Szűzanya a hitünk szempontjából.

Született Szűz Máriától. Milyen jelentősége van ennek Jézus Krisztus életében és kül-detése szempontjából. Az, hogy ugyanúgy ember volt, teljesen, mint bárki közülünk. Ő is asszonytól született, ahogyan azt a mai olvasmányban is hallottuk. Isten elküldte fiát, aki asszonytól született, és ez az asszony, kimondja: Szűz Mária. Ennek az a jelentősége, hogy az Isten nem valamiféle emberfeletti lényt küldött közénk, aki nem kötődik az emberi nemhez. Amikor az Isten megtestesült, úgy akart ember lenni, mint közülünk bárki más. Végigjárta a magzati létet, vállalta a születés kockázatát, felvállalta, hogy egy asszony tejéből táplálkozzon, hogy egy asszony tanítsa meg a szeretetre. Mindannyian a szüleinktől tanuljuk a szeretetet. Az első olvasmányban, amelyik Máriára vonatkozik, azt hallottuk, hogy Ő a szép szeretet anyja. A mi Urunk, Jézus Krisztus tehát emberi mivoltában Máriától tanulta meg a szép szeretetet. Tőle tanulta meg az engedelmességet is. Mária képes volt egész életében engedelmeskedni az Istennek.

Erről szól az evangélium. Az angyal szavára hitt az Isten üzenetében és engedelmes-kedett az Istennek. Jézus Krisztus is engedelmes volt mindhalálig, mégpedig a kereszt-halálig. Az Ő életének a misztériumát teljesen áthatja édesanyjának a hatása. Az Ő hűsége, szeretete, az Ő hite. Azt is olvastuk az első olvasmányban, hogy Anyja vagyok a szép szeretetnek, az istenfélelemnek, a hitnek és a szent reménynek. Mária tehát a hitnek is az anyja. A Hit évében joggal tekinthetünk rá úgy, mint hitünk édesanyjára. A II. Vatikáni zsinat joggal állapítja meg a Boldogságos Szűz Máriáról, akiről a dog-matikai konstitúcióban beszél, hogy élete teljesen Jézus Krisztus szolgálatának szentel-tett. Életének minden mozzanata éppen abban nyert kiteljesedést, hogy teljesen a fiá-nak szentelt lét volt. Amikor tehát mi a Boldogságos Szűz Máriát tiszteljük, nem va-lami különleges dolgot teszünk. Nem akarunk egy embert a Szentháromságba bevinni. Nem tiszteljük jobban, mint ahogy az Istent imádjuk, de megadjuk a Neki kijáró

szeretetet, megadjuk a Neki kijáró tiszteletet, hiszen tudjuk, hogy az Ő igenje nélkül mi nem lennénk megváltott emberek.

Csodálatos dolog az hitünkben, hogy egyesek szerepet vállalhatnak másokért. Az engesztelésnek egészen különleges szerepe van hitünkben. Mások bűneiért, mulasztásaiért mi is engesztelhetünk. Isten előtt az egész emberi nemnek az egysége is kifejezésre jut abban, amire a szentmise elején is utaltam, hogy néhány embernek az igaz volta képes megmenteni egy egész várost. És egyetlen igazán igaznak, Jézus Krisztusnak az igaz volta pedig mindannyiunk üdvösségét szolgálta. Ebben az üdvösségben volt kiemelt szerepe a Boldogságos Szűz Máriának.

Szent István királyunk csodálatos módon felismerte ezt, és mutatja, hogy nagyon jó teológiai képzést is kaphatott, és nagyon jó tanácsadói voltak. Felismerte, hogy a Boldogságos Szűz Anya, Jézus Krisztus édesanyja az egyház életében központi szerepet játszik. Ő az egyház édesanyja. A mi közösségünk nemcsak úgy fordul hozzá, mint a legkiválóbb emberhez. Amikor Őt tiszteljük, sokkal többről van szó, hiszen az Ő szerepe nélkülözhetetlen az üdvösségtörténetben.

Tegnap munkatársaimmal meglátogattuk a zirci apátsági templomot. Csodálatosan felújították, lélekemelő belépni abba a ragyogó templomba. Az egyik ciszterci atya elmagyarázta nekünk az oltárképet, amelyen a Boldogságos Szűz Anya látható, mint minden más ciszterci templomban, a megkoronázott Szűz Anya képét. A csodálatos oltárépitmény fölött a freskó azt ábrázolja, hogy a Szentháromság hogyan várja a Boldogságos Szűz mennybemenetelét. A Mennyei Atya és Jézus tartják a koronát, és fölöttük galamb képében ábrázolják a Szentlelket. Az egész Szentháromság vár arra, hogy a Boldogságos Szűz Anya, mint az emberi nem legkiválóbb tagja, a második Éva, aki helyrehozta azt, amit az első Éva a bűnbeeséskor elrontott, mert ő nemet mondott az Isten tervére, a második Éva, Mária igent mondott. Mindezt az első Éva az egész emberiség nevében tette, az áteredő bűn az ő nemleges válasza miatt mindannyiunkat terheli. Mária igenje viszont, a második Éva igenje mindannyiunk nevében szólt. A keresztség révén mindannyian megszabadultunk az áteredő bűn kötelékeitől. Ennyire fontos volt az az igen, a döntő percben mondott igen átalakította Mária életét, és az egész emberiség életének új folyást, új irányt adott.

Visszatérve a zirci templom főoltárára, láthattuk, hogy ott vannak az angyalok, a főangyalok, akik Máriával együtt örvendenek, aki a mennybe érkezett. Ő, ahogy a litániában is imádkozzuk, az angyaloknak a királynéja. Fontosabb, mint azok a testetlen teremtmények, akik az Isten akarátát közvetítették felénk az üdvtörténet során, ahogy hallottuk a mai evangéliumban. Gábor angyal, Szent Mihály és Ráfael. Olyan méltóságot kapott Mária a mennyben, amely megjelenik a katolikus egyház liturgiájában is, az ünnepeinkben, amikor Szűz Máriát tiszteljük, az Ő közbenjárását kérjük.

Szent István király felajánlása nyomán a mi őseink évszázadokon keresztül ezt tették. Mindahányszor csatába indultak, mert meg kellett védeni a hazát, akkor ajkukon Máriának és Jézusnak a neve volt, az Ő segítségükért folyamodtak. Pázmány Péter címerében a Boldogasszony szerepel. Régi zászlóinkon is ott volt a Boldogasszony. A nagyszombati, Pázmány által alapított katolikus egyetem professzorai, amikor esküit tettek, a Nagyboldogasszonyra tették esküjüket, a Magyarok Nagyasszonyára. Vagy Lipót császár, amikor 1693-ban

felajánlotta a magyarságot, akkor azon az érmen, amelyet ebből az alkalomból kiadtak, szerepelt a Boldogságos Szűz Anya, mint a magyarok pátrónája, pártfogója. Azóta is ilyen nagy pártfogónk van nekünk, magyaroknak. Azért lehet pártfogónk, mint népnek, mert pártfogója külön-külön mindenkinek, akik megváltott emberek, akik életüket Jézus Krisztushoz kötötték. Jézus azt mondta a kereszten Szent János apostolnak: *íme, a te anyád, Máriának pedig: íme, a te fiad.* Szent János apostol mindannyiunkat képvisel. Mindannyiunknak külön-külön édesanyja a Boldogságos Szűz Anya, mi pedig mindannyian az ő gyermekei vagyunk, fogadott fiai. Ahogy fogadott fiai vagyunk a Mennyei Atyának is. Jézus Krisztus érdeméből, aki egészen sajátos módon Isten fia volt. Rajta keresztül, az ő emberségén keresztül a keresztségben megújulva mi is, mindannyian Isten gyermekeivé lettünk.

Amikor tehát a mai napon megújítjuk majd felajánlásunkat a Boldogságos Szűz Anyának, mindenki, az egész város nevében, akkor joggal tehetjük ezt. Képviselhetjük azokat is, akik nincsenek itt, imádkozhatunk értük is. Kérhetjük a Boldogságos Szűz Anya közbenjárását erre az egész városra, iskoláira, intézményeire, a polgármesterre, munkatársaira, családokra, plébániákra, hogy járjon közre értünk, engedje meg, hogy a Hit éve megújítsa a mi életünket, hogy mi igazán elkötelezzük magunkat Neki. Csak akkor van értelme mindannak, amiről eddig beszéltem, ha ez nem marad meg a költői tartalmak, az elvonatkoztatott igazság szintjén, hanem ha bekopogtat mindannyiunk életébe is. És ha mi is meghozzuk nap, mint nap azokat a válaszokat, amelyeket elvár tőlünk. Ha Szűz Mária példájára mi is képesek leszünk arra, hogy igent mondjunk életünkben Isten terveire, akkor is, amikor nehéz napok vannak, és akkor is, amikor az élet napos oldalán vagyunk. Hogy legyünk képesek békességet találni Isten akaratában. Hiszen akkor vagyunk igazán boldogok, ha a szívünk mélyén béke él. Ha Isten szeretét megtapasztaljuk és felismerjük a jó és rossz napokban egyaránt. Hogy a próbatétel nem lázadásra hív bennünket Isten ellen, hanem elmélyíti a szeretetünket. Ha jól megy a sorunk, nem gondoljuk azt, hogy nekünk mindent szabad. Ez az, amit megtanulhatunk Máriától. Amit megtanulhatunk Szent István királytól, aki Neki ajánlotta fel népét. Nemcsak azt a generációt, amely akkor élt, hanem az elkövetkező nemzedékeket is. Bennünket is felajánlott Szent István király. Amikor mi felhívjuk ezt a felajánlást, akkor valójában saját magunkra is alkalmazzuk azt,

Palánki Ferenc segédpüspök (balról a második), mellette dr. Ternyák Csaba egri érsek diakónusok között a szentmisén

hogy mi az ő népe vagyunk. Mi Szent Istvánhoz tartozunk. Összetartozunk, és nemcsak a múltat szolgáljuk ezzel, hanem a jövőt is, mert szent meggyőződésünk az, hogy ahogy a múltban segített bennünket a Boldogságos Szűz Anya, úgy velünk lesz a jövő megpróbáltatásaiban is. Kérjük ezért most az istenszüelő Szűz Máriát XVI. Benedek pápa szavaival: „Mutasd meg nekünk Jézust, vezess minket Őhozzá. Taníts meg minket megismerni és szeretni Őt, hogy mi magunk is valóban szerető emberek és az élő víz forrásai lehessünk, egy szomjazó világban. Forduljunk a Szűz Anyához, kérjük tőle: Magyarok Nagyasszonya, könnyöröj érettünk! Amen.”

A szentmise végén az alábbi szavakkal ajánlotta fel az érsek Miskolc városát és minden lakóját Magyarok Nagyasszonyának:

„Mindenható örök Isten! Kérünk, őrizd meg kedves magyar hazánkat minden külső és belső veszedelemtől, és a Boldogságos, mindenkor szeplőtelen Szűz Máriának, Magyarország nagyasszonyának, Szent Péter és Pál apostolnak, Szent István első, apostoli királyunknak és minden szenteknek könyörgése által adj magyar népednek egységet és békeséget. Távolíts el tőlünk minden háborúságot és tévelygést, hogy anyaszentegyháznak hite szerint Neked mindvégig bátorságos szabadsággal szolgáljunk.

Áldd meg Miskolc városát, áldd meg városunk vezetőit, áldd meg városunk papjait, áldd meg az itt élő családokat, áldd meg a legkisebbeket. Neked ajánljuk mindannyiukat. Neked ajánljuk e városban élő minden embert. Kérünk, áldj meg bennünket, a mi Urunk, Jézus Krisztus által. Amen.”

(2013. október 12-én a Minorita-templomban bemutatott szentmisén ajánlotta fel Miskolc városát Magyarok Nagyasszonyának dr. Ternyák Csaba egri érsek)

A felajánlás

• ÉVFORDULÓK •

A népi írók műveit publikáló Püski Sándor Magyar Élet Könyvkiadójának baráti társasága és a Soli Deo Gloria Református Ifjúsági Szövetség 70 éve, 1943. augusztus 23–29. között rendezte meg Kiútkeresés '43 címmel találkozóját Balatonszárszón. A háború utáni időszakra vonatkozó programalkotó tanácskozás a fasizmus és a háború ellen, valamint a társadalmi haladásért vívott harc egyik kiemelkedő jelentőségű eseménye lett. A mintegy 600 résztvevője előtt vitázó írók, szociológusok, publicisták, közgazdászok és politikusok az új Magyarország berendezkedésének közgazdasági, szociálpolitikai és közoktatási kérdéseit taglalták, a kérdéseket történelmi összefüggéseikben, távlatos fejlődésükkel, kibontakozásukkal együtt elemezték.

E szárszói tanácskozás 70. évfordulója alkalmából megemlékezéssel egybekötött háromnapos emlékkonferenciát tartottak szeptember 19–21-én Lakiteleken és Budapesten. Az ott elhangzott előadásokból közöljük most második, befejező összeállításunkat.

SZABÓ GYULA

A harmadik út: gyökerekhez való visszatérés

A MAGYAR MŰHELY ALAPÍTVÁNY TEHETSÉGGONDOZÁSA

Nemrég közösségünkben az elkóborolt bárány, az elgurult drachma, a tékozló fiú történetét elemeztük. A száz bárányból egy eltévedt, a tíz drachmából egy elgurult... A pásztornak van módja, ideje, lehetősége arra, hogy utána menjen az elveszett báránynak. Jézus ezt a példabeszédet kétezer évvel ezelőtt mondta. Akkor még élt a hagyomány, a közösség, a család, a nemzet, a társadalom segített megtalálni, megőrizni, ami elveszett. Ez később is világosan mutatta az irányt, akkor is, ha azt néha maguk a vezetők sem tudták megélni megfelelő szinten.

Ma más a helyzet. A száz bárányból nem egy, hanem 90 elkóborolt, a tíz drachmából 8-9 elgurult. Sem idő,

Szabó Gyula

sem erő, sem ember nincs ahhoz, hogy utána menjünk. Nagyon valószínű, hogy Jézus ezt a példázatot ma nem így mondaná el.

Az előzmények

A felvilágosodás sok értéke mellett egy óriási hibát hozott nekünk. Mindent kizárólag az ész, a megfoghatóság, vagyis a materializmus nézőpontjából kezdett vizsgálni.

Ennek következtében a Szellem lassan megtagadott, kizárt lett a közélet, a politika, a nevelés, a lélektan, az iskolák, egyetemek szintjén.

Fogalomtisztázást érdemes tartani: a Szellem alatt nem az értelmet értjük. Az értelem az értelem, a gondolkodás; a Szellem pedig a nem látható, de megtagasztható világ, s az arról való tudás.

IQ = értelmi intelligencia, efölött helyezkedik az EQ, vagyis az érzelmi intelligencia, s efölött található az SQ, vagyis a Szellem intelligenciája.

Úgy tűnik, a három szint egyidejű fejlesztése teszi az embert emberré, s hozza harmóniába önmagával és a teremtett világ törvényeivel.

A kommunizmus a Szellem tagadásával súlyos kárt okozott az emberek tudatában

Az emberiség összkultúrájának hagyománya alapvetően spirituális természetű, ezen tudás, ismeret hiányában nem, vagy csak alig érthető az ősök üzenete. Ez azt jelenti, hogy sok ezer éves bölcsességtől vágtuk el magunkat.

A diktatúrából menekülni kívánók – ma már látjuk, nagyon naivan – a megváltást a kapitalista nyugattól várták. Utólag kiderült, hogy ezen a döntő többség kizárólag a nagyobb anyagi jólétet értette. A csalódás, kiábrándulás keserű piruláját napjainkban is érezzük.

Állandó jelleggel mástól, kívülről vártuk a megoldást.

Nagyon szeretem ma is Hamvas Bélát. Valamikor a nyolcvanas évek első felében jelent meg tőle a *Scientia Sacra*, faltuk a könyvet. Utólag, pár évtizeddel később, mégis hiányérzete van az embernek, mert egyvalami kimaradt belőle: a saját hagyományunk. Pedig Európa egyik legcsodálatosabb tudását őrizték meg elődeink a mi számunkra. A Fény (Szeretet) felszabadításáról szóló tudást.

A harmadik út: nem kelet és nem nyugat, hanem a gyökerekhez való visszatérés!

Természetesen állandó nyitottság, párbeszéd, másokat tisztelő, ha kell, tőlük tanuló magatartás alapkövetelmény, hisz ha szeretném, hogy a mi tudástárunkat is tiszteljék, nekem is ezt kell tennem más népek hagyományvilágával kapcsolatban.

A gyökér nélküli fa hamar kidől.

Az elindulás

1993-ban hoztuk létre a Magyar Műhely Alapítványt Mezőörs és térsége fiataljainak tehetséggondozása, az alapvető emberi, keresztény, nemzeti értékek megismertetése céljából. Ehhez iskolát indítottunk 1999-ben. 23 diákkal indultunk, jelenleg 260 ta-

nulónk van. Általános és középiskolát tartunk fenn, a fiatalok térítésmentesen tanulhatnak nálunk.

1993-ban szükségünk volt egy jelképre, amely kifejezi szellemiségünket, gyökereinket, és azt a távlatot, ami felé törekednünk kell. Megkértem Babos Ági festőművész barátomat, segítsen nekünk. Jó, majd adok nektek valamit. Két hét múlva lerajzolta a szkíta napmadarat – jó lesz ez nektek – mondta.

Sokáig néztem, aztán elkezdtem megszeretni, s fellapoztam minden elérhető könyvet, hogy mélyen megértsem, mit is jelent ez a csodálatos jelkép.

A TURUL vagyis a Fényt hozó madár, az égi követ, a Szellem, aki az Isten Fényét hozza közénk.

Lassan rájöttem, népi hagyományunk csak erről szól. Szimbólumaink, varrt, szőtt, faragott emlékeink mind, mind az égi tudásról szólnak. „Hej regő rejtem!” Igen, mert néha nagyon el kellett rejteni, mert tudatlanságból vagy szándékosan üldözték.

A Szent Korona jelképrendszere, naptárrendje csak erről szól. Az Árpád-kori templomaink falfreskói, a kazettás mennyezetek, a parasztházak házi tüzet őrző csodálatos szakrális hagyománya, a népmeséink..., egyszóval minden.

A feladat

Annyi iskola van, nem szabad még egy olyat fenntartani, mint amilyen a többség.

Nem tudunk minden elkóborolt bárány után menni. De igenis képesek vagyunk olyan szigeteket alkotni, amelyek menedéket, megújulást jelentenek az Igazságot keresők, vagy az életben biztonságot igénylő szülők, fiatalok számára.

Kis paradicsomkertekre van szükség, s egyszer ezek majd összeérnek.

Olyan nevelésre, tanításra vállalkoztunk, ahol a földi és az égi tudás összeér egymással.

Alig találkoztam olyan fiatalal, aki érdektelenséget mutatott szakrális hagyományaink megismerése kapcsán.

A Szellem nélküli tudás elidegenít, a szellemi pedig kiteljesít.

Nem elég az iskola!

Egyetem kell! Mi több, Széchenyi István álmát kell újra fogalmazni akadémiai szinten! Mert a megújulást felülről is támogatni kell!

De lépünk vissza abba a miliőbe, ahol élünk.

Teljesen abnormális, ha valaki nem tud azon a földön, abban a környezetben boldogulni, ahol felnevelődött. Menjen el, tanuljon, szerezzon tapasztalatot, majd jöjjön vissza, s azt hasznosítsa abban a környezetben, ahol mindent megkapott, ahol emberé válhatott...

Szükség van munkahelyteremtésre.

Vissza a közéletbe!

Rendkívül fontosnak gondolom, hogy harmadik utat járó értelmiség felnevelődjék.

Itt körünkben igen befolyásos, társadalmunkban köztisztületnek örvendő személyek ülnek. Fogjunk össze! Készítsünk utat a következő nemzedék számára, adjuk

önzetlenül kapcsolatrendszerünket azoknak, akik gyökereiket ismerik, az ősoket tisztelik, kiváló tudással és nagy szívvel rendelkeznek, párbeszédképesek.

A végén Tamás evangéliumának egy történetével szeretném zárni gondolataimat: Egy bárány elcsatangolt a többtől. A pásztor utána ment, de a bárány oly gyorsan futott, hogy nem érte utol. Amikor már elfáradt utána kiáltott a báránynak: téged jobban szeretlek mint a többit.

Itt véget ért a történet, de nekünk is hasonló szeretettel kell a magyar társadalom elköborolt tagjaihoz fordulni.

BALOG ZOLTÁN

Nemzeti önismeret és az emberi erőforrások

Tisztelettel köszöntöm a jubileumi találkozó résztvevőit, akik együtt gondolkodnak arról, hogy az 1943-as találkozóhoz mi a jelentősége a mai és a holnapi Magyarország számára. Én úgy próbálok ebben gondolatébresztő lenni, hogy a múlt inspiráljon bennünket, de az álljon előtérben, ami a jövő, mert nekünk a jövőt kell építenünk. És hogyha szabad, akkor egy nagyon gyakorlatias, nagyon konkrét helyzetből indulok ki: azt kérdezte tőlem a miniszterelnök úr, mikor elvállaltam az Emberi Erőforrások Minisztériumának a vezetését, amit akkor még Nemzeti Erőforrások Minisztériumának hívtak, hogy van-e esetleg egy olyan szimbolikus intézkedés, amit meg lehetne tenni anélkül, hogy megbántanám az elődömet? (Mert

Balog Zoltán

ugye nehogy bárki azt gondolja, hogy az elődöm azért távozik, mert nem végezte jól a munkáját. Volt egy megállapodás még a kormányalakításkor, hogy két évig fogja a miniszterséget végezni, s utána visszatérnek a dologra. Szóval ez más, mint amikor sikerült egy ellenfelet legyőzni, és amit ők elrontottak, azt mi visszajavítjuk...) Én egy spontán hevületben azt mondtam, hogy meg kellene változtatni a minisztérium nevét Nemzeti Erőforrások Minisztériumáról, Emberi Erőforrások Minisztériumára. És akkor a miniszterelnök egy darabig gondolkodott, és azt mondta: rendben van.

Mi is az értelme ennek a névváltoztatásnak? Ez a cím, amit kaptam előadásom témájául Lezsák Sándor alelnök úrtól – Nemzeti önismeret és az emberi erőforrások –, éppen abba az irányba mutat, hogy mélyebben gondolkodjunk el: hogy is van ez a nemzeti/emberi; hogy azok az erőforrások, amelyeket az országunk területén, a Kárpát-medencében mi használni szeretnénk, amik nekünk rendelkezésünkre állnak vagy szeretnénk, ha

rendelkezésünkre állnának, azokat hogy nevezzük? Nemzeti erőforrásnak vagy emberi erőforrásnak? És egy kicsit azokra a gondolatokra is építék, amelyek az elmúlt 4-5 évben érlelődtek ki köztünk itt, Lakiteleken, a Lakiteleki Népfőiskola (aminek Lezsák Sándor az elnöke) és a Polgári Magyarországért Alapítvány (aminek meg én vagyok a vezetője) együttműködése közben. Itt ugyanis körülbelül 3800 FIDESZ-es és KDNP-s képviselő esett át különböző hétvégeken egy olyan képzési folyamaton, amit Lezsák Sándorral együtt készítettünk elő és vittünk véghez. Azok a gondolatok, amelyek közben megfogalmazódtak, valamilyen módon épülnek arra, ami Szárszón történt 1943-ban.

Ma olyan helyzet van, és ezzel szembe kell nézzünk, hogy a „nemzeti” az, ami ma a „különös” Magyarországon, az „emberi” pedig az, ami az „általános”. Ezért változtattuk meg a minisztérium nevét. A „különös”, akárhogy is nézzük, azoknak az embereknek a közössége, akik tudják, hogy hova tartoznak, és tudják, hogy miért tartoznak oda. És hogy miért tartoznak oda, az több, mint egyszerűen ok és okozat, az egy célkérdés. A „miért-nek” ugye a magyar nyelvben kettős értelme van: rá tud kérdezni az okra, hogy miért tartozunk ide, meg rá tud kérdezni a célra is, hogy mi okból, mi végett tartozunk oda, ahova tartozunk, mit is jelent a nemzeti közösség. Azért mondom, hogy „különös”, merthogy van „általános” is, amelyikben nem jellemző vagy nem kötelező vagy nem természetes az, hogy értékalapon vagyunk együtt. Nemzeti: az számomra egy értékjelző, és értékalapon együtt lenni, az a „különös”. Az „általános” az, hogy az emberek együtt vannak, ahogy vannak, a maguk természetes vagy természetellenes állapotában. A nemzeti erőforrások, mondjuk így: félig bevezetve filozófiai kategóriákat, sokkal inkább az *soll Zustand*-ot, a kívánt állapotot jelenti, tehát hogy szeretnénk, ha az lenne, hogy minél többen, az „egész”, nemzeti legyen. Miközben az emberi: az meg az „általános”, az adottság, az *ist Zustand*: az, ami van. Az, ami van – Nemeskürty Istvántól kicsit kölcsönvéve az elnevezést – az országlakosok, emberek, akik ebben az országban laknak, ide születtek. De ha valaki ide született, ebbe az országba, az tudja-e automatikusan, hogy miért is született ide? Lehet, hogy a génjeiben hordoz valamit, de ha azt nem segíti a környezete kibontani a nevelés, a tanítás, a kultúra által, akkor az benne marad, ki sem jön belőle soha, és akkor csak országlakos marad, nem tudja sem azt, hogy mi okból, sem azt, hogy mi célból született ide. A „mi okból” után a „mi célból”: az már egy minőségi kérdés, úgy tekintünk a saját létünkre, magyar emberként meg egyáltalán emberként, hogy annak valami célja van, és azt meg kell keresni, és ezt a célt be is kell teljesíteni.

Tehát a nagy kérdése a nemzeti oldalnak ma Magyarországon az, hogy honnan közelítsünk a nemzetihez. Tekintsük az egészet nemzetinek, nevezzük el nemzeti erőforrásnak, és akkor azt mondjuk, hogy ebben természetesen benne van mindenki, ez tulajdonképpen nem a rész, hanem az egész. A másik lehetőségünk pedig az, hogy az átfogó, az „általános”: az „egész”, az az emberi erőforrás, benne van mindenki valahogy, valamiért, és ezen belül van egy lehetőség, ahová tartozhatsz, van egy lehetőség arra, hogy ezen nagy halmazon belül, az országlakosságon belül, megtaláld azt, amit én „különösnek” neveztem. És ha ez a „különös” kifejezés zavar bennünket, mert ebből az ember rögtön arra gondolhat: ez valami kivétel, valami alternatíva, ez valami kisebbség, akkor hadd mondjam azt: hogy én nem a „több-kevesebb” fogalompart

használok, ez a „különös”: a kristályosodási pont! A minisztériumi névváltoztatásban ez van benne. Hogy kijelöljük-e azt a kristályosodási pontot, amire azt mondjuk, hogy „nemzeti”, és ha az oldatnak a sűrűsége eléri azt az arányt, hogy kicsapódik rajta a tartalom, akkor ott elkezd kikristályosodni a lényeg.

Ennek alternatívája: mindenre rámondjuk, hogy nemzeti. Sok kritikát kaptam nemzeti barátaimtól ezért a mondatért, amit egy interjúban is mondtam a Heti Válaszban. A mondat, amit azóta is vállalok, így hangzott: „ahol minden nemzeti, ott előbb-utóbb semmi sem lesz nemzeti”. Ha egyházas világból jövünk, akkor így is fogalmazhatunk: ahol minden keresztyén, ott előbb-utóbb semmi sem lesz keresztyén. Tehát az „általánosnak” és a „különösnek” egy olyan dinamikájáról van itt szó, amit ha nem tisztázunk magunkban, akkor a végén be fogjuk magunkat csapni. És akkor egy nagyon durva és csúnya felébredésünk lesz. Emlékezzenek csak vissza, 2004. december 5-én rá kellett döbbernünk arra, hogy ennek az országnak a többsége nem tud vagy nem akar tudni arról, hogy a határainkon kívül magyar közösségek vannak, akik hozzánk tartoznak. Jó esetben nem érdekli, rossz esetben nem is akar tudni róla. Ez a „különösnek” és az „általánosnak” a viszonya. Hogyan is viszonyulnak egymáshoz, mi a veszélye annak, ha azt gondoljuk, hogy legyen minden nemzeti, és mindent elnevezünk nemzetinek anélkül, hogy ennek a belső tartalmát tisztáznánk. Elkezdünk maszatolni, nem lesznek világosak a határok, és ahhoz, hogy egy identitás valóban erős legyen, világosaknak kell lennie a határoknak. Ez nem jelenti azt, hogy a határokat nem kellene átjárni, vagy hogy nem kellene átjárhatóknak lenni... De azért van egy régi jó magyar mondás, szerintem ezt mindannyian értjük: „a jó szomszédság garanciája a jó kerítés”. Ez nem arról szól, hogy nem engedem oda magamhoz a másikat, hisz a kerítésen vannak természetesen kapuk, meg át is lehet természetesen kiabálni a kerítések fölött. De ahhoz, hogy tudjam: ki a másik, és hogy tudjam: én ki vagyok, világosnak kell lenni a határoknak, mi az, ami nemzeti, és mi az, ami nem nemzeti. Tehát ha mindenre ráhúzzuk azt, hogy nemzeti, akkor elmaszatoljuk ezeket a különbségeket, és ez előbb-utóbb identitászavarhoz vezet, vagy legalábbis felvezetését jelenti annak, hogy mi is a nemzeti tulajdonképpen.

De természetesen nézzük a másik oldalát is a dolognak: amikor azt mondjuk, hogy minden „emberi”, annak az a veszélye, hogy ezek után majd a „nemzeti” valamilyen alfejezetté válik. A minden emberiből – aminek a lényege az, hogy nincs konkrét meghatározott tartalma – következhet az, amiről azt szokták mondani, hogy van az emberi mindenek fölött, és alatta van a sokszínűség. És ebben a sokszínűségben vannak nemzeti identitások, kulturális identitások és ki tudja még, milyen hobbi-identitások, ami a XXI. századra jellemző: az emberek a saját identitásukat tulajdonképpen a szórakozások felől definiálják, tehát amivel eltöltik a szabad idejüket, azt teszik meg a saját identitásukká. (Csak egy példát mondjak erre. Az ún. fogyasztói csoportok az interneten: amikor az emberek azt gondolják, hogy azért alkotnak közösséget, mert azonos fajta fogkefét használnak. Az áru felől, a hasonló fogyasztási szokások felől definiálja valaki az életének a lényegét, azt, hogy „én” ki vagyok.) Tehát ha minden „emberi”, akkor abban az a veszélyes, hogy az emberit egy semleges kategóriának bélyegezzük, amibe mindenki belefér, és utána jönnek a derivátumok, a különböző alternatívák, és minden

alternatíva egy a sok közül, amit mi nevezhetünk különösnek. És ilyen lenne a nemzeti is. Ez egy valóban veszélyes dolog! Mert ebben az esetben az alapeset: a semleges.

És most el kell mondjak egy nagyon tanulságos, számomra megvilágosító történetet. Az 1990-es években, a már egyesült Berlinben összegyűltek a keresztyének, és úgy gondolták – a protestánsok kezdeményezték, de benne voltak természetesen a katolikus testvérek is –, hogy a Brandenburgi kapunál kell egy olyan emlékhelyet létesíteni, ami a kommunizmus végének, a közös, szabad világ kezdetének a szimbóluma lesz. Hogy el tudjanak ott gondolkodni az odalátogatók a történelem menetén, s arról, hogy az a kapu átjárható. És ha valaki indíttatást érez arra, akkor hálát is tudjon azért adni, hogy a történelem Ura megadta nekünk nemcsak a német egységet, hanem Európa egységét is és a szabadságot. A '90-es évek elején ennek még nagyon lehetett örülni, (most is lehet, csak már nem annyira, mint ahogy annak idején...). És arra jutottak: úgy szép ez, úgy illik, hogy ha itt hálaadásról van szó az Isten felé, akinek köszönhetjük a kommunizmus összeomlását, akkor ne zárjuk ki ebből a más vallásúakat sem. Tehát ezért a Biblia és a fészület mellett legyenek ott más vallások szimbólumai is, hogy ők is hálát tudjanak adni. Legyen ott egy tóra-tekercs, egy idézet a Koránból, egy mandala, amivel a hinduk imádkoznak, és így tovább. Szépen kitalálták, hogy ezt a termet miként rendezik be. Megkeresték Berlin kulturális szenátorát, aki egyébként egy zöld képviselőasszony volt. Ő azt mondta, hogy ez egy nagyon jó terv, ő ezt támogatja, finanszírozza, de hát hadd vitassák meg előbb. Majd visszajött, és azt mondta: ez egy veszélyes dolog. Mert hát, aki sem nem keresztyén, sem nem zsidó, sem nem muszlin, sem nem buddhista, sem nem hindu vallású, azt megsértenénk azzal, ha ezek a szimbólumok ott lennének. Akkor neki milyen szimbólum jut? Erre válaszként azt mondták neki: van ott egy gyönyörű szép kő, ahhoz ő is imádkozhat. De ez nem győzte meg a képviselőasszonyt, és azt mondta, hogy akkor legalább a többségi vallást, ezt az arrogáns keresztyén vallást ne próbáljuk ott többségi pozícióba tenni, legalább a Bibliát és a keresztet vegyük ki a szimbólumok közül. Aztán tovább gondolkodtak a döntéshozók: mi van, ha valami provokáció történik!? Ezért Korán-idézet ne legyen, mert a végén még ott valaki meggyalázza. A Tóra tartotta magát a legtovább, de a végén azt is kivették ebből a „kínálatból”. És tudják végül mi maradt ebben a teremben? A Semmi. És talán nem véletlen, hogy a semmi szó a semlegessel legalábbis hangtanilag közös. Ami semleges, az semmi. És hogyha a semleges a fő, amit még ráadásul elnevezünk emberinek, általános emberinek, akkor attól kezdve a sokszínűség meg a nemzeti egy olyan alváltozat lesz, ami megengedett mindaddig, amíg nem zavarja a Semmit. Amikor elkezdi zavarni a Semmit, ami ott van középen, akkor egyből veszélyesnek bizonyítják, akkor az máris nacionalizmus, sovinizmus, és így tovább. Ezért önkritikusan mondom, az Emberi Erőforrások Minisztériuma nevében is van egy ilyen provokatív, „veszélyes” elem, hogyha úgy gondoljuk, hogy a mindent átfogó: az az „emberi”. Én így azt gondolom, hogy ha a „nemzeti” egy misszió, az emberi pedig egy általános, akkor bizony ilyen veszélyeket hozhatunk magunkra. De hogy elmondjam a történetnek a jó végét: a terem megvalósult, elmehetnek, megnézhetik a Brandenburgi kapunál. Úgy hívják, hogy a Csend terme, és ott valóban nincs semmi, csak nagyon szép kövek, és van egy gyönyörű szőnyeg. Azt a gyönyörű szőnyeget

Hager Ritta magyar textilművész nő alkotta: egy stilizált erdőt ábrázol, és mintha kelne föl a Nap... Azt még a zöld szenátorasszony is elfogadta, hogy a napfölkere nem arrogáns, nem sérti még az ateisták érzékenységét sem. Egy gyönyörű kerek Nap megy föl az erdők mögött, és Hager Ritta mindenkinek, aki megkérdi megsúgja, hogy az tulajdonképpen az eukarisztia, tehát az ostya a szentáldozáshoz. Tehát a magyarok megint csak kitrúkkózték az Európai Uniót, ott Berlinben, a Brandenburi kapu közepén...

Visszatérve a kiinduló gondolathoz: a nemzeti tábor kérdése az, hogy hogyan tudunk minél több embert nemzetivé tenni. Hogyan tudjuk növelni a táborunkat, nemcsak numerikusan – az sem árt a választások megnyeréséhez –, hanem valóságosan, tartalmilag is. Hogyan lesz több abból, ami most kevés, a 2/3 ellenére is. Mert valljuk be: azok, akik az igazi nemzeti tábornak a tagjai Magyarországon, még numerikusan is kb. az 1/3-a azoknak, akik elmennek szavazni. Ebből nem lesz 2/3-os, de még 50%-os többség sem, ha nem tudunk legalább egy másik harmadot vagy egy másik 20%-ot megnyerni ahhoz, hogy érdemes a nemzeti oldalra szavazni. A nemzeti oldalra szavazni és a nemzeti oldalhoz tartozni: az két különböző dolog. Hogy a kettő közelítsen egymáshoz, az a mi feladatunk. Éspedig nem úgy, hogy csökkenjen a szavazók száma, hanem úgy, hogy növekedjen, vagy legalábbis megmaradjon.

Ezért gondoltam, hogyha üzeni akarunk Magyarországnak, akkor azt a minisztériumot, amely felforgatja az egész iskolarendszert, fölforgatja az egész egészségügyi rendszert, az egész szociális rendszert, még a kultúrába is belekavar, most a sportról már nem is beszélek, meg a romaintegrációba is új utakat próbál járni, azt ne nemzetinek, hanem nevezzük emberinek. Azért, hogy egy kicsit lejjebb vegyük a kerítést, és aztán beszéljünk arról, hogy az emberin belül mégis mi a nemzeti. Ha azt mondjuk, hogy az „emberin” belül a „nemzeti” nem egy aleset, hanem kristályosodási pont, akkor már tudjuk, hogy mi a feladatunk. A kristályosodási pont vonzerejének minél erősebbnek kell lenni ahhoz, hogy növekedjen azoknak a tábora, akik nemzeti módon gondolkodnak Magyarországnak, a magyarságnak a jövőjéről.

A lényeg az, hogy lehetőség legyen átjárni a kerítésen. Lehetőleg kívülről befelé. Hogy ez mit is jelent pontosan, azt azokon a kurzusokon, amelyeket Lezsák Sándorral együtt tartottunk, úgy fogalmaztuk meg, hogy vannak a „szívmagyarok”, akik azért tartoznak a nemzeti oldalhoz, mert nemcsak azt tudják, hogy milyen okból tartoznak ide – az őseik okán és jogán –, hanem azt is, hogy milyen célból tartoznak ide. Azokat pedig, akik ránk szavaznak, de nem azért, mert nemzetiek vagyunk, hanem mert azt látják, hogy amikor mi kormányunk, akkor a gazdaságot rendbe tesszük, akkor megszilárdul a szociális helyzet, csökken az adósság, és akkor lehet az államra számítani, mert akkor az egy erősödő állam lesz. Ezeket nevezzük „hasmagyaroknak”. (Bízom benne, hogy tölem senki sem várja azt, hogy bizonyos embercsoportokat degradáljak.) Az nagyon fontos, hogy természetesen a két csoport között van átjárás. Mert minden hasmagyarnak – és ezt ne felejtjük el, ezt kell nekünk megtanulni – van szíve is, amivel el kell jutnunk! És lehet, hogy a szívéhez a rezsisökkentésen keresztül lehet eljutni. Akkor, ha a rezsisökkentés nem egyszerűen csak egy költségvetési trükk vagy konstrukció vagy iparpolitikai vagy ellátáspolitikai intézkedés, hanem annak van valami üzenete

is. Olyan üzenete van, ami eljut az embereknek a szívéhez is. De ugye azt sem kell bizonygatni, hogy a szívmagyaroknak pedig van pénztárcájuk. Mi is azt szeretjük, ha ez a pénztárca vastagabb – minek legyünk képmutatóak – és nem vékonyka. Vagyis a jelenlegi kormánynak és a következőnek is az a feladata, hogy amit úgy hívunk, hogy „anyagi alapú megközelítés”, és amit úgy hívunk, hogy „értékalapú megközelítés”, vagy szellemi, lelki, kulturális alapú megközelítés, azt közelítse egymáshoz. Minél szorosabb legyen a kapcsolat, és akkor ezt a szavazói tábort nem lehet egymástól eltávolítani.

Ne felejtjük el, hogyan lett az 1/3-ból 2/3-ad! A szociális népszavazással. Akkor hitte el Magyarországon először nekünk a baloldali érzelműnek vagy a szocialista szavazónak nevezett tábor, hogy mi az ő oldalán állunk. Mi nem valami úri, elit Magyarországot akarunk, ahol neki mindig szégyellnie kell magát, mert ő jogging-anzugban jár, meg ő a szappanoperákat nézi a TV-ben, meg ő egy üveg sörrel jól is érzi magát és ő egyébként is a panelban lakik, és mi ezt valamilyen módon nem tartjuk értékesnek. Mi nevelni akarjuk őt, hogy legyen már olyan, mint mi, akik igényesek vagyunk, méltósággal élünk, és így tovább. És ezért nagyon erős volt a kerítés. Nem tudtak átjönni hozzánk. El kell mondani önkritikusan, 1998–2002 között ezt a kerítést megerősítettük. Ránk húzta azt a szocialista balliberális tábor, hogy mi egy elit, úri Magyarországot akarunk. Nekem a legkedvesebb emlékeim abból a 4 évből: a millenniumi ünnepek, az országzászlók átadása a településeknek. De pontosan ezek növelték közöttünk a távolságot, mert ők úgy érezték, hogy abban ők nincsenek benne. Aztán ellenzékben, amikor szociális alapon azt mondtuk: mi védünk meg titeket az ún. baloldaltól, amelyik tőled elvenni akar és nem adni, akkor ezt elhitték nekünk. Először hittek nekünk, amikor a népszavazáson megbuktattuk mindazokat az intézkedéseket, amiket a Gyurcsány-kormány meg akart tenni. Akkor álltak át érzelmileg először, hogy tulajdonképpen lehet az Orbán Viktorékat is választani, nem értjük tulajdonképpen ezt a nemzeti dolgot, de az mindegy is nekünk, ők jót akarnak, szociális biztonságot akarnak. Nyilvánvalóan amikor a nagy ellátórendszereket, emberi erőforrásokat át kell alakítani, akkor nagyon nagy kihívás, hogy továbbra is megmaradjon az az üzenet, hogy ez nektek, ha nem is rövidtávon, de középtávon mindenképpen jó. Neki hiába mondjuk: „neked lehet, hogy nem lesz még olyan jó, meg le kell mondanod sok mindentről, de majd az unokádnak jó lesz.” Ugyanis a materiális alapú gondolkodásnak pont az a jellemzője, hogy nem érdekli a következő generáció: „Nekem most kell, most”. Addig terjed a gondolkodása, hogy ezt a hónapot éljem túl. Aztán ezt a hetet, ezt a napot éljem túl. De hogy mi lesz holnapután? (Nyugat-Európában éves jövedelemről beszélnek minimum, de még nagyobb távlatokban is gondolkodnak.) A következő generációval hiába érvelünk az ilyen típusú beállítottságnál, mert az őt nem fogja érdekelni. (Nekünk lehet azt mondani, hogy mi lemondunk majd azért, hogy a gyerekeinknek jobb legyen, de van, akinek ezt nem lehet mondani.)

Tehát hogyan tudjuk bevonni ezeket az embereket, hogyan tudjuk megszólítani őket? Ha mi magunk sem gondoljuk a meglévő különbségeket kizárólagos ellentétnek. Van, akik – ne mondjuk ezt a csúnya kifejezést, hogy „hasmagyarok” – szociális, anyagi alapon gondolkodnak a jövőjükéről, és vannak, akik kulturális értékalapon. Ha mi ezt kizárólagos ellentétnek tartjuk, és valóban gőg van bennünk azokkal szemben, akik anya-

gi alapon gondolkodnak, és úgy gondolkodunk: „micsoda alakok ezek, akiknek nem jelent semmit, hogy magyar, semmit nem jelent az, hogy keresztyénség, hogy hit”, akkor szerintem érdemes mindenkinek egy kicsit önkritikusan visszaemlékezni a saját életének a fejlődésére. Mi minek köszönhetjük azt, hogy ezen az oldalon vagyunk? A saját zseniális eszünknek vagy a saját lelkünknek, szívünknek? Mi nem az édesanyánknak vagy a nagyanyánknak vagy a nagyapánknak vagy egy csodálatos történelemtanárnak, egy nagyszerű lelkipásztornak köszönhetjük? Hát mi is kaptuk! Ha ez valakinek nem adott meg az élete során, kimaradt ebből, most miért őt tesszük ezért felelőssé? Nem az inkább a dolgunk, hogy pótoljuk ezt nála? Nem az inkább a dolgunk, hogy odavigyük azt a nemzeti nevelést, nemzeti alaptantervet, aminek a segítségével majd ő is bekerül ebbe a körbe? Tehát nem kizárólagos az ellentét a szociális, anyagi alapú és a kulturális, értékalapú megközelítés között. Minden intézkedésnek, ami a szociális világban meg a gazdasági világban történik, van üzenete. Miközben pénzt adunk az embereknek – mert a rezsicsökkentéssel pénzt adunk az embereknek! –, egyúttal üzenünk is valamit. És fontos, hogy ez az üzenet megérkezzen a címzetthez! Az üzenet az, hogy „te, kisember, fontos vagy”. Tudjuk, hogyha Magyarország versenyképessége ma még azon múlik, hogy nem engedjük elszállni a béreket, tehát hogy legalább olyan színvonalon dolgozunk, mint egy német szakmunkás, de a fizetésünk tized- vagy harmadannyi, akkor legalább az állam vállalja fel azt a feladatát, hogy az élethez szükséges alapszolgáltatásokhoz – víz, gáz, hulladékszállítás, lakás, stb. – olyan módon lehessen hozzájutni, hogy az ne lehetetlenítse el az életet. Ez az üzenet van amögött, hogy mi állami feladatnak tekintjük ezekhez a szolgáltatásokhoz való hozzáférésnek a megkönnyítését. Milyen üzenet van az egykulcsos adó mögött? (Amiről sokan azt mondják, hogy antiszociális, szegényellenes, stb.) Az az üzenete, hogy enélkül a gazdaság nem tud újra beindulni.

Eközben Európában egyedülállóan egy olyan családi adókedvezményt teszünk ehhez hozzá, ami miatt az elmúlt évben 180 milliárd forint maradt a családos embereknek a zsebében. De miért van az, hogy azokat támogatjuk inkább, akik gyermeket nevelnek? A válaszban máris ott van az üzenet. Ha te gyermeket nevelsz és dolgozol – mert ezt a 180 milliárdot ki lehetne osztani úgy is, hogy minden gyerek után adunk egy összeget a családoknak –, akkor téged segítünk. De az alsó középosztály ezt mintegy 200.000 Ft-os havi jövedelem alatt már nem tudta igénybe venni. Ezért valóban rá lehetett fogni erre az adótörvényre, hogy „antiszociális”. Most ezt az adókedvezményt kiterjesztjük, ami azt jelenti, hogy mindegy milyen keveset keresel, ha dolgozol, és gyereket nevelsz, akkor neked ez az adókedvezmény jár. De többről van itt szó, tulajdonképpen ez nem adókedvezmény. Ugyanis a lényege a következő: határozzuk meg, hogy Magyarországon minimálisan egy gyermek havi neveléséhez mennyi havi összegre van szükség. Ezt vegyük ki a jövedelemből, és csak a maradékot adóztassuk meg! Mi ezzel a logikával gondolkodunk, még ha ezt másképp számolják is ki. Ez azt jelenti, hogy az állam azt az összeget, amit a gyerekek nevelésére fordítasz, nem adóztatja, csak a maradékot adóztatja meg, és ez 200 000 Ft alatti tartományban gyakorlatilag nullára fogja kifuttatni az adót. Ez egy jó befektetés az államnak, még akkor is, ha 180 milliárd az „ára”. Ezért van ma Magyarországon reálbérnövekedés, a nagycsaládos munkát vállalóknál első sorban. A bankadónak is

üzenete van! Nemcsak az, hogy szégyelljék magukat a bankok – melyek megsajnálásához azért nagyon durva lelkűnek kell lenni –, az üzenet elsősorban az, hogy a munka és a tőke vitájában a munka mellett döntünk. A spekulatív jövedelem – mert a banki jövedelem az egy spekulatív jövedelem – helyett a valóságos termelői jövedelemre tettük a hangsúlyt.

Lényeges, hogy legyen egy olyan kristályosodási pont, amihez lehet közelíteni. De tudnunk kell, kristályosodási pont az mindig „különös”, mindig kitűnik a környezetéből. Végül felolvasok ezzel kapcsolatban egy idézetet annak a SDG (Soli Deo Gloria) Református Diákmozgalomnak az alapítóiratából, mely szervezője volt az 1943-as szárszói találkozónak. Azt írják céljaik között: „Bibliás, imádkozó és szolgáló, hű sáfár-életet élő, kálvinista magyar diákjellemek nevelése, akikről sugárzik a Krisztussal járás öröme, akik hitüket és hazájukat ismerik és halálig híven szolgálják iskolában, otthon, mindenütt az Isten dicsőségére.” Ugye milyen gyönyörű?

Most képzeljék el, ha én ezt egy lakótelepen felolvasom a választási gyűlésen, milyen hatást érnék el vele?! Amikor megkülönböztetjük a „nemzetit” meg az „emberit”, akkor arra adunk magunknak esélyt, hogy meg tudjuk karakteresen fogalmazni azt, ami bennünket megkülönböztet attól, ami általánosan emberi és semleges. Bízom abban, hogy lelkesedést vált ki Önökbe és a magyar fiatalság egy részében, amit felolvastam. De vannak nagyon sokan olyanok, akik annyit értenek ebből a szövegből, mintha kínaiul mondtam volna. De nekünk el kell mondani az üzenetet olyan nyelven is, amit mi értünk, azért, hogy tudjuk: mit jelent a kristályosodási pont, mint jelent az, hogy kristálytiszta. De el kell tudni úgy is mondani, ahogyan a kerítésen túliak értik meg. Töltéssy Zoltán, az SDG Szövetség első vezetője annak idején ezt meg tudta tenni. Négy alapelvet fogalmazott meg a magyar ifjúság számára. Azt mondta, hogy a mi célunk: okosabb fej, jobb egészség, gazdagabb lélek és test, eredményesebb szolgálat. Ma más ez sem érthető talán, de az okosabb fej (hogy jobb iskola kell), és a jobb egészség, ez egy olyan emberi, általános kívánság, ami mindenkit összeköt. A gazdagabb test és lélek fogalmába meg belefoglalható az anyagi gyarapodás is. Tehát össze lehet hozni a különöst és az általánost.

Úgy gondolom, akkor végezzük megfelelő módon a feladatunkat, ha megfogalmazzuk a kristályosodási pontokat. Ilyen kristályosodási pont volt Szárszó, Lakitelek. Ilyen kristályosodási pont ma a Lakiteleki Népfőiskola. Ugyanakkor pedig az általános emberiben, a kormányzati intézkedésekben legyen világos az üzenet, világos legyen az emberkép. Én itt most a református identitást emeltem ki, de idézhetnék II. János Pál pápának – akit mi, reformátusok is nagyon tisztelünk, keresztyén alapon is, meg hogy ő egy lengyel antikommunista volt – az egyik leggyönyörűbb enciklikából is, amikor azt mondta: az egyház legfontosabb feladata, hogy meghívás legyen.

Tehát a mi dolgunk az, hogy azoknak az intézkedéseknek, amiket hoz a kormány, tudjuk közvetíteni az üzenetét, hogy az meghívássá váljon a kerítésen túliaknak is. Az üzenet végső soron semmi más, minthogy: magyarnak lenni jó! Nekünk ezt kell sugározni, akkor leszünk vonzóak a többiek számára. Nem akkor, ha azt mondjuk: „szégyelljétek magatok, rossz magyarok vagytok”! Sugározzuk azt, hogy magyarnak lenni jó, gyertek, próbáljátok ki! És ehhez még hozzátenném az SDG szellemében: jó magyarnak lenni, hát még ha az ember keresztyén is közben! Na, az a legjobb!

Tíz éves az egyetemi lelkészség

A Miskolci Ökumenikus Egyetemi Lelkészség fennállásának 10. évéről október 29-én ünnepség keretében emlékeztek meg. Az alkalmon a négy alapító történelmi egyház képviselői előadást tartottak. Ezekből közlünk most szerkesztett összeállítást.

PALÁNKI FERENC (*egri segédpüspök*): Mindannyian a Krisztusban testvérek vagyunk. Ma reggel még Egerben mutattunk be szentmisét és a szentírási olvasmányok közül Rómaiakhoz írott levélből az a rész volt, hogy „*a természet sóvárogva várja az Isten fiainak a megnyilvánulását.*” Amikor hálát adunk a miskolci egyetemi lelkészség 10 éves működéséért, azért adunk hálát és azt köszönjük meg a Jóistennek, hogy testvérként dolgozhattak, dolgozhatnak itt a lelkészségen a munkatársak, és Isten fiaként nyilvánulhatnak meg, az Isten szeretetét képviselhetik. Mindannyian tudjuk, hogy ökumenikus vallás nincsen. De ahogyan együttműködnek itt, az egy kuriózum. Az egy különleges dolog, hogy egymást testvérként segítve igyekeznek eljuttatni az örömhírt, az evangéliumot azokhoz, akik itt az egyetemen tanulnak vagy dolgoznak. Azért imádkozunk, mi katolikusok, hogy az evangélikusok még jobb evangélikusok legyenek, a reformátusok még jobb reformátusok legyenek, a görög katolikusok még jobb görög katolikusok, a katolikusok még jobb katolikusok legyenek. És ezért szeretnénk együttműködni, továbbra is segíteni az egyetemi lelkészség munkáját. Ez nekünk, római katolikusoknak az álláspontunk. Továbbra is kérjük a Jóisten áldását erre a szolgálatra, mert itt valóban megélhetjük, hogy közösen, együtt munkálkodhatunk Isten országán. Mindenki hozzáteszi ehhez a nagy műhöz azt, ami tőle telik. S erre megbízatást kaptunk Istentől. Mindannyian saját felekezetünkben, saját meggyőződésünk szerint, de egymást segítve és egymást erősítve, hiszen mi mindannyian testvérek vagyunk Krisztusban. A Jóisten áldását kérem az itt dolgozókra, az itt tanulókra és a lelkészségnek a munkatársaira, hogy hiteles szeretetükkel tudják képviselni Isten jóságát, Isten szeretetét itt ezen az egyetemen, ebben a városban, szeretett magyar hazánkban.

CSOMÓS JÓZSEF (*Tiszáninnyi Református Egyházkerület püspöke*): Én csupán két dologra szeretnék utalni most. Az egyik: az eredeti megállapodás aláírói közül én vagyok még mindig abban a tisztségben, hogy itt megemlékezhetek az előkészítő folyamatokról. Hadd mondjak köszönetet az akkori rektorhelyettesnek, Patkó Gyulának, aki sokat tett azért, hogy ez az egyetemi lelkészség létrejöhessen. A másik: nagyon fontosnak tartjuk az egyetem lelkészségét, ezért mi két főállású lelkészt állítottunk be erre a szolgálatra a 10 év alatt, ők most itt is ülnek. És azt a munkát, amit végeznek, egy sokkal nagyobb egységbe képzeljük el, ezért van több olyan ifjúsági lelkészünk is, akik nem az egyetemen, hanem máshol végzi a szolgálatot. Az egyházkerületünknek van ifjúsági referense is.

Ifj. CSOMÓS JÓSZEF (*ref. egyház kerületi ifjúsági referense*): Önmagában az is üzenetértékű, hogy az egyházkerületünkben nemcsak egyetemi lelkészek vannak, hanem egy közel 20 fős stáb munkálkodik az ifjúság nevelésén és formálásán. Ebben vannak lelképásztorok, vallástanárok, és nyilván az itt lévő két fő állású egyetemi lelképásztor is része ennek. Az ifjúsági misszió küldetési nyilatkozata azt gondolom egyértelműen jelzi, mit csinálunk, mi a célunk: a fiatalok elérése Isten Igéjével, elindításuk segítése a Krisztus követésének útján. És szeretnénk őket keresztyén református közösséggé formálni. Éspedig azért, hogy Istenhez ragaszkodjanak és társaikkal törődjenek. Többször felmerül bennünk a kérdés: hol van és mi a helye az ökumenikus egyetemi pasztorációnak a református ifjúsági misszióban. Hiszen látva az egyetemistáink mindennapjait, az életüket, a szűkebb és rövidebb időkeretbe sűrített képzési struktúrát, okkal merült fel egy idő után bennünk, hogy lehet-e segíteni egy ennyire speciális területen és módszerekkel dolgozó munkatársi gárdát azokkal az eszközökkel, amelyek nekünk, a nagyobb team-ben rendelkezésünkre állnak. Hiszen az egyetemi munkaterület tényleg nagyon speciális, mind a helyszín, mind a közeg nagyon zárt. Nem egyszer felmerült bennünk, hogy mikor teszünk jót munkatársainkkal. Akkor, ha próbáljuk őket egy nagyobb rendszerben látni, vagy ha egyszerűen egy áldással útjukra engedjük őket az egyetemi misszió belül. Ugyanakkor nap mint nap érezzük, hogy talán annak van a legnagyobb és legerősebb üzenete, hogy itt Krisztus egyházának sokszínűsége egyben rajzolódhat ki, hogy a különböző egyháztestek szakemberei egymást segítve törekszenek arra: Krisztus szeretetét közelebb vigyék a hallgatókhoz és az oktatókhoz. Az ökumené úgy gondolom, hogy itt példaértékűen működik. De ahhoz, hogy az egyetemi lelkészség munkája, a közösséget és lelkeket formáló ereje egyre jobban látszódjon, és ezzel rámutasson arra a Krisztusra, akitől a felhatalmazásunkat kaptuk, ahhoz nap mint nap újra kell értelmeznünk, hogy mit jelent a pasztoráció, mit jelent az egyetemi közeg. Azt hiszem, a protestantizmusnak egységesen, századokon átívelő szerepét valahol az inspiráció kérdésénél kell keresnünk. Abban, hogy rámutat Isten Igéjére, és így inspirálni tudja az emberek arra, hogy merjék újra végiggondolni önmagukat, a viszonyrendszereiket és a lehetőségeiket. Bízom abban, hogy inspirálni, segíteni és támogatni tudjuk az ökumenikus lelkészség szakembereit abban, hogy a következő évtizedre is egy új, modern és Krisztus ügyéhez méltó egyéni és közösségi képet találjanak maguknak. Ehhez az egyházkerület és a közösségi misszió erejéhez és lehetőségeihez mérten minden támogatást megad.

DR. OROSZ ATANÁZ (*a miskolci apostoli exarchátus püspök-exarchája*): Nagy megtiszteltetés az, hogy az ökumenikus egyetemi lelkészség keretében szólhatunk ezen a helyen. Ugyanakkor meg kell jegyezmem, hogy az egyetemi lelkészek által számomra kiválasztott téma – a liturgia helye a ökumenikus egyetemi pasztorációban – olyan tabutéma, amely jelenleg provokáció. A miskolci egyetemi lelkészség évtizede igen eredményes és hatékony évtized. Ugyanakkor liturgiáról itt elsősorban álmodni szoktunk. Hiszen a bizánci értelemben vett és a katolikus egyház által általánosabb értelemben vett liturgia eredetileg a szent liturgiát, azt a legszentebb cselekményt jelzi, amelyre a körülmények itt, az egyetemi lelkészségen, még nem egészen alakultak ki. Ezért sze-

retnék egy pillanatra szembe nézni ezzel a tabukérdéssel. Nem tovább provokálni, inkább biztatást adni egyetemi lelkészeinknek, akiknek a jelen körülmények között kell képviselniük az egyházukat és Krisztus Urunkat. A katolikus egyház meghatározása szerint a liturgia Jézus Krisztus papi hivatalának a gyakorlása, hivatalos cselekmény. Az egyháznak kimagaslóan szent cselekményéről van szó, mely az esetek többségében bizonyos liturgikus teret is igényel. Hosszú évezredek óta folynak spekulációk arról, hogy Noé hogy s minként tisztelte Istent. Még bővebb spekulációk folynak arról, hogy kiki a saját körülményei között, hogyan mutathat be méltó istentiszteletet. Egyetemista korom legszebb élményei között maradt meg a bécsi egyetemi kápolnának, egyetemi lelkészségnek az istentiszteleti rendje. Amikor a bécsi egyetemi lelkészségre püspök vendég érkezett, akkor a megszokott asztalközösség gyorsan a kiporolt kápolnába vezetett bennünket, hogy mégis megfelelő módon folytatódjék a liturgia. A liturgia a katolikus értelmezésben egy bizonyos liturgikus teret, egy bizonyos körülményt igényel. De amíg nincs lehetőség a liturgiánk ilyen körülmények között történő végzésére, addig is megfelelő módon tudjuk végezni szolgálatunkat. Gondolok itt az egyetemi lelkészségre. Mert a liturgia alanya a keresztény felfogásban a mi Urunk Jézus Krisztus, és az, aki megbízást kap tőle annak továbbadására, maga is efféle liturgusként vesz részt a munkában. Pál apostol az első tanúja ennek, aki a Római levél záradékában határozottan Krisztus liturguszaként mutatkozik be. Az evangéliumok tanúságtétele szerint ő nem volt ceremónárius, nem a szertartás volt az életének a lényege. És az az egyetemi lelkész, aki a rábízottak körében az evangélium igéjét hitelesen továbbítja, ne nyugtalankodjék, ha nem tud liturgiát végezni a szó speciális, szűkebb értelmében. A miskolci egyetemi lelkészségen – gondolom – nem a nagy liturgiáknak, hanem legfeljebb az imaórák liturgiájának, a zsoltórozásnak, a rövidebb imádságoknak van alkalmá és a helye. Nagyon megköszönjük ezt a lehetőséget, tekintve az egyetem adta körülményekre. Ha szabad, zárszóként a 33. zsolnárt venném elő, amely számomra oly kedves, és hivatásom is kapcsolódik hozzá. „Kerestem az Urat és meghallgatott. Minden szorongatásomból kiszabadított. Járuljatok hozzá és megvilágosodtok, és arcotok meg nem szégyenül...” Az Úr anyála örködik az Őt félők körül, és megszabadítja őket. Ezt a megszabadulás-élményt szeretném sugározni minden ránk bízott felé. Hiszen sok szorongatás éri az igazakat, de mindazokból kiszabadítja őket az Úr. Egyetemista koromban került hozzám egészen közel a 38. zsolnárt, amelynek kezdő szavai egy vizsgálatra készülő embernek szorongással teli szavai: „Uram megvizsgáltál és ismersz engem.” Úgy gondolom, ilyen módon kezdheti liturgiáját, Isten szolgálatát az az egyetemi lelkész vagy az a diák, az a fiatal, aki hitelesen szeretné fölhasználni az egyetem adta, ajándékozta lehetőségeket az Istennel való kapcsolat megerősítésére és a testvéri közösség elmélyítésére.

DR. FÁBRI GYÖRGY (*Észak Evangélikus Egyházkerület felügyelője, az ELTE közkapcsolati és kommunikációs ügyek rektorhelyettese*): Az evangélikus egyházban a klerikus és világi elem egyensúlyban van, ezt is mutatja, hogy a püspök úr helyett én képviselhetem egyházkerületünket, egyházunkat. Ezt a kettőséget, kétoldalúságot a világi, illetve a klerikális rendnek a meglétét szeretném nagyon erőteljesen hangsúlyozni. Amint ez márt itt

elhangzott: nincs ökumenikus vallás. De van ökumenikus élet. Nyilván nem nekünk kell itt megoldani, s az utódaink sem fogják elérni azt a helyzetet, amikor azok a vélhetően időhöz kötött különbségek, amelyek elválasztanak minket, feloldódnak abban, amiben fel kell, hogy oldódjanak. De a német testvéreinknek a példájára érdemes odafigyelni. A német keresztyén értelmiségiek jelentős csoportja megfogalmazta egy-két évvel ezelőtt azt a kiáltványát, hogy kedves egyházak örülünk, hogy a különböző teológiai, szervezeti vitákban jól elvagytok egymással, de vegyük észre azt, mi történik a világban. Vegyük észre, hogy a világban Krisztusra kíváncsiak, Krisztusra van szükség. Ehhez képest az egyházi lét előbb-utóbb másodlagos lesz. Az evangélikus egyház a maga stratégiájában igen egyszerű szlogennel fogalmazta meg, hogy legyünk látható evangélikusok! Azt fogalmaztuk meg, hogy persze fontosak a gyülekezeti alkalmak, fontos az egyház belső élete, de merjünk és tudjunk kilépni, és merjük és tudjuk odavinni Krisztus Igéjét, Krisztus üzenetét azokhoz, akik nem nyitottak rá. Ugyanis a statisztikai adatok azt mutatják, hogy az egyházak összessége is éppen hogy csak eléri a magyar polgártársainknak többségét! Tehát nem arról van szó, hogy mindenkinek magától értetődő részt venni egyházi életben, odafigyelni a krisztusi üzenetre. Ebben a helyzetben igenis mutassuk meg magunkat, menjünk oda, ahol vannak azok, akiknek szükségük lehet a Krisztus üzenetére. Azt gondolom, ezzel máris magyarázatot kap az, hogy miért vagyunk itt az egyetemen. Ebben a közegben az átlagnál is alacsonyabb a vallás iránt érdeklődők, illetve a vallásukat gyakorlók aránya. Igenis itt van dolgunk, a missziós parancs („Tegyetek tanítvánnyá minden népet...”) miatt is, s ez az evangélikus egyház számára magától értetődik. Nem lehet kompromisszumot kötni, és oda kell mennünk, vállalva azt, hogy bizony adott esetben kisebbségben vagyunk, adott esetben nem figyelnek ránk. Ha valahol, hát akkor éppen az egyetemek ifjúsága körében van szükség arra, hogy az egyházak megjelenjenek. Tudjuk, hogy milyen problémák, gondok feszítik ma fiataljainkat. Tudjuk azt, hogy itt az egyetemeken bizony elkél a segítség. Az evangélikus egyház ebben ösztönzi az övéit, lelkészeit, saját híveit, hogy ott legyünk. Ebben kell keresztyénként megnyilvánulni, keresztyénként működni, és ha lehetőség van rá, bizony keresztyénként segíteni is. Azt gondolom, hogy ebben a helyzetben egy állami egyetem és az egyházaknak a találkozása az kevésbé probléma, inkább lehetőség. Persze hosszan el lehetne azon teoretikusan gondolkodni, hogy mit keresnek egy állami egyetemen az egyházak. Szétfeszítené ennek a találkozásnak a kereteit, ha most elkezdenénk merengeni arról, hogy a Milánói ediktum 1700 évvel ezelőtt létrejött, és sokan azt mondják, hogy az államvallássá való lépegetésnek, és ezzel Krisztus igéjét gyengítésének az útján ez fontos állomás volt... Az egyházak is és az egyetemek is két olyan egység, aminek van egy közös sajátossága, és ez az autonómia. Az egyház is és az egyetem is klasszikus idők óta – és reméljük ma is – a saját értékrendje szerint működik, a saját értékelveivel, a saját minőségelveivel – ha az egyetemről van szó –, és a saját közösségében mindenfajta külső nyomásnak ellent tud állni. És a saját világát föl tudja építeni, és ha ezt együtt tudja építeni, azt gondolom, hogy akkor kellőképpen tudja egymást erősíteni is. Ahogyan egyébként az európai, nyugati civilizációban az elmúlt ezer évben ez meg is történt. Én abban bízom, hogy ez Miskolcon az egyetem, a hallgatók, az egyházak javára is válik és a régió javára is válik.

SEBASTIAN TENGAN SVD

Magyarország, a magyar egyház ghánai szemmel

Egy kicsit izgulok, mert úgy érzem, nem vagyok méltó ezt az előadást megtartani, de mint misszionáriusnak azt mondja a Szentírás, hogy akár alkalmas, akár alkalmatlan, mondani kell. De méltatlannak tartom magam, hogy püspök atya itt ül előttem, és én beszélek.

Egy énekkel szeretném kezdeni, de van egy kis problémám, mert dobbal kísérem az éneket, ami nem az igazi, mert műanyagból van és nem bőrből, és nem fából, hanem fémből, ezért kicsit furcsa a hangja, de azért jó lesz. Az sem jó, hogy Afrikában egy ember sosem énekelhet, mindig együtt, többen, és több dolog is hozzátartozik, amikor mi énekelünk, táncolunk, tapsolunk, énekelünk és dobolunk. Ez mind egyszerre történik, és én most egyedül nem tudom mind a négyet bemutatni, ezért nem lesz igazi, afrikai ének, de azért megpróbálom *(Sebastian, vagy ahogy már Miskolcon is szólítják: Seba atya itt valóban énekel és dobolt, ami után természetesen megtapsolták).*

Most akkor Jézusnak tapsoltak és nem nekem. A pappá szentelésemre azt a jelmondatot választottam, hogy „Magasztalja lelkem az Urat, és a szívem ujjong megváltó Istenemben. Mert nagy dolgot tett velem a Hatalmas, szent az Ő neve”. Miért idéztem ezt most? Mert bármikor, ha felállok verbita papként beszélni, mindig úgy érzem, hogy az Úristen kegyelme nélkül nem lehetnék semmi. Én semmit nem tudok magamtól, az ügyességemből, okosságomból, csak a jó Istennek, Jézusnak a kegyelméből.

Tehát Magyarország afrikai szemmel, azaz ghánai szemmel, mert ahhoz nagy Afrika, ez túlzás lenne. 2002. október 2-án vettem fel a verbitákhoz, a szemináriumba, Ghánában és három évig tanultam filozófiát. Ezután mentünk a noviciátusba, a szerzetesek itt tanulják a rend lelkiségét, hogy mi vár ránk a szolgálatban. Utána ha továbbengednek az előjárók, letehetjük az első fogadalmat. Ezután féllábbal már verbiták vagyunk. Az egyik lábunk bent, a másik kint, ki is léphetünk meg be is. Minden évben lehet újítani a fogadalmat, de aki nem akarja, elmehet. Az első foga-

Sebastian Tengan SVD

dalom után egyesével behívtak bennünket, és volt lehetőségünk választani, hogy hol szeretnénk továbbtanulni, már a teológiát.

Három lehetőség volt Afrikán belül, Kenya, Kongó és Ghána. Én első helyen Kenyát jelöltem meg, mert ott is angolul folyik a tanítás, nem kellett volna más nyelvet tanulnom, Ghána volt a második, mert otthon maradhattam volna, és Kongó a harmadik, mert ott franciául kellett volna tanulni, de én azt nem akartam.

Amikor behívatott a főnök, azt mondta, téged Magyarországra szeretnénk küldeni teológiát tanulni, elfogadod-e? Pár percig nagyokat lélegeztem, és azt mondtam utána, hogy én nem tudom pontosan, hol van Magyarország, de ha az elöljáró úgy gondolja, hogy oda küld, megpróbálom. Jó, mondta, köszönöm, akkor oda még.

Kijöttem, és rögtön el kezdtem keresni, hol van Magyarország. Nem tudom, hogy én nem tanultam jól, vagy az iskolarendszer, ami nálunk van, nem jó, de nem tudtam, hol van. De a falon találtam egy térképet, amin be volt rajzolva, hogy hol dolgoznak verbiták a világon. És ott volt Magyarország... Hungary. Érdekes, már egy éve ott voltam, és eddig soha nem láttam, de akkor rögtön megtaláltam. Na, akkor tényleg létezik ilyen ország.

Ez egy pénteki napon volt, és a többiek vasárnap felmentek tévét nézni (én nem szoktam nézni soha), és szóltak, Szeba, gyere, nézd meg, mit fogsz enni Magyarországon... hungry, éhes, ott éheznek az emberek, nincs mit enni... Azon a vasárnapon egy magyar asszony bemutatta a ghánai tévében, hogyan kell gulyáslevest főzni. Szóltak a többiek, gyere, nézd meg, ott is esznek valamit, nem éheznek az emberek... Megnéztem, nem is tudtam pontosan, hogy mi is fő, de mondtam, ha már hús is van benne, csak jó lehet.

Nagyon nehezen kaptunk vízumot, és amikor meglett, november 28-án este indulunk Ghánából. Először ültem repülőgépen, izgultam, és bár az ablak mellé ültem, nem láttam semmit, mert sötét volt. Milánóba érkeztünk hajnalban és keresgeltük, hol lehet átszállni, hogy Magyarországra menjünk. Mielőtt elindultunk, jött hozzánk egy domonkos nővér, velük dolgoztam a kórházban négy évig, jól ismertem. Hallotta, hogy Magyarországra küldenek, hozott két nagy, vastag kabátot, nekem és a társamnak is, aki velem jött, azt mondta, hogy 2007-ben Európában nem lesz kemény tél, mint ahogy szokott, de nekünk mégis nagyon hideg lesz, ezért hozza a kabátot. Mi nem ismerjük a telet. Gondolkoztam rajta, mit beszél ez az asszony, hát ki nem ismeri a hideget? Itt is hideg van, fázunk, amikor plusz 20 fok van, mit beszél, hogy a hideg miatt hoztam nektek egy kabátot? Elfogadtuk a kabátot, és elindultunk.

Megérkeztünk Ferihegyre, rajtam volt a kabát, kijöttünk 2006. november 29-én, Pesten -4 fok volt. Olyan köd, hogy nem lehetett látni. Jöttek a rendtestvérek egy nagy táblával, hogy Isten hozott Sebastian és Lawrence. Azt nem értettük, hogy Isten hozott, de a nevünket láttuk, hát akkor nem lehet már baj, biztos, hogy minket várnak. Akkor úgy éreztem, hogy engem a mélyhűtőbe dobtak. Nálunk +10 fokot csak a hűtőben lehet találni, és itt -4, és ebben az időben az emberek kint járnak... Az volt a fejemben, hogy ilyen helyen is élnek emberek? És az elöljárók nem találtak semmilyen jó helyet, és ide küldtek engem?

Elmentünk haza, adtak nekünk enni levest. Akkor éhen halunk mégis, nálunk ugyanis mindent egyszerre hoznak ki, és lehet látni, hogy mit adnak enni. Itt meg csak levest hoztak, gondoltam, mégis csak igaz lehet, hogy itt éheznek az emberek. Utána aztán mégis adtak mást is, meg még valamit, és aztán kávé is, úgyhogy azt mondtam, mégis csak jó helyen vagyok...

A hideg... Beírtattak bennünket egy magániskolába, hogy ott tanuljunk magyarul. Elvittek bennünket a város közepére egy asszonyhoz, hogy nála tanuljunk. Az első napon kocsival mentünk, kényelmesen. A prefektus megvette nekünk a havi bérletet, azt jelentette, hogy minden nap busszal kell iskolába mennünk. A következő napon jött velünk a busszal, felszálltunk, és hallottam, hogy időnként valamit bemondanak a mikrofonba, azt hittem, hogy valakinek jó kedve van és énekel, ez Ghánában is szokás, de megtudtam, csak azt mondták be, melyik a következő megálló. A harmadik nap már egyedül mentünk. Karácsony tája volt, a Móricz Zsigmond körtéren nagy volt a forgalom, sok busz megálló volt, ott kellett volna leszállnunk. Vitatkoztunk a társammal, ő azt mondta, itt kell leszállni, én, hogy biztosan nem itt, menjünk tovább. Amíg vitatkoztunk, a busz ment tovább, nem várt minket. Egyszer csak az Erzsébet-hídon voltunk. Mondtam a társamnak, igazad van, eddig soha nem mentünk át semmilyen hídon, eltévedtünk. Elmentünk az Astoria felé, leszálltunk, átmertünk a másik oldalra, visszajöttünk, és bementünk a tanárhoz. Megkérdezte, hogy Ghánában van-e óra? Mondtam, van, de nincs nálunk... Így kezdtünk...

Az első órán a tanár felírta a táblára, hogy hány betű van. Megszámoltam, hány van. 44. Csináltam egy statisztikát a fejemben, hogy az o-ból itt négy darab van, az u-ból is négy, és mindegyiket másként kell kiejteni. Biztos, hogy ezt a nyelvet nem lehet megtanulni. Gondoltam, megpróbálom, és ha egy hónap alatt nem sikerül, elmehelek. Tanultuk egy fél évig a nyelvet, utána mentünk gyerekekkel táborozni, missziós táborba, és velük gyakoroltuk a nyelvet, hogy én vagyok, te vagy, ő van. Hogy fázom, fázol, fázik..., már úgy gondoltam, ha már én is tudok ilyesmiket mondani, akkor maradok még egy kicsit, nehogy azt mondják, lusta ez a gyerek. A második félév végén már befejeztük a nyelvtanulást. Az első félév négy hónapig tartott, január végétől május végéig, a második szeptembertől februárig. Akkor már tudtuk mondani, hogy megyek, leszek, és akkor én azt mondtam, már tudok magyarul, megyek a főiskolára. Az előljáróim azt mondták, Szeba, ezt még nem lehet. Dehogynem, én mindent értek, amit mondanak nekem. Igen, de főiskolára még nem mehetsz. Jó, szót kellett fogadni.

Elküldtek az Irgalmas rendi kórházba, hogy ott gyakoroljam a nyelvet. Azt mondták, hogy a lelkigondozó osztályon nem fognak elfogadni, mert az a tapasztalat, hogy aki ilyen gyengén beszél magyarul, nem beszélhet egy szenvedő emberrel, mert még jobban fog szenvedni. Jól van, mondtam, halleluja, akkor nem maradok ott, én nem akartam odamenni. Erre azt mondta az igazgató asszony, hogy ők nagyon szeretnének segíteni, szívesen befogadnak akárhová. Mondtam, én Ghánában négy évig dolgoztam kórházban laborasszisztensként, utána mentem a szemináriumba. Ha oda küldenek, biztosan tudok segíteni. Azt mondták, hogy ott sokan vannak, de a műtőbe kellene egy fiú, akinek vannak jó izmai... Ott volt mellettem a főnök, nem mondhattam, hogy nem, mert

találtak nekem egy helyet és én nem fogadtam el... Mondtam jó, megyek. Csináltak nekem egy névkártyát, és ráírták: segédműtős. Hoppá, orvos lettem...

Minden nap reggel 8-tól 4-ig dolgoztam a műtőben, sok munkát végeztem, le is fogytam egy kicsit. Folyton az járt az eszemben, hogy tudok magyarul, mégsem akarok engedni a főiskolára. Aztán ott kiderült, hogy nem tudok magyarul. Az egyik műtét közben mondta nekem az orvos, hogy hozzak egy kacsát... Én ismertem a kacsát, az egy madár... Mit keres a műtőben egy madár? Néztem rá, aztán mondta, Szeba, értelek, nem tudod, miről van szó... Onnantól kezdve elfogadtam, hogy nem tudok magyarul. Meg kell tanulni.

Egy fél évig voltam ott, a kórházban és utána elkezdtük a Sapientia főiskolát, és ott végeztem a teológiát, és 2013. április 6-án szenteltek bennünket pappá a gazdagréti templomban, Budapesten. Ilyen szemmel néztem Magyarországot, amikor megérkeztem.

Most pár képet szeretnék mutatni Ghánáról. Nem kell szégyellni, ha valaki nem tudja, hol van Ghána, én sem tudtam, hol van Magyarország. Ghána nagyon kicsi a többi afrikai országhoz képest, de több mint kétszer nagyobb, mint Magyarország. Én északról származom, de a szüleim délen éltek. Kilencen vagyunk testvérek, heten lányok, ketten fiúk, én vagyok az egyik fiú... Édesanyám és a testvéreim még most is ott laknak. Ghánában 25 millió ember él.

Az egyik képen a lány egy csomó csipszet hord a fején, azt árulja. Akinek nincs módja iskolába járni, ezzel foglalkozik egész nap. A fiúk és lányok is ebből élnek a nagy városokban. Vízfóralót, vasalót, de minden mást is árulnak. Bemennek a piacra, elvállalják, hogy árulnak valamit, és ha sikerül valamit eladni, akkor az árából kapnak valamennyit. Ezek nem gagyri dolgok, jó minőségű holmik, ezt árulják, így szerzik meg a mindennapi kenyerüket.

Ghánában nem szabad vásárolni annak, aki nem ismeri a piacot, mert ott mindig alkudozni kell. Ha azt mondják, hogy valami 20 ezer forint, lehet tudni, hogy körülbelül 5000 forint az ára. Aki ezt nem tudja, és rámondja, hogy rendben van, akkor az eladó tudja, hogy ennek az embernek van pénze, még feljebb veri az árát, mert minél

Erdő Péter bíboros szentelte fel Sebastian Tengant, a fotó a papszentelés után készült

drágábban adja el, neki annál több marad, így szerzik meg a mindennapi kenyérüket.

Juhos Feri atya volt velem Ghánában, amikor a szentelésem után hazamentem, hogy bemutassam a primiciámat, az első szentmisét. Ő volt korábban a tartományfőnökünk, jött velem és megtanulta, hogy a ghánaiak hogyan táncolnak. Táncolt ő is, körbefogták a gyerekek, és táncolt velük.

Juhos Ferenc magyar verbita (fotónkon) kísérté haza Ghánába

A falvakban északon kőházak vannak, ilyenekben élnek az emberek. Együtt van mindenki, a nagyszülők, a szülők, gyerekek, unokák.

Mindenkinek van saját szobája, de a ház közepén egy nagy udvar van, ott van együtt a család, csak amikor aludni mennek, akkor vannak külön. A városokban ahhoz hasonló házak vannak, mint Európában. Nagy különbség van a falvakban és a városokban élő emberek között. Talán van olyan ember, aki azt gondolja, hogy Ghánában nincs szegénység, mert nem tapasztalja, de olyan is, aki azt mondja, hogy ott nincs mit enni, mert azt tapasztalja.

A ghánai papság fehér reverendát hord, kivéve a ferenceseket, akik ott is barna habitusukban járnak. Engem először igazában ez vonzott, a fehér reverenda. Amikor kis koromban jöttem a falunkba misézni a papok, ez a fehér reverenda vonzott, azt mondtam, én is ilyen szent ember akarok lenni, ez fejlődött bennem, így lettem verbita.

Nálunk, Ghánában a misén mindenkinek van szerepe. A hároméves gyerektől az idősekig. Mi nagyon szeretjük az egyenruhát. Az iskolákba minden gyerek egyenruhába jár, így a misén is minden csoportnak van egyenruhája, hogy megmutassák, kik, és hová tartoznak. Ha van valamilyen ünnep, akkor is az egyenruhájukban szerepelnek. A mi falunkban a régi templomunkban már nem fértünk el, és kaptunk segílyt Németországból, abból építettük fel azt az újat, nagyobbat, ahol a primiciámat tartottam.

Nálunk a vasárnapi mise, ha csak egy órán át tart, azt hiszik a hívek, hogy érvénytelen volt. Mielőtt visszajöttem, az utolsó vasárnapon együtt miséztem a plébánosommal. Ő Amerikában volt öt évig, azután jött vissza és lett plébánosunk. A mise végén mondta, hogy most következik a hálaadás. A hívek csak táncoltak, táncoltak, én vártam, mikor lesz vége, hogy adjuk az áldást és majd elmegyünk. – Látod, Szeba – mondta a plébános –, Amerikában a hívek várják, hogy a pap mikor fejezi be a miséjét, itt meg mi várunk, hogy a hívek fejezzék be a táncot és legyen vége a misének.

A misén a perselyezéskor táncolva jönnek az oltár elé, hogy bedobják a kosárba a pénzt, és a felajánlaskor épp úgy, táncolva jönnek az oltárhoz, ezért előfordul, hogy a perselyezésnél és a felajánlásnál is akár félórát is tart ez, ezért nem csoda, hogy akár három órán át tart egy mise.

Korábban azért idéztem a jelmondatomat, mert úgy éreztem magamban, amikor közeledett a szentelésem, és hazaérkeztem, hogy bennük még jobban érződik ez a gondolat, ez a mondat. Amit láttunk, csodálatos volt. Ez a tánc a mise végén, amiről előtte senki sem tudott. Bejöttek a fiatalok, hogy az Istennek hálát adjanak, mit tett a falunkkal, mert én vagyok a falu első papja. Ők nem egyházi táncot adtak elő, nem liturgikus, hanem hagyományos, szórakoztató táncot, mert nagy volt az örömük. Muszáj volt nekem is csatlakoznom, táncolnom, mert még azt hitték volna, hogy én nem örülök velük. De utána valaki azt mondta nekem, hogy úgy táncoltam, mint aki már elfelejtette a ghánai hagyományokat.

Valaki talán azt gondolja, hogy csak az ünnepi miséken történnek ezek. Nem, minden vasárnapi mise és hétköznapi mise is ehhez hasonló. A gyerekek mindig örülnek, hogy feladatot kapnak a liturgiában, és minden vasárnap mindenki készül a misére, mert tudja, hogy szerepelni fog. Nagyon örültek, hogy magyarul beszéltek a mi templomunkban. Feri atya elmondta, hogy életében először van Afrikában, és nagyon örül, hogy itt lehet.

A mi házunkban is készültek az ünnepre, a szentmisémre, és Feri atya is bekapcsolódott a munkába, együtt dolgozott az asszonyokkal. Nagyon örültek neki, azt mondták, jöjjön Ghánába még több magyar, mert Feri atyát nagyon szeretik, mindig kérdezték, hogy van, mikor jön el majd újra.

Sokan kérdezik, hogy Ghánában mit eszünk. Hivatalosan 46 nyelvet beszélnek Ghánában, és minden kultúrában van saját szokás az étkezés-

Az első miséjén az édesanyjával

ben is, ezért nem lehet azt mondani, hogy van egy nemzeti étel. A kukoricalisztból minden kultúrában mást készítenek, és annak más neve van. Ez a fő étele az északiaknak, ezt keverik, amíg kemény nem lesz, és ezt levessel esszük. Egy másik fajta étel bablisztból készül, sokféle ételt lehet belőle készíteni, mint a kukoricalisztból is. A tűzhelyen készítik el az ételt, és amikor az asszonyok a mezőn dolgoznak, és jönnek haza, mindenkinek a fején ott van a száraz fa, amivel tüzelnek, különben nem tudnak főzni.

A verbitáknak van egy ortopédiai intézete, ahol nagyon sok gyerek van. Amikor bementünk oda, éppen istentisztelet volt, mert nemcsak katolikusok vannak, hanem vegyesen, és minden reggel van istentiszteletük, amelyen dobolnak, énekelnek. Olyan öröm volt bennük, nem lehetett érezni rajtuk, hogy fogyatékos gyerekek. Nagyon megható volt számomra.

A jam gyökér nagyon híres Ghánában, abból is csinálnak többféle ételt, amit mindenki szeret, én is nagyon szeretem. Négy fajta gyökérből lehet ezt készíteni, amit ledarálnak, nagyon finom. Van nálunk egy fa, aminek a gyümölcséből étolajat készítenek az asszonyok a száraz időben, amikor nem kell dolgozni a mezőn, ezzel foglalkoznak.

Befejezésül egy idézetet olvasok fel. „A kereszténység nem kötődik semmilyen konkrét kultúrához, nem kötődik egy adott kultúra szokásaihoz, hagyományaihoz, viszont át tudja formálni a kultúrákat, saját igényei szerint.” A misszionáriusok, akik hozták nekünk a kereszténységet, nem táncolva hozták, de a kereszténység a saját igényeivel megkeresztelt bármely kultúrát, az afrikait is, így lett kereszténnyé. Így lett a kereszténység mindenkié.

Van még egy utolsó idézet, az afrikai hagyományok szerinti filozófia: „azért vagyok, mert vagyunk, és mivel vagyunk, tehát vagyok”.

(A Mindszenti-plébánia Millenniumi-termében november 13-án tartott előadás szerkesztett változata)

Csipszet áruló lány

A XX. Veczán Pál Egyházzenei Találkozó

Október 17-20-án tartották Miskolcon az idei egyházzenei találkozót. Az ökumenikus kórustalálkozó életre hívója annak idején Veczán Pál evangélikus esperes volt. Kezdetben gyülekezeti, illetve egyházi iskolai énekkarok mutatkoztak be, majd bővült a kör más, egyházzenét éneklő kórusokkal. Nemcsak miskolci, hanem környékbéli énekkarok is gazdagítják a találkozót. A szervezők: Veczán Pál özvegye és a Miskolci Kulturális Központ Nonprofit Kft. Az idei alkalommal a zárórendezvény éppen a névadó halálának 9. évfordulójára esett, s a „házigazda”, a belvárosi ref. egyházközség lelkipásztora, Szabó Sándor, meleg szavakkal emlékezett meg az egykori „szolgatársról”.

Veczán Pál (1942–2004) közéleti ember volt: 1998 és 2002 között önkormányzati képviselő a nemzeti oldalon, oroszlánrésze volt abban, hogy a mai Evangélikus Kossuth Lajos Gimn. és Ped. Szakközépiskola újra egyházi irányítású. Több ökumenikus rendezvénynek volt kezdeményezője, érdemes feleleveníteni – mielőtt homályba merülne! – az ún. diák-pünkösödöt is ő hozta létre.

A 60 éves Ternyák Csaba köszöntése

Az Egri Főegyházmegye december 4-én köszöntötte főpásztorát, Ternyák Csaba érseket 60. születésnapja alkalmából. Az ünnepségen az Egri Főegyházmegye aktív és nyugdíjas püspökein kívül részt vett Bosák Nándor debrecen-nyíregyházi megyéspüspök, Beer Miklós váci megyéspüspök, Pápai Lajos győri megyéspüspök, valamint Orosz Atanáz miskolci apostoli exarcha és Habis László Eger polgármestere. Az ünneplők közt találtuk Ternyák érsek édesanyját, rokonait, jó barátait és nagy létszámban az egyházmegye papsága, a szerzetesrendek tagjait, az érsekséghez tartozó intézmények munkatársait. A jubiláló főpásztort Palánki Ferenc egri segédpüspök köszöntötte, aki egy néhány nappal korábbi beszélgetését idézte fel az érsekkel, ahol egy könyv címére utalva elhangzott: öregszünk, de győzzük! A mai napon köszöntjük, és imádkozunk érte, hogy győzze feladatait, hogy odaadással, lelkesedéssel végezze továbbra is szolgálatát. A 89. zsoltár szavait idézte: taníts meg számot vetni napjaink sorával, hogy bölcsességre neveljük szívünket. „Számot vetni az idővel, amit itt a földön töltünk, azt jelenti, hálát adni Istennek ajándékaiért. Azért az ajándékért, amit érsek atyán keresztül kapott az egyház, a magyar és a világegyház.” Ternyák érsek 21 évet töltött eddig püspöki szolgálatban, 10 évet a Vatikánban, ahol a világ papságát szolgálta. Sok százezer pap ügyét kellett gondosan, odafigyelve intézni. Élete középpontjába Krisztust helyezte, és a másik ember ügye, a paptestvér ügye Krisztus ügye volt számára. 2007-ben XVI. Benedek pápa nevezte ki a főegyházmegye élére. Palánki püspök felidézte azokat a jelentősebb eredményeket is, amelyeket Ternyák érsek 6–7 éves egri szolgálata alatt elértek: a karitás felkarolása, az egyházi iskolák számának gyarapodása, építkezések, de még fontosabb számára a belső építkezés. „Köszönjük, hogy épít bennünket”, utalt ezzel a szeminárium támogatására és a Redemptoris Mater szeminárium elindítására, Szent István Rádió és Televízió működtetésére, egyházmegyei találkozókra, rendezvényekre.

ADEPTUS-H
MÉLY-ÉS MAGASÉPÍTŐ ZRT.

a HÍDÉPÍTŐ Csoport tagja

Azt, hogy Ön kezében tarthatja ezt a folyóiratot és elolvashatja a benne leírtakat, sokban köszönhetjük az

ADEPTUS-H Mély- és Magasépítő Zrt.-nek

(vezérigazgatója: Komáromi Gyula), mely vállalat nagylelkű támogatásával megteremtette a kiadás feltételeit. Köszönetünk jeléül illesztettük kiadványunkba ezt az oldalt, amely rövid bemutatása az ADEPTUS-H Zrt.-nek, és annak a szemléletnek, amely irányítja a vállalat vezetőit.

Komáromi Gyula életútját, vallott felfogását családja határozta meg, melybe beleszületett: református lelkipásztor édesapa és tanítónő édesanya gyermekeként. Az 50-es évekbeli Balmazújvároson egy ilyen családnak csak egy célja lehetett: erős erkölcsi nevelésben részesíteni és minél hamarabb biztos kenyeret adni a gyerekek kezébe. Az építőipari technikumot Debrecenben végezte, majd Budapesten szerzett építőmérnöki diplomát.

Állami nagyvállalatnál kezdődött azoknak az embereknek a szakmai élete, akik később 1992-ben megalapították saját vállalatukat, az ADEPTUS-t. A vállalat sikerének záloga a baráti léggör, a jó szellemű csapatmunka.

A 70-es, 80-as évekhez képest a magyar építőipar ma európai szinten teljesít. Az ADEPTUS munkáját minősíti, hogy fennállása óta három alkalommal részesült Építőipari Nívódíjban. A nagy szakmai elismerést jelentő nívódíjat először 2001-ben a tolcsvai bor- és szőlőfeldolgozó üzem (Tokaj-Oremus Kft.) építéséért, majd 2006-ban az aggteleki Baradla-barlang Vörös-tó–Jósvafő közötti szakaszának felújításáért, ill. a Vörös-tói látogatóépület kivitelezéséért (konzorcium egyik tagjaként) kapta meg a vállalat.

A harmadik nívódíjat 2007-ben vehette át a cég az erdőbényei borászati üzem (Béres Borászat) kivitelezéséért.

Fentiekén túlmenően hosszasan sorolhatnánk az elmúlt 20 év alatt felépített létesítményeket, melyek között kórházak, missziós központok, templomok, iskolák, szociális létesítmények, hidak, erőművek szerepelnek.

Az ADEPTUS megalakulása első pillanatától kezdve folytat karitatív tevékenységet is, anyagi lehetőségei függvényében. Gyermekekétetést, rákellenes alapítványt, inkubátorházat, ökumenikus szeretetszolgálatot éppúgy támogatnak, mint B.-A.-Z. megye művészeti és kulturális eseményeit, valamint számos sportegyesületet. Ezen túlmenően segítséget nyújtanak munkatársaiknak is, akár egészségügyi probléma, akár lakásfelújítási gondok megoldása terén.

Az ADEPTUS-H Mély- és Magasépítő Zrt.

közepes nagyságú vállalkozás. Vezetői jól tudják, mit jelent az emberek számára a segítség, és örömeikre szolgál, ha a vállalatnak anyagi lehetősége nyílik egy-egy jó ügy támogatására.

ADEPTUS-H
MÉLY-ÉS MAGASÉPÍTŐ ZRT.

a HÍDÉPÍTŐ Csoport tagja

3525 Miskolc, Szepessy u. 3-5.

Telefon: (46) 501-391, 412-706 • Telefax: (46) 501-397, 501-398

E-mail: adeptus.mi@mail.datanet.hu

CÉGÜNK TEVÉKENYSÉGI KÖRE: építőipari fővállalkozás
• magasépítés • mélyépítés • acélszerkezet-gyártás, -szerelés

E számunk szerzői

Balog Zoltán református lelkész, miniszter (Emberi Erőforrások Minisztériuma)

† *Gérecz Attila* költő, '56-os hős

Dr. Jakubinyi György gyulafehérvári érsek

Jeney Edit újságíró

Dr. Kiss Endre József református lelkész, a Sárospataki Ref. Nagykönyvtár igazgatója

Mail József apát, a Veszprémi Főegyházmegye gazd. helynöke

Papp András a Búza téri székesegyház parókusa

Dr. Rónay László irodalomtörténész, egyetemi tanár

Dr. Sárly Pál habilitált egyetemi docens, a Miskolci Egyetem Római Jogi Tanszékének vezetője

Serfőző Simon József Attila-díjas költő

† *Sík Sándor* Kossuth-díjas költő, műfordító

Somogyi Botond református lelkész, az Erdélyi Református Egyházkerület Üzenet c. lapjának főszerkesztője

Szabó Gyula plébános, Magyar Műhely Alapítvány

Szalkai Zoltán József mezőkövesdi káplán

Sebastian Tengan verbita szerzetes, diósgyőri káplán

Okleveles, tapasztalt
ANGOLTANÁR
angol nyelvű előadások,
disszertációk
lektorálását vállalja.
Korrepetálást, nyelvtanítást is!
30/6873054, 401-547

Tartalomjegyzék

SÍK SÁNDOR VERSEI

Te Deum (3)

Az acélember (4)

ÜNNEPEK – ALKALMAK

GÉRE CZ ATTILA: Karácsonyi ének a börtönben (5)

Miskolci Nemzeti Estély (7)

EGYHÁZAK ÉS TÁRSADALOM

SOMOGYI BOTOND: Az egyházi média sajátosságai (9)

MAIL JÓZSEF: Gazdálkodj okosan az egyházmegyében (16)

EGYHÁZAK ÉS TÖRTÉNELEM

JAKUBINYI GYÖRGY: Az ember életkora a Biblia szerint (20)

KISS ENDRE JÓZSEF: Bethlen Gábor, a győzedelmes magyar szabadságharc református hitvalló vezére (29)

PAPP ANDRÁS: Keleti Egyház – 80 évvel ezelőtt (37)

EGYHÁZAK ÉS KULTÚRA

SERFŐZŐ SIMON: A tokaji írotábor első tizenhét éve (41)

RÓNAY LÁSZLÓ: „Két pogány közt” (46)

JENEY EDIT: „Felvirrad még Magyarországra!” (55)

SÁRY PÁL: Cs. Varga István új könyvének gondolatvilága (57)

EGYHÁZAK, TEOLÓGIÁK

SZALKAI ZOLTÁN JÓZSEF: A hit átadásának lehetőségei a plébánián, az iskolában és a családban (61)

Miskolc város felajánlása Magyarok Nagyasszonyának (66)

ÉVFORDULÓK

SZABÓ GYULA: A harmadik út: gyökerekhez való visszatérés (71)

BALOG ZOLTÁN: Nemzeti önismeret és az emberi erőforrások (74)

Tíz éves az egyetemi lelkészség (82)

KITEKINTŐ

SEBASTIAN TENGAN SVD: Magyarország, a magyar egyház ghánai szemmel (86)

HÍREK

A XX. Veczán Pál Egyházzenei Találkozó (93)

A 60 éves Ternyák Csaba köszöntése (93)